Farm Vestn 2020; 71: 337–448; UDK 615 CODEN FMVTA, SLO ISSN 0014-8229 december 2020, letnik 71

FARMACEVTSKI VESTNIK

št. 5

JUBILEJNA ŠTEVILKA: 70 LET SFD

Praznujemo 70 let povezovanja.

STROKOVNO GLASILO SLOVENSKE FARMACIJE I PHARMACEUTICAL JOURNAL OF SLOVENIA
Izdaja: SLOVENSKO FARMACEVTSKO DRUŠTVO, Dunajska 184 A, SI - 1000 Ljubljana

Čestitamo za žlahtnih 70 let ...

Slovensko farmacevtsko društvo je s svojim 70-letnim delovanjem neprecenljivo zaznamovalo slovensko farmacijo. Znanstvena tradicija ter velika zavzetost različnih generacij farmacevtov temeljita na veliki ljubezni do stroke in želji po stalnem posredovanju novega znanja svojim članom.

S svojim povezovalnim delom in prizadevanji za farmacevtsko odličnost je društvo dragocen gradnik zdravja ljudi in dobrega počutja celotne družbe.

Lekovo dolgoletno, bogato sodelovanje s Farmacevtskim društvom Slovenije je vedno temeljilo na skupni predanosti bolnikom in skrbnem odnosu do zdravja.

Družijo nas nenehna skrb za razvoj, strokovno izobraževanje in izmenjevanje izkušenj, predvsem pa medsebojno zaupanje in spoštovanje različnosti ter najvišjih etičnih vrednot.

Hvala za dragocen prispevek k razvoju ter ugledu farmacevtske stroke.

... in vam želimo veliko elana, poguma in vztrajnosti ter novih priložnosti in skupnih izzivov v prihodnosti.

lek

član skupine Sandoz

Lek farmacevtska družba d. d., Verovškova ulica 57, 1526 Ljubljana, Slovenija • www.lek.si
SI2012089303 – informacija pripravljena: december 2020.

STROKOVNO GLASILO SLOVENSKE FARMACIJE | PHARMACEUTICAL JOURNAL OF SLOVENIA

FARMACEVTSKI VESTNIK

št. 5 | december 2020 | letnik 71

ODGOVORNI UREDNIK:
Borut Štrukelj

GLAVNA UREDNICA:
Nina Kočevar Glavač

UREDNIŠKI ODBOR:
Mitja Kos
Janja Marc
Andrijana Tivadar
Matjaž Tuš
Tomaž Vovk
Alenka Zvonar Pobirk

IZDAJATELJSKI SVET:
Mateja Cvirn Novak
Mirjana Gašperlin
Alenka Karničar
Sara Kenda
Janez Ilaš
Nina Pisk
Janez Toni

NASLOV UREDNIŠTVA /
ADDRESS OF THE EDITORIAL OFFICE:
Slovensko farmacevtsko društvo,
Dunajska 184a, 1000 Ljubljana
T.: +386 (01) 569 26 01
Transakcijski račun pri Novi LB d.d. Ljubljana:
02010-0016686585.

Brez pisnega dovoljenja uredništva Farmacevtskega vestnika so prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava in kakršna koli druga uporaba avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu in postopku kot tudi tiskanje in predelava elektronske oblike.

Izhaja petkrat letno.
Letna naročnina je 70 EUR.
Za tuje naročnike 100 US$.

Tiska: COLLEGIUM GRAPHICUM
Fotografija na naslovnici: Shutterstock
Naklada: 3.600 izvodov

Farmacevtski vestnik (Pharmaceutical Journal of Slovenia) is published 5 times a year by the Slovenian Pharmaceutical Society, Subscription rate in inland 70 EUR other countries US$ 100.

Farmacevtski vestnik sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz sredstev državnega proračuna iz naslova razpisa za sofinanciranje domačih znanstvenih periodičnih publikacij.

Spoštovane članice in člani,
cenjene kolegice in kolegi.

Tudi tokratna številka Farmacevtskega vestnika je tematska, čeprav ne bo posvečena obravnavi in zdravljenju neke bolezni. Ob zaključku jubilejnega leta ste osrednja tema vi, spoštovane članice in člani. Zaradi vas je Slovensko farmacevtsko društvo že polnih 70 let krovna organizacija slovenske farmacevtske stroke, zaradi vas letošnje izdaje Farmacevtskega vestnika nosijo oznako »letnik 71« in zaradi vas je društvo povezano z mednarodnim prostorom ter domačo strokovno in laično javnostjo. Vi ustvarjate vsebine in vi dajete našemu društvu reprezentativnost. Četudi članstvo ni zaukazano s kakšnim predpisom, nas je vsako leto nekaj več in kmalu, verjetno že naslednje leto, bo društvo štelo več kot 3500 članov. Člani – magistri farmacije, farmacevtski tehniki in ostali kolegi, ki delujejo na področju farmacije, v različnih poklicnih okoljih prispevajo k dosežkom in uspehom slovenske farmacije, hkrati pa številni v prostem času vodijo ali sooblikujejo društvene projekte in aktivnosti. Člani s svojim znanjem, veščinami, izkušnjami in vrednotami predstavljajo skoraj neizčrpni vir in preplet kompetenc, ki se odslikavajo v udejanjanju poslanstva našega društva, s tem pa tudi v umeščenosti farmacevtske stroke in našega poklica v slovenski in mednarodni prostor.

Položaj in aktivnosti našega društva so se tekom obstoja nekoliko spreminjale glede na potrebe in možnosti časa, v katerem je društvo delovalo, vseskozi pa je bila rdeča nit delovanja povezovanje. V okviru društva gradimo vezi med magistri farmacije in farmacevtskimi tehniki, omogočamo sodelovanje raziskovalcev, znanstvenikov, akademikov s kolegi iz prakse, povezujemo farmacevte in tehnike z ostalimi strokovnjaki doma in v tujini, ohranjamo stik s seniorji, vključujemo študente in krepimo vezi s poslovnimi partnerji, ki delujejo na področju farmacije. Z mrežo podružnic omogočamo neposredne stike kolegov, ki prihajajo iz istih in različnih poklicnih okolij nekega območja Slovenije, pa tudi s seniorji, študenti, s sekcijami pa povezujemo kolege z istimi poklicnimi oziroma strokovnimi interesi na nacionalni ravni. Slogan »Ostanimo povezani«, s katerim smo želeli označiti tudi osrednji dogodek za obeležitev našega jubileja, ni bil izbran kar tako. V tej številki je zaobjetih zlasti zadnjih dvajset let, kolikor je preteklo od prejšnje jubilejne številke. Če bomo še naprej iskali in gradili na tistem, kar nam je skupno, in ob tem spoštovali različnost interesov, ki jih prinaša raznovrstnost članstva, bomo tudi čez dvajset let lahko s ponosom predstavili bogato bero tistega, kar nas je sooblikovalo kot strokovnjake in ljudi.

In zakaj še je zame Slovensko farmacevtsko društvo izjemno? Preprosto zato, ker je naše. Ker odslikava naš poklic in naše delovanje. To smo mi. In hvala, da ste.

Mag. Matjaž Tuš, mag. farm.
predsednik Slovenskega farmacevtskega društva

VSEBINA / CONTENT

337 Matjaž Tuš
Besede predsednika Društva

339 Jelka Dolinar
70 let SFD

345 Borut Štrukelj
Pomen Farmacevtskega vestnika za slovensko farmacevtsko znanost in stroko

348 Julijana Kristl
Poklon internacionalizaciji Slovenskega farmacevtskega društva

355 Jelka Dolinar, Andrijana Tivadar
Simpoziji SFD ob letni skupščini

358 Andrijana Tivadar, Natalija Gerbič, Jelka Dolinar
Naši člani so naše največje bogastvo

369 Podružnice SFD

383 Sekcije SFD

409 Naši člani - izobraževanje in delo

442 Razpis za podeljevanje društvenih priznanj

443 Letno kazalo in indeks avtorjev

70 LET SFD

AVTORICA / AUTHOR:
Jelka Dolinar, mag. farm.
Dolgoletna generalna sekretarka
Slovenskega farmacevtskega društva

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-naslov: gabrijela.dolinar@gmail.com

POVZETEK

25. februarja 2020 je minilo natanko 70 let od ustanovitve Slovenskega farmacevtskega društva. O razvoju društva so pisali različni avtorji v Farmacevtskem vestniku in almanahih, ki jih je Društvo izdalo ob okroglih jubilejih (1–6). Vsi avtorji so poudarjali predvsem vseživljenjsko izobraževalno vlogo Društva. Raznolike vsebine strokovnih srečanj SFD in Farmacevtskega vestnika dokazujejo, da Društvo ni bilo namenjeno le širjenju novih strokovnih znanj in veščin, predstavljalo je tudi osrednji forum za razprave o ključnih organizacijskih novostih in problemih, s katerimi se je soočala slovenska farmacija.

1 SLOVENSKA FARMACIJA PO LETU 1945

Prizadevanja za ustanovitev Slovenskega farmacevtskega društva (v nadaljevanju: SFD ali Društvo) segajo v obdobje takoj po drugi svetovni vojni. Farmacevti so se začeli povezovati med seboj v okviru znanstvene sekcije pri združenju zdravstvenih delavcev in nameščencev Slovenije z namenom, da bi izboljšali preskrbo prebivalstva z zdravili in reševali težave s pomanjkanjem strokovnega kadra (1). S tem namenom je bila že leta 1946 ustanovljena triletna šola za farmacevtske pomočnike, istega leta je začel delovati Lek, leta 1947 Kemofarmacija (7, 8). V letih 1948–1949 je država nacionalizirala lekarne, ki so bile pred vojno zgledno urejene na evropskem nivoju, kot navaja Dušan Karba, tedanji lastnik lekarne v Kamniku (5). Po vojni je bilo veliko napora vloženega v postavitev novega modela poslovanja lekarn v smislu *»vključiti lekarne v socialistično družbo in izkoreniniti kapitalistične izkoriščevalske težnje«* (9) oz. *»opustiti staro miselnost, ker lekarne niso pridobitna podjetja, ampak socialistični zdravstveni zavodi«* (10).

Razvoj slovenske farmacije je imel v povojnem obdobju velik zagon in tudi politično podporo, ki je bila namenjena zmanjšanju odvisnosti od uvoza zdravil in povečanju deviznega priliva (12, 13). Leta 1955 je nastal Zavod za farmacijo in za preizkušanje zdravil, leta 1954 Krka, istega leta je Lek začel izvažati svoje izdelke, leta 1959 je Krka že prijavila svoj prvi patent (11).

Prizadevanja za hitrejšo rast števila ustrezno usposobljenih farmacevtov za potrebe lekarn in za nastajajočo industrijo so leta 1960 privedla do uvedbe popolnega študija farmacije v Ljubljani. Prizadevanja so trajala 10 let, študij je bil dvakrat uveden in ponovno prekinjen. Študij v Ljubljani ni imel polne podpore niti znotraj stroke. Nekateri farmacevti so se zavzemali za izvajanje študija farmacije v okviru Medicinske fakultete, drugi so menili, da študij sploh ni potreben (14, 15). Zavzetost posameznih farmacevtov in prodornost takratnega predsednika Farmacevtskega društva Slovenije (FDS) Dušana Karbe sta prepričala republiški izvršni svet, da je leta 1960 potrdil začetek študija farmacije v okviru Prirodoslovno-matematične in filozofske fakultete ter zagotovil financiranje programa. Program je v prvem in drugem letniku obsegal dva farmacevtska predmeta, materia medica in galenska farmacija, ki sta ju predavala tedaj višja predavatelja Dušan Karba, mag. farm., in Pavle Bohinc, mag. farm. (16).

Preskrba z zdravili se je v šestdesetih letih izboljšala. Leta 1969 je bil ustanovljen Salus, 1973 Farmadent, širila se je lekarniška mreža. V sedemdesetih je na podlagi

zvezne zakonodaje prišlo do združevanja gospodarskih in javnih podjetij v t. i. samostojne oz. temeljne organizacije združenega dela (SOZD, TOZD). Na področju lekarništva je povezovanje omogočilo izjemen razcvet galenskih laboratorijev tako v javnih kot bolnišničnih lekarnah. Tako je npr. imela lekarna UKC leta 1975 najsodobnejšo opremo za proizvodnjo parenteralnih raztopin, s katerimi je oskrbovala tudi druge bolnišnice v Sloveniji in Jugoslaviji (17).

Mladi profesorji na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani (FFA), ki so se po diplomi na zagrebški fakulteti za farmacijo že izobraževali tudi v tujini, so razvijali nova področja farmacevtskih znanosti, pomembna predvsem za razvoj farmacevtske industrije: stabilnost zdravil, farmakokinetika, klinična preizkušanja, biofarmacija, oblikovanje zdravil, farmacevtska kemija. Ta znanja so posredovali tudi v obliki predavanj na simpozijih SFD, ki jih je od začetka sedemdesetih do sredine devetdesetih let vodil prof. Kozjek (18). V sedemdesetih letih je zakonodaja o specializaciji zdravstvenih delavcev v Sloveniji omogočila specialistični študij tudi za farmacevte. Največ zanimanja je bilo po specializacijah za potrebe proizvodnje zdravil (specializacija iz oblikovanja zdravil ter specializacija iz preizkušanja in kontrole zdravil) in za delo v biokemijskih laboratorijih. Specializacijam je bil posvečen tudi simpozij ob letni skupščini SFD leta 1976.

2 KADRI

Kljub hitremu razvoju slovenske farmacije je pogosto prihajalo do velikih problemov na trgu dela, ki so s presledki trajali do osamosvojitve. Mnogi farmacevti so pripravništvo opravljali brezplačno oz. so po diplomi težko našli zaposlitev. V duhu planskega gospodarjenja, ki je bilo značilno za socializem, je leta 1978 skupščina SFD razpravljala o možnosti, da bi SFD prevzelo usklajevanje med zaposlovanjem in šolanjem ter pripravilo analizo kadrovskih potreb do leta 1985 (19). Problematike zaposlovanja ter neusklajenost med potrebami stroke in izobraževalnim sistemom ni odpravila niti reforma šolstva v letih 1980–1990, ki je vpeljala usmerjeno izobraževanje s ciljem, da vsaka stopnja izobraževanja zagotovi znanje za delo in za nadaljevanje izobraževanja. O tem priča zbornik predavanj s problemske konference, ki jo je leta 1986 organiziralo SFD *Vpliv procesa izobraževanja na kvaliteto farmacevtskih kadrov* (20). Po osamosvojitvi so se razmere na trgu dela spremenile, zlasti v obdobju 1990 do okoli 2005 je povpraševanje po farmacevtih krepko presegalo ponudbo.

3 INOVATIVNOST SLOVENSKE FARMACIJE

Prodornost slovenske farmacije sloni na inovativnosti ljudi, ki delujejo v tej stroki. Med drugim se kaže v hitrem osvajanju novih tehnologij, ki omogočajo razvoj novih zdravil in predstavljajo konkurenčno prednost na tujih trgih. Predstavitev raziskovalnega dela slovenskih znanstvenikov poteka preko simpozijev sekcij SFD ter mednarodnih znanstvenih konferenc doma in v tujini.

Na področju raziskav v farmaciji je bilo v zadnjih 40-ih letih vloženih ogromno sredstev v razvoj bioloških zdravil. Ko so se leta 1982 na trgu pojavila prva rekombinantna zdravila (23), je Lek začel razvijati biotehnološko proizvodnjo, in sicer za biosintezo ergot alkaloidov, da bi nadomestili pridelovanje rženih rožičkov kot surovine na 3200 ha zemljišč (24). Iz tega se je kasneje razvil industrijski center za sodobno biotehnološko proizvodnjo bioloških in podobnih bioloških zdravil, edini v Sloveniji. Slovenski znanstveniki s FFA so napisali prvo tovrstno znanstveno monografijo v slovenščini BIOLOŠKA ZDRAVILA, ki jo je SFD izdalo leta 2007.

V slovenski farmacevtski znanosti in praksi se je informatika uveljavljala hitreje kot v mnogih ekonomsko močnejših okoljih. Temu razvoju so sledile tudi lekarne, ki so v primerjavi s preostalim delom zdravstva veliko hitreje uvajale informacijsko podporo v prakso za vodenje poslovanja kot tudi spremljanje podatkov ambulantno predpisanih zdravil, ki poteka že od leta 1974 (21).

O začetkih uporabe informacijske podpore v znanosti priča predavanje na 2. simpoziju SFD 1977: *Računalniška obravnava farmakokinetike zdravil.* Slabih 10 let kasneje, na simpoziju ob 11. skupščini SFD 1986, je bila prvič predstavljena tema: *Računalniki pri obravnavi medsebojnega delovanja zdravil*. Leta 1988 je Zdravstvena skupnost Slovenije imenovala odbor za pripravo projekta *Računalniško podprt informacijski sistem o zdravilih.* Projekt je bil predstavljen v okviru okrogle mize ob 8. skupščini SFD leta 1988 (22). Ni naključje, da je ravno ta skupščina sprejela sklep, naj se zagotovi sodobnejše računalniško poslovanje SFD. Realizacija tega sklepa je bistveno olajšala delo na SFD.

4 V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

Do leta 1990 so bile aktivnosti SFD tesno povezane z usmeritvami Zveze farmacevtskih društev Jugoslavije (SFDJ), potem so se te vezi pretrgale in se niso več obnovile v večjem obsegu, okrepilo pa se je sodelovanje z evropskimi strokovnimi društvi in združenji. Leta 1994 je po razdružitvi Fakultete za naravoslovje in tehnologijo nastala samostojna Fakulteta za farmacijo, ki kot taka deluje še danes. Učitelji s Fakultete za farmacijo so zelo spodbujali povezovanje društva z evropskimi strokovnimi organizacijami, vzpostavili so stike s številnimi tujimi strokovnjaki, ki so v devetdesetih letih pogosto predavali na simpozijih SFD: o dobri klinični praksi 1992, o farmakoinformatiki 1993, o zdravstveni ekonomiki 1994, leta 1996 je predsednik FIP-a predstavil farmacevtsko oskrbo, kot so takrat prevedli izraz *Pharmaceutical care*, o pomenu klinične farmacije in farmakoepidemiologije leta 1998.

Leta 1994 je SFD pridobilo članstvo v Mednarodni farmacevtski federaciji (FIP) in v Evropski zvezi farmacevtskih znanosti (EUFEPS). To je bil začetek razvoja mednarodnega delovanja SFD, ki ga natančno opisuje prispevek *Poklon internacionalizaciji Slovenskega farmacevtskega društva.* Za razliko od nekaterih drugih strok, ki se po osamosvojitvi niso uspele prilagoditi novim razmeram in jih je dodatno prizadela privatizacija s propadom številnih dobrih podjetij, je slovenska farmacija v tem obdobju dosegla zavidljiv razvoj tako na področju javnih služb v zdravstvu in izobraževanju kot v gospodarstvu in to navkljub spremenjeni lastninski strukturi večine farmacevtskih podjetij.

Leta 1992 je bila ustanovljena Lekarniška zbornica Slovenije, ki je povezala javne lekarne (imenujemo jih tudi zunanje lekarne oz. lekarne, ki delujejo na primarnem nivoju) in bolnišnične lekarne (na sekundarnem nivoju). Istega leta so se lekarne iz organizacij združenega dela preoblikovale v javne zavode, prvič po letu 1948 so koncesijo za opravljanje javne lekarniške službe lahko pridobili zasebniki. Nastalo je prvo večje zasebno farmacevtsko podjetje Medis. Lek in Krka sta se preoblikovala v delniški družbi, širila sta razvojne in proizvodne kapacitete, prodaja zdravil na tujih trgih je narasla že na okoli 4/5 proizvodnje (8). Lastninsko so se preoblikovale tudi veletrgovine. Povečalo se je število predstavništev tuje farmacevtske industrije, ki so že leta 1995 ustanovila svoje poslovno združenje in v devetdesetih letih intenzivno zaposlovala farmacevte. Stimulativni dohodki in dinamično delo v predstavništvih je imelo negativne posledice na zaposlovanje zlasti v bolnišničnih lekarnah, kjer se je število zaposlenih farmacevtov zmanjšalo iz 78 leta 1990 na 34 leta 1998 (25). Leta 1996 je bil ustanovljen Urad RS za zdravila, ki se je kasneje preoblikoval v Agencijo RS za zdravila in medicinske pripomočke pri Ministrstvu za zdravje, še kasneje v Javno agencijo RS za zdravila in medicinske pripomočke (JAZMP). SFD je z Uradom sodelovalo na več področjih, najprej kot založnik zakonskih in podzakonskih aktov s področja zdravil. V obdobju uvajanja Evropske farmakopeje in priprave *Formulariuma Slovenicum* se je pojavila velika želja in potreba po izdelavi sodobne farmacevtske tehnološke terminologije, zato je bila leta 1993 na pobudo Sekcije za farmacevtsko tehnologijo pri SFD ustanovljena terminološka komisija, v kateri so sodelovali predstavniki Fakultete za farmacijo, Zavoda za farmacijo in preizkušanje zdravil, Ministrstva za zdravje oz. Urada za zdravila ter proizvajalcev zdravil. Komisija je že leta 1995 objavila *Slovar farmacevtskih oblik* (26), leta 1996 izdala knjižico *Standardni farmacevtski tehnološki izrazi* ter sodelovala pri pripravi večjezičnega slovarja, ki ga je Evropska farmakopejska komisija objavila v Pharmeuropa oktobra 1996 in februarja 1998. To je bilo pionirsko delo na področju farmacevtskega izrazoslovja, ki ga danes nadaljuje Komisija za pripravo Nacionalnega dodatka Formularium Slovenicum, bilo pa je tudi osnova za pripravo *Farmacevtskega terminološkega slovarja*, ki ga je leta 2011 izdal SAZU. SFD je v sodelovanju z JAZMP skoraj 20 let izdajalo in si prizadevalo uveljaviti nacionalni bilten o zdravilih Farmakon, ki je bil namenjen obveščanju zdravnikov in farmacevtov o novostih o zdravilih in novih smernicah zdravljenja z zdravili. Vendar je bil interes zdravniške stroke za sodelovanje vseskozi zelo majhen, dostop do informacij pa se je z razvojem interneta bistveno olajšal, zato je skupščina SFD leta 2014 bilten ukinila.

Vstop Slovenije v EU je imel široko politično in družbeno podporo, na vstop se je pripravljala celotna slovenska farmacija. O tem pričajo trije posveti, organizirani v sklopu redne letne skupščine SFD (18):

- 1997 – Farmacija v Sloveniji, pridruženi članici Evropske Unije;
- 1999 – Posvet o usklajevanju zakonodaje z EU;
- 2004 – Dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje farmacevtov v EU.

Ekonomska rast v farmacevtskih podjetjih po letu 1991 je bistveno prispevala k stabilizaciji poslovanja SFD. Začela so se načrtna prizadevanja, da bi SFD končno pridobilo lastne prostore, kar mu je uspelo jeseni 2001. Urejeni poslovni prostori in stalno posodabljanje računalniške in programske opreme so Društvu omogočali širjenje dejavnosti, ne da bi bile potrebne kadrovske okrepitve.

Otvoritev novih prostorov SFD v letu 2001, Dušan Karba, Andreja Čufar in Jelka Dolinar

Po letu 1990 je začelo naraščati zaposlovanje na vseh področjih v farmaciji. Krepila sta se vloga in pomen farmacevtov, pa tudi tehnikov kot odgovornih nosilcev razvoja v industrijskem in lekarniškem okolju. Z naraščajočo ponudbo zdravil brez recepta in raznih izdelkov za ohranjanje zdravja je postajalo aktualno svetovanje pri samozdravljenju. Na temo samozdravljenja je leta 2001 SFD organiziralo posvet, leta 2002 učne delavnice s predstavitvijo protokolov za samozdravljenje določenih simptomov. Največji dosežek pa predstavlja strokovni priročnik SAMOZDRAVLJENJE, ki so ga napisali lekarniški farmacevti, izdalo pa SFD leta 2011.

Uvajanje lekarniških storitev je vplivalo na programsko zasnovo simpozijev SFD. Povečalo se je število predavanj in strokovnih člankov s področja lekarniške in klinične prakse, kar je bilo pred pol stoletja, v sedemdesetih in osemdesetih letih, prava redkost. Takrat so na simpozijih SFD predavali pretežno univerzitetni profesorji, prevladovale so tehnološke teme, o zdravilih so vedno predavali le zdravniki. Evidentiranje lekarniških storitev je omogočalo pripravo predavanj, za katera je vladalo veliko zanimanja. Med prve evidentirane farmacevtske storitve v lekarnah spada farmacevtska intervencija (farmacevtovo posredovanje), ki ji je bil posvečen tudi simpozij ob letni skupščini SFD leta 1999.

Razvoj novih lekarniških storitev je potekal vzporedno z razvojem informacijskih orodij in programi specializacij, ki so se prilagajali potrebam lekarniške in klinične prakse. SFD je v letih 2003–2007 organiziralo ob letni skupščini in v sodelovanju z Lekom več učnih delavnic, na katerih so udeleženci spoznavali uporabo računalniško podprte informatike za prepoznavanje klinično pomembnih interakcij zdravil. Temu je sledil razvoj novih kognitivnih storitev v lekarnah, ki je potekal preko LZS, v sodelovanju s FFA, motor razvoja pa so bili prodorni posamezniki iz bolnišničnih in javnih lekarn, ki so imeli znanje in vizijo, kako nova spoznanja o zdravilih prenesti v klinično in lekarniško prakso. Izobraževanja v obliki učnih delavnic se nadaljujejo preko Sekcij pri SFD in na LZS.

5 ZALOŽNIŠTVO – DEJAVNOST SFD IN FFA

Sodelovanje SFD in FFA pooseblja most med znanostjo in stroko. V vseh 70 letih je bilo sodelovanje intenzivno, potekalo je tako pri organizaciji znanstvenih in strokovnih srečanj kot na področju založniške dejavnosti.

SFD je bilo v letih 1970–1990 založnik prvih učbenikov za študente farmacije, ki so jih napisali predavatelji na Fakulteti za farmacijo: Računski priročnik – za recepturo in galenski laboratorij, Materia medica – anorganske in organske spojine kot zdravilne učinkovine, Galenska farmacija, Farmakognozija, Stabilnosti zdravil, Biofarmacija, Statistične metode v farmaciji, Oblikovanje zdravil.

Kasneje se je sodelovanje med društvom in fakulteto na področju založništva preusmerilo od učbenikov na znanstvene monografije, priročnike in strokovno informativne knjižice, ki jih vsako leto pripravi Sekcija farmacevtov javnih lekarn ob Dnevnih slovenskih lekarn (27). Knjige, ki jih je v zadnjih 13-ih letih izdalo SFD v sodelovanju s FFA, so najlepši dokaz sožitja teorije in prakse v slovenski farmaciji:

2008 – BIOLOŠKA ZDRAVILA
2011 – SAMOZDRAVLJENJE
2013 – SODOBNA FITOTERAPIJA
2015 – ŠUMI ŽIVLJENJA
2016 – ZAVETNIKA LEKARNARJEV IN ZDRAVNIKOV sv. Kozma in Damjan v slovenski umetnosti
2020 – MINERALI, VITAMINI IN DRUGE IZBRANE SNOVI

Neprekinjeno že 70 let poteka sodelovanje med Društvom in FFA pri izdajanju strokovnega glasila slovenske farmacije,

Farmacevtski vestnik. Njegov razvoj v zadnjih 20-ih letih opisuje odgovorni urednik v prispevku *Pomen Farmacevtskega vestnika za slovensko farmacevtsko znanost in stroko.*

6 SFD IN PROSTI ČAS

Stalna ekonomska rast v letih 1995–2008 je Društvu omogočala poleg investicij v nepremičnine tudi številne oblike izobraževanj tako doma kot v tujini in organizacijo raznolikih družabnih srečanj. Materialno in organizacijsko breme družabnih srečanj so večinoma nosile podružnice:

1995 – prvi *farmacevtski ples* (od takrat 10) – matično društvo, Celjska in Mariborska podružnica;
1996 – prve *športne igre* (doslej 23) – Celjska in Ljubljanska podružnica;
1997 – prvi *FarmaSki* (doslej 22) – Mariborska in Celjska podružnica;
2003 – prvo *Martinovanje* (od takrat 11) – Pomurska, Mariborska, Dolenjska, Primorska, Posavska podružnica.

Žal je kasneje zakonodaja zaostrila pogoje financiranja tovrstnih dogodkov, njihovo število se je zmanjšalo, okrepilo pa se je število strokovnih dogodkov podružnic in sekcij.

7 PODRUŽNICE IN SEKCIJE

Člani SFD so se že kmalu po ustanovitvi začeli povezovati v podružnice in sekcije. Do osamosvojitve je društvo imelo 6 podružnic in prav toliko sekcij. Danes so člani povezani v 9 podružnicah in 12 sekcijah. V 70-ih letih sta se odcepili samo dve sekciji. Lekarniški farmacevti, povezani v Sekcijo za lekarniško dejavnost pri FDS (Farmacevtsko društvo Slovenije), so leta 1963 ustanovili Skupnost lekarn Slovenije, predhodnico današnje LZS. Leta 1994 je Sekcija za medicinsko biokemijo, ki je dotlej delovala v okviru SFD, ustanovila svoje društvo in zbornico.

Glavnina aktivnosti podružnic in sekcij je usmerjena v organizacijo podiplomskih strokovnih izobraževanj in predstavlja temelj razvoja SFD v prihodnje. Z uveljavitvijo licenc za lekarniške farmacevte postajajo vse bolj zanimiva lokalno organizirana kakovostna izobraževanja. To dokazujejo tudi rezultati ankete med člani iz leta 2015 (pisno je po pošti odgovorilo 30 % članov) in leta 2017 preko spleta (odzvalo se je 6 % članov), ki kažejo, da med aktivnostmi SFD članom največ pomenijo brezplačna izobraževanja, ki potekajo v organizaciji podružnic in sekcij ter Farmacevtski vestnik, predvsem članki iz prakse.

Vodstvo SFD si bo v prihodnje še bolj kot doslej moralo prizadevati za povezovanje raznolikih interesov svojih članov ter iskanje rešitev, ki bodo sprejemljive tako za podružnice kot sekcije, ki se zavzemajo za večjo suverenost in neodvisnost znotraj SFD.

8 DELOVANJE SFD V JAVNEM INTERESU

Ministrstvo za šolstvo, znanost in tehnologijo priznava SFD delovanje v javnem interesu, in sicer na področju promocije znanosti preko Farmacevtskega vestnika, ki neprekinjeno izhaja od leta 1950, ter javnega zdravstva preko Dnevov slovenskih lekarn, ki potekajo že od leta 2005 (27). Vendar SFD nima javnih pooblastil, ki bi omogočale ukrepanje v primerih nepravilnosti, ki se dogajajo v farmaciji in so v škodo slovenski farmaciji. SFD se je v preteklosti večkrat preko svojih predstavnikov javno izpostavilo, ko je šlo za nespoštovanje zakonodaje in za zaščito interesov članov, ne more pa SFD vplivati na poslovno politiko pravnih farmacevtskih subjektov, čeprav posamezni člani to pričakujejo.

Poklic farmacevta je od osamosvojitve dalje eden izmed laže zaposljivih v državi, zato ne presenečajo prizadevanja Univerze v Mariboru za ustanovitev študija farmacije v Mariboru. SFD je vedno podpiralo rešitve, ki so spodbujale razvoj farmacije. Podporo prizadevanjem za ustanovitev univerzitetnega študija farmacije v Mariboru je SFD vezalo na oceno študijskega programa, ki bi omogočal konkurenčno primerljivo kakovost diplomantov.

9 NAMESTO ZAKLJUČKA

Slovensko farmacevtsko društvo je v 70-ih letih delovanja uspelo obstati kot osrednja stanovska organizacija farmacevtov, farmacevtskih tehnikov in drugih sodelavcev, ki de-

lujejo v slovenski farmaciji. Člani delujejo v zelo raznolikih okoljih, vsak na svojem področju si prizadeva izpolniti poslanstvo svojega poklica, pa tudi pričakovanja delodajalcev, ki so vse večja in bolj zahtevna. Bremena delovnega okolja nehote prenašamo tudi v zasebno življenje. Vse je laže, če imamo možnost s kolegi podeliti svoje izkušnje, izmenjati informacije, mnenja, se skupaj veseliti. Mnoge aktivnosti, ki jih organizira Slovensko farmacevtsko društvo, podružnice in sekcije, to omogočajo, zato je vredno negovati in razvijati povezovalno vlogo društva tudi za prihodnje rodove.

Hvaležna sem, da sem lahko 33 let soustvarjala uspešno zgodbo Slovenskega farmacevtskega društva.

10 VIRI

1. *Ustanovni občni zbor Farmacevtskega društva Slovenije. Farm Vestn 1955; 1: 40–41.*
2. *Almanah, Ljubljana SFD 1979: 25-41.*
3. *Bohinc P. Ob tridesetletnici Slovenskega farmacevtskega društva. Farm Vestn 1980; 30: 1–12.*
4. *Ilc D. Proslava 40-letnice Slovenskega farmacevtskega društva. Farm Vestn 1990; 41: 167–170.*
5. *Karba D. Slavnostni govor prvega predasednika ob 50-letnici Slovenskega farmacevtskega društva. Farm Vestn 2000; 51: 5–8.*
6. *Dolinar J. Dejavnost in upravljanje Društva v petdesetih letih. Farm Vestn 2000; 51: 25–42.*
7. *Premru, Lev. Pričevanja o Leku. Ljubljana, Lek. 2002: 50.*
8. *Dolinar J, Frankič D, Srčič S. Farmacija v Sloveniji. SFD 1998.*
9. *Berkopec V. Kako vključiti lekarne v socialistično družbo in izkorenini kapitalistične izkoriščevalske težnje. Farm Vestn 1951; 2: 33–46.*
10. *VI. redni občni zbor FDS 1955; 6: 64.*
11. *Dobrovoljc R, Činč M, Burdych F et al. 40 let slovenske farmacije. Ljubljana SFD 1991.*
12. *Karba D. Osnovne naloge naše farmacije. Farm Vestn 1950; 1: 69–76.*
13. *Karba D. Problemi naše farmacije. Farm Vestn 1951; 2: 65–70.*
14. *Priveršek T. Perspektive v razvoju farmacije. Farm Vestn 1953; 4: 39–43.*
15. *VI. Redni letni občni zbor FDS. Farm Vestn 1955; 6: 62 (izjave predstavnikov beograjske in zagrebške fakultete za farmacijo).*
16. *Krbavčič, Aleš. Razvoj farmacevtskega izobraževanja na Univerzi v Ljubljani. http://www.ffa.unilj.si/fileadmin/datoteke/Dekanat/Zgodovina/krbavcic.pdf. (Datum dostopa: 14. 1. 2020).*
17. *Gala Miharija T. Razvoj bolnišnične farmacije na Slovenskem. Farm Vestn 2000; 51: 75.*
18. *Strokovni sestanki in simpoziji. Farm Vestn 2000; 51: 51–55.*
19. *Sklepi zasedanja III. skupščine delegatov SFD v Mariboru, 23. 9. 1978. Farm Vestn 1978; 29: 286–287.*
20. *Vpliv procesa izobraževanja na kvaliteto farmacevtskih kadrov. Zbornik s simpozija. Ljubljana, SFD. 1986.*
21. *Pečar Čad S. Inštitut za varovanje zdravja RS. Farmacija v Sloveniji. SFD, Ljubljana 1998: 8.*
22. *Mrhar, Aleš. Uvajanje računalništva v farmaciji (povzetek uvodnega referata). Ljubljana: Farm Vestn 1988; 39: 193–195.*
23. *Štalc A. Pregled v zdravljenje uvedenih rekombinantnih zdravil. Farm Vestn 1996; 47: 151.*
24. *Premru, Lev. Pričevanja o Leku. Ljubljana, Lek. 2002: 15.*
25. *Frankič D. Povezovanje lekarn in lekarniška dejavnost v Sloveniji v obdobju 1950 do 2000. Farm Vestn 2000; 51: 66.*
26. *Korbar Šmid J, Vrečer F. Poročilo o delu Komisije za farmacevtsko tehnološko terminologijo. Slovar farmacevtskih oblik. Farm Vestn 1995; 46: 55–62.*
27. *Dan slovenskih lekarn. http://www.sfd.si/?viewPage=74 (datum dostopa: 18. 2. 2020).*

POMEN FARMACEVTSKEGA VESTNIKA ZA SLOVENSKO FARMACEVTSKO ZNANOST IN STROKO

AVTOR / AUTHOR:
prof. dr. Borut Štrukelj, mag. farm.
Odgovorni urednik Farmacevtskega vestnika
Slovenskega farmacevtskega društva

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-naslov: borut.strukelj@ffa.uni-lj.si

POVZETEK

Moč in veljava vsakega nacionalnega strokovnega združenja temelji na pisani besedi, na izdajanju glasila, ki nudi strokovno, znanstveno in pedagoško osnovo za dodatno izobraževanje strokovne javnosti. Prav na področju farmacije ima skoraj vsako nacionalno strokovno združenje svoje periodično glasilo. Revija Farmacevtski vestnik redno izhaja od samega začetka delovanja Slovenskega farmacevtskega društva, ki sega v leto 1950. Farmacevtski vestnik je eden od bistvenih gradnikov slovenske farmacevtske znanosti in stroke in s ponosom lahko pokažemo na sedemdesetletno zgodovino neprekinjenega izhajanja te pomembne strokovne in znanstvene revije.

Arhiv SFD hrani vse številke Farmacevtskega vestnika, zvezane po letnikih, na spletu je celotna revija prosto dostopna v formatu PDF od leta 2004. Njegova naklada je naraščala od prvotnih 400 na sedanjih 3.600 izvodov. Revijo prejemajo člani SFD brezplačno, financira se iz dejavnosti SFD in sredstev državnega proračuna z naslova razpisa za sofinanciranje domačih znanstvenih periodičnih publikacij preko Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Dostopnost strokovnih revij je bila v letih od 1950 do 1990 zelo omejena, zato je izmenjava Farmacevtskega vestnika z nekaterimi tujimi farmacevtskimi strokovnimi revijami pomenila edino možnost spremljanja razvoja stroke v tujini (1). Z razvojem interneta je medknjižnična izmenjava izgubila prvotni pomen.

Farmacevtski vestnik objavlja izvirne znanstvene članke, pregledne znanstvene članke, strokovne članke, primere kliničnih opažanj, običajno tudi kratke strokovne in društvene novice. Vsak članek ocenita dva neodvisna strokovnjaka (recenzenta). V času recenzijskega postopka je avtor prispevka za recenzente anonimen, ravno tako v uredništvu skrbimo za anonimnost recenzenta. Delo, ki ga recenzenti brezplačno opravljajo za Farmacevtski vestnik, je izredno pomembno za ohranjanje kakovosti revije, zato se jim v eni od številk (običajno zadnji) Farmacevtskega vestnika vsako leto tudi zahvalimo. Vsi strokovni ali znanstveni prispevki so sicer napisani v slovenskem, izjemoma v angleškem jeziku, v primeru slovenskega pa morajo imeti tudi angleški povzetek, saj se revija indeksira v mednarodnih literaturnih bazah podatkov. Citiranost član-

kov v Farmacevtskem vestniku je sicer manjša kot bi bila, če bi bili prispevki v celoti objavljeni v angleškem jeziku. Novost v zadnjem obdobju pa je, da je Farmacevtski vestnik (oz. angleški povzetki) vključen v okviru sistema farmakovigilance v pregled literature na Evropski agenciji za zdravila (EMA) z namenom iskanja opisanih neželenih učinkov zdravil za poročanje v bazo EudraVigilance in nacionalne farmakovigilančne baze, uvrščen pa je tudi na seznam lokalne literature, ki jo mora imetnik dovoljenja za

Preglednica 1: Osrednje strokovne teme, obravnavane v posameznih številkah Farmacevtskega vestnika.

Številka/leto	Osrednja strokovna tema
4/2020	Moški in zdravila
3/2020	Prebavni trakt
2/2020	Virus SARS-COV-2 in bolezen covid-19
4/2019	Bolezni jeter
2/2019	Bolezni ščitnice, osteoporoza
1/2019	Sladkorna bolezen tipa II
5/2018	Zdravilne rastline II
4/2018	Zdravilne rastline I
2/2018	Interakcije zdravil s hrano, alkoholom in kajenjem
1/2018	Klinična farmacija
4/2017	Crohnova bolezen, multipla skleroza
2/2017	Zdravila pri starostnikih
1/2017	Protimikrobna in protiglivična zdravila
6/2016	Huntingtonova bolezen
5/2016	Nevropatska bolečina
4/2016	Farmacevtske oblike s podaljšanim sproščanjem
2-3/2016	Kanabinoidi
1/2016	Farmakovigilančna zakonodaja
5/2015	Kazalniki kakovosti zdravljenja z zdravili – pogled farmacevta
4/2015	Neželeni učinki zdravil
3/2015	Biološka in podobna biološka zdravila
2/2015	Radikali in oksidativni stres
1/2015	Demenca in Parkinsonova bolezen
5/2014	Benigna hiperplazija prostate
4/2014	Svetovanje farmacevta pri ledvičnih boleznih
3/2014	Metabolični sindrom
2/2014	Obolenja kože
1/2014	Antidepresivi in antipsihotiki
5/2013	Kronične levkemije
4/2013	Revmatična obolenja
3/2013	Alzheimerjeva bolezen
2/2013	Zdravilne rastline, astma
1/2013	Srčnomišične bolezni
5-6/2012	Osteoporoza
2/2012	Nanotehnologija
1/2012	Zdravljenje bolečine

promet z zdravilom pregledovati za pripravo teh poročil za učinkovine, ki niso na seznamu EMA (2).

Po posvetovanju z znanstveno in strokovno javnostjo se je uredniški odbor leta 2012 odločil spremeniti uredniško politiko Farmacevtskega vestnika iz pretežno znanstvene revije v znanstveno-strokovno revijo. Tej odločitvi je botrovalo dejstvo, da bi šele v nekaj letih, v kolikor bi aktivno angažirali objavo znanstvenih člankov v angleškem jeziku raziskovalcev iz tujine in domačih avtorjev, pridobili dejavnik vpliva (IF), ki je sicer merilo za znanstveno odličnost, a je običajno potrebno še vsaj desetletje, da doseže neka znanstvena revija dejavnik vpliva višji od 2. To sicer z vidika znanosti vsekakor predstavlja določeno mero prestiža, seveda pod pogojem, da se znanstveni članki tudi mednarodno citirajo, a gre največkrat za zelo specifične znanstvene rezultate, ki pogosto ne predstavljajo izobraževalnega cilja za širšo strokovno javnost. V zadnjem desetletju je skoraj vsaka posamezna številka Farmacevtskega vestnika posvečena enemu tematskemu področju oziroma eni ali dvema osrednjima indikacijskima temama, ki pokrivata tako opis bolezni, načine zdravljenja in vlogo farmacevtov pri lajšanju in zdravljenju izbrane tematike. Ta nov pristop informiranja strokovne javnosti je bil dobro sprejet, kar potrjujejo rezultati ankete med člani SFD iz let 2015 in 2017, ki kažejo, da poleg podružničnih predavanj članom največ pomeni Farmacevtski vestnik. Veliko zanimanja pritegnejo zlasti prispevki iz lekarniške prakse. Poleg farmacevtov tudi zdravniki in ostalo zdravstveno osebje pogosto in z zanimanjem spremljajo in preberejo tematiko obravnave neke bolezni, ki je v Farmacevtskem vestniku opisana visoko strokovno in nepristransko. Tako smo od leta 2012 do letos obravnavali številna indikacijska področja oziroma osrednje strokovne teme, kar prikazuje preglednica 1 (3).

Farmacevtski vestnik je torej eden od bistvenih gradnikov slovenske farmacevtske znanosti in stroke in s ponosom lahko pokažemo na sedemdesetletno zgodovino neprekinjenega izhajanja te pomembne strokovne in znanstvene revije.

Viri:

1. *Bohinc P. Ob tridesetletnici Slovenskega farmacevtskega društva. Farm Vestn 1980; 30:1–12.*
2. *Poročanje o domnevnih neželenih učinkih zdravil, spletna stran JAZMP, https://www.jazmp.si/humana-zdravila/farmakovigilanca/porocanje-o-nezelenih-ucinkih-zdravil/; datum dostopa 29. 10. 2020.*
3. *Farmacevtski vestnik, http://www.sfd.si/?mod=catalog&action=view&group=1; datum dostopa 25. 11. 2020.*

POKLON INTERNACIONALIZACIJI SLOVENSKEGA FARMACEVTSKEGA DRUŠTVA

AVTORICA / AUTHOR:
prof. dr. Julijana Kristl, mag. farm.

Univerza v Ljubljani,
Fakulteta za farmacijo,
Aškerčeva 7, 1000 Ljubljana, Slovenija

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-naslov: julijana.kristl@ffa.uni-lj.si

POVZETEK

Pogled na razvoj mednarodnega delovanja SFD in njegovih članov je težko povzeti popolnoma nepristransko. Neizpodbitno je dejstvo, da je SFD s svojim aktivnim delovanjem v mednarodnem prostoru postajalo prepoznavno po 75. letu 20. stoletja. K temu so prispevali člani SFD, predvsem profesorji na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani in drugi strokovnjaki, ki so bili mednarodno aktivni. Razvoja SFD z mednarodnega vidika ni mogoče obravnavati ločeno od razvoja okolja in časa, v katerem je društvo delovalo, še posebej skozi zadnja tri desetletja. Opisano mednarodno sodelovanje je pospešilo prenos novih znanj in izkušenj na področju farmacevtskih znanosti in razvoja zdravil ter prispevalo h krepitvi evropskega duha in znanstvenega življenja v SFD in slovenski farmaciji kot celoti.

1 UVOD

Slovensko farmacevtsko društvo (SFD) so ustanovili farmacevti leta 1950. Pogled na razvoj mednarodnega delovanja SFD in njegovih članov je težko povzeti popolnoma objektivno, čeprav se je nedvomno zgodil, a ima čas svoj neogiben entropičen vpliv na spomin. Mnogi smo velik del delovanja SFD neposredno doživeli, vendar pa postajajo tedanje izkušnje s časom vse bolj oddaljene in s tem nastopi problem individualnega posredovanja in interpretacije dogodkov. Identičen dogodek je nekdo pozabil, drugi zamolčal, tretji napihnil, četrti pomanjšal. Zato je toliko bolj pomembno, da preteklost občasno zapišemo in nam omogoči slutiti, kaj je nekoč bilo, da smo danes tu, kjer smo. Pretekla dejanja in spremembe so še bolj pomembni za tiste, ki jih niso doživeli, so pa jih nasledili. Kakorkoli je natančno že bilo, vedno se je prostovoljno društveno življenje začelo pri ljudeh, rezultati pa so bili in so odvisni od aktivnosti posameznih članov in društva kot celote.

Razvoja SFD z mednarodnega vidika ni mogoče obravnavati ločeno od razvoja okolja in časa, v katerem je društvo delovalo, še posebej skozi zadnja tri desetletja. Zaradi hitrega znanstveno-tehnološkega razvoja se spreminjajo tudi družbeni odnosi, regionalno in globalno. V tem času je med drugim potekla druga faza širitve Evropske unije, ka-

mor je leta 2004 vstopila tudi Slovenija. Ta sprememba je hkrati zahtevala popolno uskladitev slovenskega pravnega reda z evropskim, tudi na področju farmacije. Že nekoliko prej je jugoslovansko farmakopejo nadomestila slovenska, leta 1997 pa evropska, sprejet je bil nov zakon o zdravilih in drugi podzakonski akti, usklajeni z akti Evropske unije, začela in končala se je "bolonjska" prenova izobraževanja, lekarništvo, še posebej pa farmacevtska industrija sta še bolj izpostavljena drastičnim mednarodnim vplivom na področju razvoja, zagotavljanja kakovosti, pa tudi tržnim možnostim in tveganju. Značilnost tega obdobja je mednarodno povezovanje v mreže in konzorcije na vseh področjih farmacije in zagotavljanje dogovorjene kakovosti. Vse te spremembe so vplivale tudi na način in vsebino delovanja SDF, ki je bilo vseskozi na stališču, da naredi to, kar je v njegovi moči in hkrati ne prinese prevelikega tveganja za društvo samo. Vsakokratni dekan Fakultete za farmacijo na Univerzi v Ljubljani (FFA) in direktorji farmacevtskih ustanov so spodbujali delovanje SFD na lokalnem in jugoslovanskem nivoju pa tudi mednarodno (slika 1).

Neizpodbitno je dejstvo, da je SFD s svojim aktivnim delovanjem v mednarodnem prostoru postajalo prepoznavno po 75. letu 20. stoletja, k temu so prispevali člani SFD, predvsem profesorji na Fakulteti za farmacijo in drugi strokovnjaki, ki so bili mednarodno aktivni. Najvidnejši člani SFD, ki so bili aktivni tudi mednarodno, so bili na začetku Jelka Šmid Korbar, Franc Kozjek, Aleš Krbavčič, kasneje pa Aleš Mrhar, Stanislav Primožič, Julijana Kristl, Stane Srčič, Saša Baumgartner, Franc Vrečer, Janez Kerč, Danijel Kikelj, Lucija Peterlin Mašič, Marko Anderluh, Albin Kristl, Mitja Kos, Rok Dreu, Borut Štrukelj, Tomaž Vovk, Irena Mlinarič Raščan, Simon Žakelj, Aleš Obreza in drugi. Razvoj mednarodne prepoznavnosti SFD se je tako začel od spodaj navzgor, kar pomeni z medosebnimi stiki posameznih članov, ko smo se najprej srečevali na mednarodnih konferencah v Zahodni Evropi, se pri tem spoznavali s kolegi in izmenjevali mnenja ter utrjevali medsebojno zaupanje (bili smo pač z Vzhoda). Tako se je začelo razvijanje konkretnih oblik sodelovanja, tako na področju farmacevtske industrije kot tudi na univerzitetnem in društvenem nivoju. Člani SFD s FFA, slovenske farmacevtske industrije in lekarništva smo nastopali v mednarodnih krogih enotno in kooperativno. Za razvoj SFD je bila internacionalizacija zelo pomembna, čeprav tega pojma na začetku nismo dojemali kot razvojno vrednoto in pogoj za mednarodno prepoznavnost. V farmacevtski stroki bi težko našli strokovnjaka,

Slika 1. Srečanje predstavnikov farmacevtskih društev Jugoslavije s konca 70. let dvajsetega stoletja v Sloveniji. Med njimi je devet predstavnikov Slovenskega farmacevtskega društva.

ki ne prisega na kakovost. Eden pomembnih vidikov pri tem je internacionalizacija, saj se mnogi zavedamo, kako pomembni so bili njeni začetki za pedagoški, še bolj pa za raziskovalni in industrijski vzpon. Prišel je čas, ko so zaživele mednarodne aktivnosti in smo bili tudi mi med tistimi, ki smo vabili druge k sodelovanju povsod tam, kjer sta se obetali naša in skupna korist.

2 ODPIRANJE SLOVENSKEGA FARMACEVTSKEGA DRUŠTVA V EVROPO

Med pomembne kazalnike uspešnosti SFD sodi tudi sposobnost organizacije mednarodnih konferenc in drugih oblik neformalnih povezav. Organizacija mednarodnih konferenc je vedno potekala v sodelovanju s FFA. Najprej so bila v letih od 1988 do 1992 organizirana tri uspešna Alpe-Adria tehnološka srečanja, s katerimi sta začela Franc Kozjek in Fulvio Rubessa iz Trsta, skupaj s Stanislavom Primožičem in Alešem Mrharjem. Zamisli in pričakovanja so hitro presegla začetne predstave o mednarodnih srečanjih, kar je v nadaljevanju vodilo do organizacije Centralno-evropskega simpozija iz farmacevtske tehnologije (*Central European Symposium on Pharmaceutical Technology*, CESPT), ki je bil prvič organiziran leta 1995 (slika 2) in od takrat naprej vsaki dve leti, letos bi bil že 13. po vrsti, a je prestavljen zaradi covid-19. Idejni in odgovorni vodja organizacije dogodkov pri Sekcije farmacevtskih tehnologov pri SFD je bil Aleš Mrhar, ki je leta 2018 zaupal del nalog Roku Dreu. Simpozije CESPT že od začetka spremlja mednarodni častni odbor, ki ga z majhnimi spremembami vseskozi sestavljajo cenjeni in vplivni profesorji farmacevtske tehnologije iz Evrope, kot so: Dominique Duchene, Francija, Alexander T. Florence, Združeno kraljestvo, Atila Hincal,

Slika 2: Spomin na 1. Centralno-evropski simpoziji iz farmacevtske tehnologije na Bledu od 19. do 20. oktobra 1995. Zaslužni predstavniki za idejno zasnovo in organizacijo simpozija iz domačega in mednarodnega znanstvenega okolja: prof. dr. Douwe Breimer, predsednik Evropske zveze farmacevtskih znanosti (EUFEPS), prof. dr. Aleš Mrhar, predsednik Organizacijskega odbora simpozija, ter članici Znanstvenega odbora simpozija prof. dr. Jelka Šmid Korbar in prof. dr. Dominique Duchene.

Turčija, Hans E. Junginger, Nemčija, Fulvio Rubessa, Italija, iz Slovenije Jelka Šmid Korbar in Franc Kozjek, občasno pa tudi Nicholas Peppas iz Združenih držav Amerike.
Simpozij je pritegnil tehnologe iz vseh farmacevtskih okolij in bistveno širšega geografskega območja kot le Alpe-Adria, ker nam je uspelo privabiti ugledne in odlične strokovnjake za najnovejša področja farmacevtske tehnologije in biofarmacije, občasno tudi biotehnologije, ki so s svojimi predavanji omogočili hitrejši prenos znanja in idej iz razvitega sveta k nam. Po tretjem simpoziju v Sloveniji je Avstrijsko farmacevtsko društvo izrazilo željo, da bi četrtega organizirali skupaj z njihovim letnim simpozijem leta 2001 na Dunaju. V ta čas sodi začetek povezovanja SFD s farmacevtskimi društvi Srednje Evrope. Simpozij CESPT je bil skupno dogovorjen projekt, prepoznan kot kakovostno znanstveno srečanje, vredno udeležbe. Večina naslednjih simpozijev CESPT je potekala izmenjaje v Sloveniji in v tujini v različnih oblikah soorganizacije SFD in lokalnega farmacevtskega društva (slika 3, slika 4). Prvi pomemben kazalnik kakovosti predstavljenih vsebin na simpozijih CESPT je število udeležencev, ki se je gibalo med 200 in 350, med njimi je bilo iz Slovenije običajno preko 100 udeležencev. Drugi kazalnik je objava povzetkov v recenziranih revijah. V začetku smo jih v celoti objavili v Farmacevtskem vestniku, kasneje pa smo izbrali 25–30 inovativnih vsebin, ki so jih avtorji pripravili v obliki znanstvenih člankov in jih po mednarodni recenziji objavili v uglednih revijah (*International Journal of Pharmaceutics* ali *European Journal of Pharmaceutical Sciences*) v obliki posebnih številk, namenjenih simpozijem CESPT, kjer je bil gostujoči urednik član SFD Aleš Mrhar ali Rok Dreu, v primeru soorganizacije je bil iz gostujočega društva sourednik.

3 ZAMISEL O VEČJI STRNITVI MOČI V EVROPI IN PRI NAS

Vzporedno z začetki mednarodnih simpozijev v Sloveniji so glede na razvojne težnje in razmere v svetu ter v duhu nastajanja enotne Evrope leta 1991 ustanovili Evropsko federacijo farmacevtskih znanosti (*The European Federation for Pharmaceutical Sciences*, EUFEPS), edinstveno in edino vseevropsko telo, ki zastopa interese znanstvenikov (ne le farmacevtov) v farmacevtski industriji, akademskih, vladnih in drugih institucijah, ki se v Evropi ukvarjajo z raziskavami, razvojem, regulacijo in strategijo zdravil. V izjavi o njihovem poslanstvu piše, da »*EUFEPS služi razvoju odličnosti farmacevtskih znanosti in inovativnih raziskav zdravil v Evropi*«. SFD se je v EUFEPS formalno vključilo leta 1994. Aleš Mrhar je bil član izvršilnega odbora EUFEPS v letih 2001–2003, SFD pa je zastopal Albin Kristl. Danes federacija združuje 13 farmacevtskih društev in več kot 15.000 posameznikov. Serija vsakoletnih konferenc EUFEPS ustvarja močno in stabilno osnovo za stalen dialog med farmacevti in drugimi znanstveniki, ki presegajo tradicionalne evropske povezave na področju farmacevtskih znanosti, raziskovanja in razvoja zdravil, pa tudi za krepitev evropskega duha in znanstvenega življenja. Te konference nudijo dobro priložnost za razvoj in poglobitev znanstvenega sodelovanja med člani teh društev in med samimi društvi ter lahko spodbudijo znanstvene izmenjave nadarjenih mladih magistrov farmacije, spodbudijo začetek skupnih raziskovalnih projektov in uporabo novih pristopov s področij genomike, nanotehnologije, biotehnologije za zdravje itd., vse za pospešeno uvajanje novih, varnih in učinkovitih zdravil. EUFEPS nadalje spodbuja aktivnosti lokalnih društev ter jim daje različne predloge. Tako je SFD skupaj z EUFEPS sodelovalo pri soorganizaciji treh sejmov PharmSciFair, več simpozijev CESPT in vseskozi pri znanstvenih konferencah Balaton-Baltic-Bled-Bospor (BBBB) (slika 3).
Ločeno od navedenih rednih letnih konferenc EUFEPS so bili organizirani tudi trije farmacevtski znanstveni sejmi, imenovani PharmSciFair, v letih 2005, 2009 in 2011 pod pokroviteljstvom EUFEPS, kjer smo sodelovali člani SFD organizacijsko in s predavanji. Ker je lahko vsako sodelujoče društvo predstavilo svoja aktualna znanstvena spoznanja v obliki samostojne sekcije, je SFD na 3. PharmSciFair v Pragi leta 2011 na temo »*Pharmaceutical Sciences for the Future of Medicines*« predstavilo svoje dosežke v sekciji »*In silico Methods in Drug Research: from Idea to Medicine*«. Kljub zanimivi vsebini celotnega sejma, ki je bila obsežneje kot na drugih konferencah namenjena predvsem mladim na začetku farmacevtske kariere, saj je sejem vključeval poleg akademskih zavodov in inštitutov tudi farmacevtsko industrijo in imel novo organizacijsko shemo z nizkimi stroški, je tovrstna aktivnost po tretjem srečanju usahnila, čeprav je bila sama izvedba finančno uspešna. Za prisotne iz SFD in mene kot članico organizacijskega odbora so bili sejmi svojevrstna izkušnja. Naslednjo mrežo predstavljajo konference BBBB, za katere so se leta 2005 dogovorili Madžarsko društvo za farmacevtske znanosti, Estonsko akademsko društvo za farmacijo in Finsko farmacevtsko društvo, Slovensko farmacevtsko društvo ter Turško združenje znanstvenikov farmacevtskih tehnologij in EUFEPS, da jih bodo organizirali na vsaki dve leti na obali jezera ali na morski obali, npr. na območju Blat-

Slika 3: Seznam mednarodnih znanstvenih simpozijev, organiziranih samostojno ali v soorganizaciji SFD, razvrščenih v časovnem zaporedju in z navedbo krajev, kjer so se zgodili ter predstavljajo rast in vzpon SFD doma in v mednarodnem prostoru (CESPT – Central European Symposium on Pharmaceutical Technology; BBBB – Balaton-Baltic-Bled-Bospor scientific meeting, 3. SCCP-ESCP – Spring Conference on Clinical Pharmacy, 48. Sym-ESCP – ESCP Symposium on Clinical Pharmacy; 5. JMMC-EFMC – 5. Joint Meeting on Medicinal Chemistry, 25. ISMC-EFMC – 25. International Symposium on Medicinal Chemistry).

nega jezera, Baltskega morja, Bleda in Bosporja. Menjavanje organizatorjev BBBB omogoča povezovanje strokovnjakov od severa do juga Srednje Evrope. Namen serije konferenc BBBB je povezovati znanstvenike z vseh področij farmacevtskih znanosti na enem mestu, nuditi možnosti za izmenjavo znanstvenih idej in oblikovanje mrež med univerzami, farmacevtsko industrijo in regulatornimi organi ter vzpostaviti komunikacijo in sodelovanje na regionalni ravni in širše. Pri pripravi programov je bila vselej posebna pozornost posvečena temu, da bi udeleženci (zaposleni in doktorski študentje) spoznali dejanski napredek in problematiko vsakdanjega raziskovalnega in razvojnega dela v farmacevtski industriji. Izjemnost in posebnost konferenc BBBB je tudi zagotavljanje možnosti »učiteljem na začetku kariere«, da lahko ustno predstavijo svoje raziskovalne dosežke mednarodni javnosti in jih objavijo v ugledni reviji, kar je bilo na drugih konferencah bistveno težje dosegljivo.

SFD je enakopravno sodelovalo pri organizaciji vseh dosedanjih konferenc, koordinacijo s strani SFD je vodila Julijana Kristl, ki je tudi idejno in organizacijsko izpeljala 4. BBBB v Ljubljani, skupaj z Janjo Marc, Danijelom Kikljem, Sašo Baumgartner in Lucijo Peterlin Mašič. Tovrstne konference so kakovostne, dobro obiskane in odmevne, zahtevajo pa veliko idej in organizacijskih spretnosti vsakokratnega organizatorja.

SFD je neformalno vključeno tudi v vseevropsko mrežo, ki združuje velika in majhna evropska farmacevtska društva in tudi druge za namen organizacije *World Meeting on Pharmaceutics, Biopharmaceutics and Pharmaceutical Technology*, ki od leta 1998 s svojo vsebino pritegne udeležence iz vsega sveta (https://www.worldmeeting.org/ home). Člani društva SFD se udeležujemo teh konferenc že od vsega začetka, občasno tudi kot člani organizacijskega odbora.

Člani SFD so aktivno sodelovali tudi pri organizacijah konferenc s strani evropskih strokovnih društev v Sloveniji. SFD je skupaj z *European Society of Clinical Pharmacy* (ESCP) pod vodstvom Stanislava Primožiča kot predsednika simpozija in Monike Sonc kot predsednice organizacijskega odbora v letu 2002 organiziralo 3rd *Spring Conference on Clinical Pharmacy*. Leta 2019 so člani Sekcije kliničnih farmacevtov pod vodstvom Alenke Kovačič aktivno sodelovali pri organizaciji 48. simpozija *ESCP Symposium on Clinical Pharmacy*, ki je potekal v Ljubljani.

Prav tako je Sekcija za farmacevtsko kemijo SFD pod pokroviteljstvom *European Federation of Medicinal Chemistry* (EFMC) in Danijela Kiklja kot predsednika dogodka leta 2007 organizirala 5. srečanje *Joint Meeting on Medicinal Chemistry* in leta 2018 pod vodstvom Marka Anderluha kot predsednika organizacijskega odbora 25. simpozij

EFMC International Symposium on Medicinal Chemistry (EFMC-ISMC 2018) (slika 3).

SFD je pri organizaciji vseh mednarodnih dogodkov preko svojih članov oz. sekcij sodelovalo kot profesionalni organizator dogodka, kar je vključevalo izvedbo obveščanja in dopisovanja s predavatelji, udeleženci in javnostjo, kot tudi vse poslovne funkcije. Ob sodelovanju organizacijskih odborov sta vse aktivnosti izvedli glavna sekretarka Jelka Dolinar in računovodkinja Natalija Gerbič hitro, korektno in pohvalno. Izjemi sta bili simpozij EFMC leta 2018 in konferenca ESCP 2019, kjer je vlogo profesionalnega organizatorja imela tuja agencija. Kljub vsej dobri volji pa lahko sodelovanje traja omejen čas, ker se po dogovorjenem projektu zaključi ali pa enostavno poide navdušenje nad določeno obliko aktivnosti (kot na primeru PharmSciFair), medtem ko vse ostale aktivnosti še vedno uspešno potekajo. Z nekaterimi društvi je SFD doseglo zgledno, dolgoročno, formalno (FIP, EUFEPS, ESMC, ESCP, EPSA, IPSF) in neformalno partnerstvo.

4 IZZIVI ZA PRIHODNOST

Opisano mednarodno sodelovanje je pospešilo prenos novih znanj in izkušenj ter prispevalo pomembne sadove za SFD in slovensko farmacijo kot celoto. Temeljno vprašanje, ki se nam zastavlja, pa ni le »kako je (res) bilo«, temveč »kako naprej«. Stara modrost nam veleva, da velja ohraniti vse, kar se je izkazalo za dobro in spreminjati zadeve le tam, kjer ni ustreznih rezultatov. Naj ta kratek prispevek služi kot dragocen vir informacij o dosedanjih mednarodnih dogodkih v organizaciji SFD, tistih z mednarodnimi udeleženci pri nas in tistih v soorganizaciji v tujini. Naj na tem mestu omenim tudi izredno uspešno mednarodno aktivnost študentov na FFA in hkrati članov SFD, ki svoje dosežke opisujejo ločeno v tej jubilejni številki Farmacevtskega vestnika. Internacionalizacija v tem obsegu ne bi bila mogoča

Slika 4: *V pripravah na nadaljevanje simpozija na 3. CESPT v Portorožu 1999.*

brez podpore predsednikov in članov Izvršilnih odborov SFD, pa tudi zavzetih posameznikov. Vsem prisrčna hvala. Pregled sprememb v zadnjih nekaj letih nakazuje nove izzive, s katerimi se SFD že sooča. Poleg človeških in materialnih virov, s katerimi razpolaga SFD, pa bo imela izredno pomemben vpliv na razvoj tudi informacijska tehnologija. Z internetnim povezovanjem od koderkoli in kadarkoli se močno povečujeta fleksibilnost in dostopnost do informacij vseh vrst. Uporaba digitalnih knjižnic na daljavo postaja vsakdanja praksa znanstvenih inštitucij, velikih korporacij in tudi posameznikov. Danes vemo, da se da uspešno izvesti virtualne znanstvene konference, delavnice, predavanja in razprave. Potreben bo le še kratek čas, da se popolnoma izkristalizira vpliv digitalizacije na svet, ljudje pa že osvajamo njeno vsestransko uporabnost.

Kljub temu bi bilo napačno sklepati, da v prihodnje ne bodo več pomembni neposredni medosebni stiki. Čim bolj kompleksne so teme in čim bolj upoštevamo čustvene razsežnosti ljudi, tem bolj sta potrebni hkratna fizična prisotnost človeka kot tudi osebna bližina.

To so perspektive razvoja in obogatitve, ki presegajo nekdanjo omejitev na lokalni prostor. Danes nihče več ne more preprečiti povezovanja društev v mreže (kot tudi drugih entitet) kjerkoli in jih ne morejo zaustaviti niti regionalne niti internacionalne zamejitve. Z današnjimi možnostmi raznovrstnih povezovanj v svetovnem merilu hkrati nastaja spodbudno okolje za ustvarjalnost. Trdno sem prepričana, da bodo društva, ki bodo asimilirala te bistvene lastnosti sodobnosti in jih uporabila pravočasno in na svoj način, ter v skladu z vizijo in strategijo, zmožnostmi, organizacijsko kulturo in ustrezno drznostjo, imela večji tekmovalni naboj v množici podobnih. Da se je z vprašanjem sprememb na društvenem nivoju vredno ukvarjati, dodatno prepričuje spoznanje, da to ni le naša dilema, ampak jo poznajo tudi drugod po svetu. Načelno razmišljanje o spremembah je realnost, ki ji je vredno smiselno slediti.

Torej iskrene čestitke SFD za 70. jubilej in srečno v naslednjih letih in desetletjih.

Viri:

1. *Mrhar A, Viernstein H. Proceedings of the 4th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology, Int. J. Pharm, Spec Issue, 256, 2003; 256: 1–212.*
2. *Eros I, Antal I. 6th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology and Biotechnology, Eur. J. Pharm Sci. Spec Issue, 2005; 25S1: 1–256.*
3. *Mrhar A. 5th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology, Zbornik povzetkov, Farm Vestn 2005; 54: 277–561.*
4. *Obvestila o organizaciji PharmSci & Fair v Nici in Pragi, Eur. J. Pharm. Sci. 2005; 24: 136; 2008; 35: 365–367; 2009; 37: 65; 2009; 37: 523.*
5. *Mrhar A, Baumgartner S, Challenges in Nano-, Micro- and Macro Systems, Izbrani članki iz 7th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology and Biodelivery systems, Int J Pharm. 2009, 381 (2) 86–230; Farm. Vestn. Spec. izd., 2008, 59: 1–328.*
6. *Poročila o BBBB International Conferences on Pharmaceutical Sciences, Farm. Vestn. 2011; 62, 262–265, 2019; 69: 390–391.*
7. *Kristl J, Marc J, Kikelj D. New trends in drug discovery, delivery systems and laboratory diagnostics. 4th BBBB International Conference on Pharmaceutical Sciences, Bled, Slovenija. Zbornik razširjenih povzetkov v Eur J Pharm Sci, 2011, 44 Suppl. 1, 1–197.*
8. *Filipović-Grčić J, Mrhar A, Junginger H. Emerging Nanopharmaceuticals for Non-parenteral Application Routes. Eur. J. Pharm Sci, 2013; 50, 1–160. Članki iz 9. CEPST, Dubrovnik.*
9. *Mrhar A, Žakelj S. 10th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology, Farm Vestn, Spec izd. 2014; 65*
10. *Csóka I, Regdon G, Dreu R, Sovány T. 12th Central European Symposium on Pharmaceutical Technology and Regulatory Affair, Eur. J. Pharm. Sci. 2019, 139, 105063–105270. Suppl.*

SIMPOZIJI SFD OB LETNI SKUPŠČINI

AVTORICI / AUTHORS:
Jelka Dolinar, Andrijana Tivadar

Slovensko farmacevtsko društvo
Dunajska cesta 184 A, 1000 Ljubljana

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-naslov: andrijana.tivadar@sfd.si

Poleg Farmacevtskega vestnika imajo simpoziji ob letni skupščini SFD najdaljšo tradicijo med raznolikimi dejavnostmi Društva. Predstavljajo pomemben vezni člen, ki enkrat letno združi strokovnjake iz cele Slovenije, ki delujejo na različnih področjih v farmaciji. Povezovalno vlogo imajo tudi kuturno-družabni večeri, ki potekajo v okviru tega srečanja in jih podpirajo sponzorji. Kemofarmacija že od leta 2004 organizira v četrtek, po podelitvi društvenih priznanj, sprejem za vse udeležence.
Skoraj 30 let, od leta 1983 do 2008 so simpoziji potekali v kongresnem centru Avditorij. Leta 2002 smo se družili v Hotelu Habakuk v Mariboru. Zaradi vse večjega zanimanja sponzorjev za sodelovanje z razstavnimi prostori smo leta 2009 simpozij preselili na novo lokacijo v kongresni center Bernardin.

Organizacijo simpozijev ob letni skupščini SFD so v zadnjih 20-ih letih vodili:

Leto	Predsednik organizacijskega odbora za simpozij ob letni skupščini SFD
1996–2001	dr. Stanislav Primožič
2002	dr. Darja Frankič
2003–2005	prof. dr. Aleš Mrhar
2006–2013	prof. dr. Borut Štrukelj
2014–2020	izr. prof. dr. Tomaž Vovk

V preglednici 1 navajamo naslove simpozijev ob letni skupščini SFD v zadnjih 20-ih letih. Vsebine simpozijev do leta 2000 so bile objavljene v jubilejni številki Farmacevtskega vestnika, januarja 2000.
Vsebino simpozijev ob letnih skupščinah SFD, ki potekajo od leta 1971, so organizatorji prilagajali trendom v farmaciji in interesu članov. V letih od 2002 do 2005 so vsebino simpozijev dopolnjevale učne delavnice, ki so bile namenjene predvsem praktičnemu usposabljanju za uporabo spletnih orodij pri prepoznavanju interakcij zdravil in so se v tistem času zelo hitro uveljavljala tudi v lekarniški praksi. Od leta 2013 vključuje program simpozijev tudi častno predavanje, s katerim sodelujejo ugledni člani slovenske farmacije. Da bi izboljšali interaktivno sodelovanje s publiko, so organizatorji že leta 2006 prvič uporabili glasovalne si-

Predsedniki organizacijskega odbora za simpozije SFD ob letni skupščini: Stanislav Primožič, Aleš Mrhar, Borut Štrukelj in Tomaž Vovk.

Preglednica 1: Naslovi in datumi simpozijev ob skupščini SFD od leta 2000 do 2020

Zap. št. skupščine, lokacija in datum	Naslovne teme simpozijev ob letni skupščini SFD
25. skupščina Avditorij Portorož 11.–13. maj 2000	Farmacevtova vloga v ohranjanju in promociji zdravja Novosti v farmakoterapiji duševnih bolezni
26. skupščina Avditorij Portorož 10.–12. maj 2001	Vpliv informacijskih tehnologij na razvoj farmacije Zdravila v menopavzi – preventiva in zdravljenje osteoporoze
27. skupščina Hotel Habakuk Maribor 11.–12. oktober 2002	Protokoli za samozdravljenje *Učne delavnice* samozdravljenje po simptomih
28. skupščina Avditorij Portorož 15.–17. maj 2003	Preklopljena zdravila in zdravljenje hiperlipidemij *Učne delavnice:* preventiva kardiovaskularnih bolezni
29. skupščina Avditorij Portorož 13.–15. maj 2004	Dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje farmacevtov v EU Zdravljenje revmatičnih bolezni *Učne delavnice:* prepoznavanje klinično pomembnih interakcij nesteroidnih antirevmatikov z drugimi zdravili in demonstracija uporabe računalniško podprte informatike
30. skupščina Avditorij Portorož 12.–14. maj 2005	Farmacevtski informacijski centri Zdravljenje starostnikov *Učne delavnice:* prepoznavanje klinično pomembnih interakcij zdravil za starostnike in uporaba računalniško podprte informatike
31. skupščina Avditorij, Portorož 19.–20. maj 2006	Lekarniške mreže Zdravljenje kožnih bolezni
32. skupščina Avditorij Portorož 17.–19. maj 2007	Internet in zdravila Biološka zdravila in gensko zdravljenje Odgovornost farmacevta pri izdaji nereguliranih izdelkov
33. skupščina Avditorij Portorož 15.–17. maj 2008	Zdravljenje ulceroznega kolitisa in Crohnove bolezni Zdravljenje kroničnih bolezni centralnega živčnega sistema pri starostnikih Vloga farmacevta pri optimizaciji skrbi za bolnike v domovih za ostarele
34. skupščina Bernardin Portorož 7.–9. maj 2009	Akutna bolečina Zdravila v onkologiji in prehrana onkoloških bolnikov Vloga in ugled lekarniške službe
35. skupščina Bernardin Portorož 13.–15. maj 2010	Duševne motnje Motnje hranjenja in debelost Generično predpisovanje zdravil
36. skupščina Bernardin Portorož 12.–14. maj 2011	Farmakogenetika – okno v personalizirano farmacijo in medicino Zdravljenje bolezni urogenitalnega trakta *Okrogla miza:* samozdravljenje: kdaj in kako?
37. skupščina Bernardin Portorož 10.–12. maj 2012	Nanotehnologija 10 let kasneje – prednosti in pasti Zdravila in bolezni ORL Vloga farmacevtov pri usklajevanju zdravljenja z zdravili
38. skupščina Bernardin Portorož 16.–18. maj 2013	Sodobni vidiki uporabe zdravilnih rastlin Sodobna obravnava astme *Okrogla miza:* farmacevtske kognitivne storitve pri zdravljenju z zdravili

39. skupščina SFD Bernardin Portorož 15.–17. maj 2014	Otroci, mladostniki in koža Antikoagulacijska in druga antitrombotična zdravila Delo farmacevta – izzivi prihodnosti
40. skupščina SFD Bernardin Portorož 14.–16. maj 2015	Oksidativni stres in antioksidanti *Okrogla miza:* radikali in antioksidanti Zdravljenje psihoz Tabu moške teme
41. Skupščina Bernardin Portorož 12.–14. maja 2016	Kritični pogled na uporabo kanabinoidov v medicini Metabolični sindrom Zdravljenje manj pogostih bolezni
42. skupščina SFD Bernardin Portorož 11.–13. maj 2017	Miti in resnice o zdravju Zdravljenje starostnikov *Okrogla miza:* Zavod za preverjanje avtentičnosti zdravil: vpliv implementacije evropske zakonodaje glede preprečevanja ponarejenih zdravil
43. skupščina SFD Bernardin Portorož 10.– 12. maj 2018	Hrana, razvade in zdravila Okužbe
44. skupščina SFD Bernardin Portorož 9.–11. maj 2019	Ščitnica Osteopenija in osteoporoza Anemije Parodontalna bolezen – zdravljenje in preprečevanje
Spletni simpozij SFD 9. oktober 2020 Spletna 45. skupščina 21. november 2020	Prebavni trakt

steme, sprva preko sistema *Turning Point*, ki so jih danes zamenjale različne spletne aplikacije. V letu 2020 smo tradicionalni majski simpozij v Bernardinu morali odpovedati zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja okužbe z novim koronavirusom, ki je zagodel celemu svetu. Tako bo leto 2020, ko praznujemo 70-letnico SFD, verjetno v spominu ostalo iz drugih razlogov, kot smo si želeli na Društvu, saj smo načrtovali res pester program. Vendar pa smo se na Društvu hitro prilagodili in nadaljujemo z organiziranjem strokovnih izpopolnjevanj preko spletnih aplikacij. Tako smo 9. oktobra 2020 s pomočjo spletne aplikacije del programa letošnjega simpozija SFD uspešno izpeljali. Vsekakor pa si želimo, da bi tudi v prihodnje simpoziji ob letnih skupščinah vsem udeležencem ostali v spominu ne le zaradi novih znanj, ampak tudi zaradi novih poznanstev in doživetij ob druženju.

NAŠI ČLANI SO NAŠE NAJVEČJE BOGASTVO

AVTORICE / AUTHORS:
Andrijana Tivadar, Natalija Gerbič, Jelka Dolinar

Slovensko farmacevtsko društvo, Dunajska cesta 184 A, 1000 Ljubljana

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
E-naslov: andrijana.tivadar@sfd.si

POVZETEK

Osnova vsakega društva so njegovi člani. To še posebej velja za Slovensko farmacevtsko društvo, ki se danes, leta 2020 ozira 20 let nazaj in skuša v tej jubilejni številki Farmacevtskega vestnika predstaviti svoje aktivnosti in področja dela svojih članov. Člani so za Društvo največje bogastvo. Društvo niso pisarna, prostori, knjige, tudi ne posamezniki: »Društvo namreč ni samo vsota članov, je nekaj več in pomembno je, kolikšno širino imajo posamezniki, kako daleč jim seže pogled.« je ob priložnosti v intervjuju za SFD povedal prof. dr. Slavko Pečar.

ČLANSTVO IN POSLANSTVO

Slovensko farmacevtsko društvo deluje na podlagi Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 64/11 – uradno prečiščeno besedilo in 21/18 – ZNOrg), po katerem je društvo je samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanoviteljice oziroma ustanovitelji ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov. Slovensko farmacevtsko društvo je prostovoljno strokovno združenje farmacevtskih delavcev, v katerem člani uresničujejo svoje interese, opredeljene v Pravilih SFD.

Poslanstvo SFD je informiranje o novostih v slovenski farmaciji (preko strokovnih srečanj in publicistične dejavnosti). Osnovna dejavnost in namen SFD je povezovanje strokovnih delavcev, ki delujejo na področju farmacije in v sorodnih strokah, s ciljem izmenjave mišljenj in izkušenj, posredovanja novih idej in izboljšav pri strokovnem, znanstveno-raziskovalnem in pedagoškem delu, sodelovanje pri izpopolnjevanju in izobraževanju strokovnega kadra, založniška dejavnost, delovanje v javnem interesu na področju znanosti in zdravstva. Društvo uresničuje svoje naloge in cilje tako, da izvaja programe strokovnega izpopolnjevanja in izobraževanja za strokovno in laično javnost, opravlja publicistično dejavnost v skladu z veljavnimi predpisi, organizira strokovne in družabne prireditve, se povezuje z javnimi ustanovami in zavodi, s sorodnimi združenji in društvi v Republiki Sloveniji in zunaj nje ter sodeluje pri izvajanju raziskovalnih projektov s področja farmacije.

Člani Društva lahko postanejo farmacevtski delavci ali drugi strokovni sodelavci, ki delujejo v farmaciji ali podobnih okoljih, študentje farmacevtske fakultete in upokojenci. Društvo s pomočjo članov uresničuje svoje vizije in poslanstvo. V tem prispevku bi želeli prikazati, kdo so naši člani, kar nam omogoča evidenca, ki jo vodimo na podlagi podatkov, ki nam jih zaupajo člani.

Društvo ima predsednika, v njegovi odsotnosti pa ga zastopa namestnik. Predsednik Matjaž Tuš je članom ob 70-letnici SFD posvetil uvodnik v tej številki Farmacevtskega vestnika (v nadaljevanju FV), ostalo vsebino pa so prispevali naši člani, ki se jim ob tej priložnosti zahvaljujemo. Upamo, da bodo vsebine in fotografije še dolgo odmevale in odsevale, dokler se ne bomo ob naslednji obletnici spet ozrli na prehojeno pot.

V pisarni SFD sta že 40 let zaposleni dve osebi. Natalija Gerbič od leta 1993, septembra 2019 je SFD dobilo novo generalno sekretarko Andrijano Tivadar, ki je nasledila Jelko Dolinar in zdaj že dobro leto skupaj z Natalijo Gerbič skrbita za operativno delovanje Društva na vseh ravneh.

Poleg skupščine so organi SFD tudi izvršni odbor, nadzorni odbor, disciplinsko sodišče, odbor za podeljevanje društvenih priznanj (v nadaljevanu OPDP, preglednica 1), glavni in odgovorni uredniki periodičnih publikacij ter izdajateljski svet. Člane izvršnega in nadzornega odbora za zadnjih 20 let predstavljamo v preglednici 2. Trenutne člane uredniškega odbora FV in izdajateljskega sveta lahko najdete v kolofonu vsake številke FV. Glavna urednica FV je Nina Kočevar Glavač, odgovorni urednik pa Borut Štrukelj.

Konec leta 2019 je imelo društvo 3443 članov. Po pregledu evidence članov se lahko razveselimo večanja števila članov v zadnjih 20 letih, kar prikazuje graf 1.

Graf 1: Rast števila članov SFD v zadnjih 20-ih letih

Predstavljeni grafikoni so pripravljeni na podlagi podatkov, ki nam jih člani zaupajo že ob vpisu in jih kasneje posodabljajo.

Graf 2 prikazuje strukturo članov ob koncu leta 2019, na grafu 3 pa je lepo vidno, kako se je število članov po področjih dela v farmaciji spreminjalo zadnjih 20 let. V primerjavi s koncem leta 1999 je narasel delež članov, ki so zaposleni v javnih lekarnah, in sicer z 38 na 48 %, narasel je tudi delež zaposlenih v farmacevtskih podjetjih/predstavništvih (s 3 na 9 %) in zaposlenih v šolstvu (z 2 na 3 %). Padel je delež študentov (z 11 na 5 %), ki se zaradi rekonstrukcije delovanja študentskih društev od leta 1997

Graf 2: Pregled področij dela članov SFD v letu 2019

povezujejo tudi v Društvu študentov farmacije Slovenije, in delež upokojencev (z 15 na 11 %). Na grafu 3 je lepo vidno, da ni padel le delež študentov, ampak tudi število članov, ki so študenti. Je pa res, da opažamo, da se vpišejo v Društvo kmalu po diplomi, npr. ko se zaposlijo v lekarni, zato tudi število članov, zaposlenih v lekarnah, lepo raste. V farmacevtski industriji je zaposlenih 13 % naših članov, pri čemer je bil ta odstotek nekoliko večji pred 20-imi leti.

Iz podatkov, ki smo jih za namen tega prispevka pridobili od podjetij, ki zaposlujejo magistre farmacije, sklepamo,

Graf 3: Primerjava zaposlovanja članov SFD po področjih dela za leti 1999 in 2019

da je v Sloveniji v farmacevtski industriji in predstavništvih še vsaj 400 magistrov farmacije, ki niso člani SFD. Samo v Leku in Krki je zaposlenih več kot 700 magistrov farmacije, od tega je članov SFD nekaj manj kot 500. Kar 1647 članov je zaposlenih v javnih lekarnah, 229 v bolnišničnih.

V prvem polletju 2020 smo izvedli anketo med podjetji, ki delujejo na področju farmacije v Republiki Sloveniji, v kateri smo spraševali o številu zaposlenih ter deležu farmacevtskih tehnikov in magistrov farmacije med zaposlenimi. Zanimalo nas je tudi, kakšno vlogo imajo magistri farmacije in farmacevtski tehniki v podjetjih, ki nas tradicionalno podpirajo.

Rezultati ankete, se nanašajo na 38 podjetij, ki skupaj zaposlujejo 1400 oseb (izvzeta sta Lek in Krka). Od 38 podjetij, ki so se odzvala na anketo, jih 16 (42 %), zaposluje več kot 20 oseb (4 podjetja več kot 100), 11 podjetij zaposluje od 10 do 14 oseb, preostalih 11 podjetij pa manj kot 10 oseb.

V teh 38 podjetjih je zaposlenih 268 (19 %) magistrov farmacije in 151 (11 %) farmacevtskih tehnikov, ostali zaposleni v teh podjetjih imajo drugo vrsto izobrazbe, kar prikazuje graf 4.

Od 8 podjetij, ki zaposlujejo 50 in več oseb, le 4 podjetja zaposlujejo po 20 in več farmacevtov, medtem ko od ostalih štirih podjetij z velikim številom zaposlenih 1 podjetje zaposluje le enega magistra farmacije in nobenega farmacevtskega tehnika, saj se ne ukvarja z zdravili, ampak z medicinskimi pripomočki, kozmetiko in čistilnimi sredstvi, pri čemer se zaposleni magister farmacije ukvarja s področjem regulative, medicinskim oddelkom in sistemom kakovosti. Pridobljeni podatki skrivajo še kakšno zanimivost, za dodatno interpretacijo pa bi bilo smiselno v anketo zajeti res vsa podjetja.

Graf 4: Izobrazbena struktura zaposlenih v 38 podjetjih, ki so se odzvala na anketo, marec 2020

Graf 5: Izobrazbena struktura članov SFD v letu 2019

Graf 6: Prikaz spreminjanja števila članov glede na izobrazbo od leta 1999 do 2019

Zanimiv podatek je tudi izobrazbena struktura članov SFD. Iz evidence lahko razberemo, da je bilo konec leta 2019 kar 2205 članov z izobrazbo magister farmacije. 161 magistrov farmacije ima tudi specializacijo, kar 186 članov ima doktorat znanosti. Druga največja skupina so farmacevtski tehniki, teh je več kot 500. V primerjavi z letom 1999 je med našimi člani več magistrov farmacije (prej 55 %, danes 64 %), manj pa farmacevtskih tehnikov (pred 20 leti 22 %, danes 16 %). Za 1 odstotek je naraslo število mag. farm. s specializacijo, s 4 na 1 % pa padlo število inž. farm. (višja izobrazba), precej pa je naraslo tudi število doktorjev znanosti (z 2 na 6 %). Izobrazbeno strukturo članov prikazujeta grafa 5 in 6.

Aktivnosti društva se izvajajo po podružnicah in sekcijah. V jubilejni številki FV se vsaka od 9 podružnic in 12 sekcij na kratko predstavi. Število članov v podružnicah v zadnjih 20-ih letih prikazuje graf 7.

Aktivnosti, ki se izvajajo po podružnicah, so za društvo in člane društva izredno pomembne. Ne glede na velikost podružnice se predsedniki podružnic angažirajo pri organizaciji strokovnih in družabnih srečanj, da v največji možni meri enakovredno ponudijo članom čim več vsebin. Največja podružnica je Ljubljanska podružnica, saj gre za največjo regijo, število članov v tej podružnici pa tudi lepo raste. Zasavska, Posavska in Pomurska podružnica so med najmanjšimi, v čisto vseh podružnicah pa je število članov v zadnjih 20-ih letih raslo.

Število članov po sekcijah prikazuje graf 8. Najštevilčnejša je Sekcija farmacevtskih tehnikov, v kateri je število članov v zadnjih 10-ih letih precej nihalo (konec leta 2009 je bilo med člani SFD 600 farmacevtskih tehnikov, konec leta 2019 pa 561). V zadnjih 15-ih letih pa je strmo naraščalo število članov v Sekciji kliničnih farmacevtov, število članov Homeopatske sekcije pa je po skokovitem povečanju števila članov med leti 2004 in 2009 zadnjih 15 let stabilno.

ODBOR ZA PODELJEVANJE DRUŠTVENIH PRIZNANJ

Odbor za podeljevanje društvenih priznanj sestoji iz 7 članov, ki jih na predlog občnih zborov podružnic in sekcij imenuje skupščina SFD (preglednica 1).

Odbor si je vedno prizadeval objektivno ocenjevati predloge za podelitev društvenih priznanj, pri čemer je posebej izpostavljal delo in zasluge kandidatov, ki so presegale delovne obveznosti. To je bil tudi glavni razlog, da je na predlog Odbora za podeljevanje društvenih priznanj skupščina 15. 5. 2010 potrdila dopolnitev 3. člena Pravilnika o podeljevanju društvenih priznanj (v nadaljevanju: Pravilnik) z naslednjim določilom: *Za utemeljitev uspešnosti kandidata mora predlagatelj navesti pozitivne spremembe v delovnem okolju, ki so posledica kandidatovih aktivnosti. Iz predloga mora biti razvidno, kako je kandidat v smislu kvalitete in kvantitete presegel svoje obveznosti, ki izhajajo iz opisa del in nalog delovnega mesta, ki ga zaseda.* Takrat je skupščina tudi omejila število Minařikovih priznanj na največ 5. Število

Graf 7: Prikaz števila članov po podružnicah v zadnjih 20-ih letih

Graf 8: Prikaz števila članov po sekcijah v letih od 1999 do 2019

Preglednica 1: Člani Odbora za podeljevanje društvenih priznanj (OPDP) od leta 2000 do leta 2020

Obdobje	Člani OPDP
1999–2001	Breda Kosirnik, Metka Štefančič, Nada Ajdišek, Marjeta Lazar, Meta Kolar, Julijana Kristl, Magda Zimic
2001–2003	Stanislav Primožič, Nada Ajdišek, Meta Kolar, Magda Zimic, Mirjana Gašperlin, Mila Božič, Nada Bernat
2003–2005	Stanislav Primožič, Tatjana Kogovšek, Lovro Dermota, Slavko Rataj, Mirjana Gašperlin, Nada Bernat, Jana Fortuna
2005–2007	Aleš Mrhar, Nada Ajdišek, Mila Božič, Lovro Dermota, Martina Klanjšček, Silva Smolej, Slavko Rataj
2007–2009	Aleš Mrhar, Nada Ajdišek, Mila Božič, Lovro Dermota, Martina Klanjšček, Silva Smolej, Slavko Rataj
2009–2011	Aleš Mrhar, Franc Vrečer, Zofija Vitkovič, Martina Klanjšček, Breda Kosirnik, Slavko Rataj, Lovro Dermota
2011–2013	Aleš Mrhar, Zofija Vitkovič, Breda Kosirnik, Slavko Rataj, Lovro Dermota, Simona Cencelj, Tatjana Kogovšek
2013–2015	Julijana Kristl, Zofija Vitkovič, Simona Cencelj, Tatjana Kogovšek, Sabina Grm, Darja Potočnik Benčič, Darja Frankič
2015–2017	Julijana Kristl, Marinka Kregar, Simona Cencelj, Tatjana Kogovšek, Sabina Grm, Darja Potočnik Benčič, Tajda Gala Miharija
2017– 2019	Julijana Kristl, Marinka Kregar, Simona Cencelj, Tatjana Kogovšek, Sabina Grm, Darja Potočnik Benčič, Tajda Gala Miharija
2019–2021	Julijana Kristl, Marinka Kregar, Darja Potočnik Benčič, Tajda Gala Miharija, Lea Knez, Andreja Čufar, Martina Klanjšček

priznanj je bilo sprva neomejeno in je začelo hitro naraščati v začetku tisočletja. S tem pa se je pomen priznanj, ki imajo širšo nacionalno vrednost, zmanjševal.

Leta 2015 je Pravilnik uveljavil možnost podeljevanja pohval za zasluge v lokalnem oz. ožjem strokovnem področju. Pohvale podeljujejo podružnice in sekcije na občnih zborih. Imena vseh prejemnikov društvenih priznanj so objavljena na spletni strani SFD.

ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

Slovensko farmacevtsko društvo nastopa v zadnjih 20-ih letih kot založnik znanstvenih monografij, ki s svojo vsebino dosežejo tudi širšo javnost. V okviru založniške dejavnosti poleg znanstvenih monografij izdajamo tudi informativne knjižice o pravilni in varni uporabi zdravil za laično javnost in periodično publikacijo Farmacevtski vestnik, ki je strokovno glasilo slovenske farmacije. Ob simpozijih smo v preteklosti vedno izdali tudi zbornike predavanj, ki pa so danes pogosto pripravljeni le v elektronski obliki.

Ponosni smo na avtorje in veseli, da so knjige, ki smo jih izdali, postale uspešnice (slika 1). Žal na društvu ni več mogoče kupiti knjige Samozdravljenje in knjige Sodobna fitoterapija, izvodov knjig Biološka zdravila in Šumi življenja pa je le manjše število. V naslednjih letih bo potrebno razmisliti o ponatisu oz. pripravi dopolnjenih izdaj.

Dan slovenskih lekarn je projekt za promocijo zdravja, ki ga Sekcija farmacevtov javnih lekarn vsako leto nadgradi s pripravo informativne knjižice, ki jo izda SFD. Simpatične knjižice, ki jih lekarne ponudijo pacientom, na razumljiv način poudarjajo pomen varne uporabe zdravil in z zanimivimi

Slika 1: Naslovnice knjig, ki smo jih izdali v zadnjih 15-ih letih.

vsebinami ter hudomušnimi naslovnicami vedno pritegnejo bralce (slika 2).

ZAKLJUČEK

Praznovanje 70-letnice Slovenskega farmacevtskega društva je zaznamovala pandemija koronavirusa in ukrepi proti širjenju bolezni covid-19. Z velikim razočaranjem smo v aprilu 2020 ugotavljali, da ne bo mogoče izpeljati načrtovane svečane proslave, s katero smo želeli popestriti dogajanje na simpoziju ob letni skupščini. Kljub temu pa smo se odločili izdati jubilejno številko in k sodelovanju vključili različne deležnike in partnerje, predvsem pa aktualne in nekdanje predsednike podružnic in sekcij. Hvala vsem sodelujočim in iskrene čestitke spoštovanim članom in članicam SFD ob 70-letnici društva. Ostanimo povezani. Ostanimo zdravi.

Viri:

1. *Interni arhiv SFD*
2. *Anketa, marec 2020*

Preglednica 1: Izvršni in nadzorni odbori SFD 1999–2021

IZVRŠNI ODBOR	**1999–2001**	**2001–2003**	**2003–2005**	**2005–2007**	**2007–2009**
Predsednik SFD	Uroš Urleb	Andreja Čufar	Matjaž Jeras	Matjaž Jeras	Gašper Marc
Predsednik/ca podružnice					
Celjska podružnica	Slavko Rataj	Marjana Mastnak	Marija Hočevar Korošec	Marija Hočevar Korošec	Marina Urbanc
Dolenjska podružnica	Zofija Vitković	Zofija Vitković	Zofija Vitković	Marjan Balkovec	Marjan Balkovec
Gorenjska podružnica	Silva Smolej	Jasna Majdič	Jasna Majdič	Tina Bukovec Kosmač	Tina Bukovec Kosmač
Ljubljanska podružnica	Boštjan Debeljak	Boštjan Debeljak	Gašper Marc	Gašper Marc	Tatjana Kogovšek
Mariborska podružnica	Brigita Korpar	Brigita Korpar	Matejka Kumperščak – Duh	Matejka Kumperščak – Duh	Matjaž Tuš
Pomurska podružnica	Stanislava Toplak	Stanislava Toplak	Marija Balažič	Marija Balažič	Damir Domjan
Posavska podružnica	Breda Drenek Sotošek	Metka Bogovič	Metka Bogovič	Ana Dolinšek Weiss	Ana Dolinšek Weiss
Primorska podružnica	Linda Čičigoj	Lidija Blažič	Barbara Mulec	Andrej Fister	Karolina Kobal Žvanut
Zasavska podružnica	Hermina Umek	Hermina Umek	Tjaša Abram	Tjaša Abram	Sabina Drobnič
Sekcije					
Homeopatska sekcija	Metka Čičerov	Vesna Holeček	Linda Čičigoj	Linda Čičigoj	Tanja Šegula, predsednica Maruša Hribar
Sekcija bolnišničnih farmacevtov	Metka Štefančič	Metka Štefančič	Metka Štefančič	Metka Štefančič	Tajda Gala Miharija
Sekcija farmacevtskih tehnologov	Mirjana Gašperlin	Janez Kerč	Janez Kerč	Saša Baumgartner	Saša Baumgartner
Sekcija farmacevtskih tehnikov	Silva Zamljen	Zdenko Taušič	Zdenko Taušič	Zdenko Taušič	Zdenko Taušič
Sekcija farmacevtskih znanosti	Franc Vrečer	Uroš Urleb	Julijana Kristl	Julijana Kristl	Aleš Obreza
Sekcija kliničnih farmacevtov	Monika Sonc	Monika Sonc	Monika Sonc	Nataša Faganeli	Nataša Faganeli
Sekcija farmacevtov javnih lekarn	ustanovljena 2003	Lidija Pavlovič	Lidija Pavlovič	Lidija Pavlovič	Nina Pisk
Sekcija seniorjev	Štefan Predin	Marija Lešnjak	Marija Brenčič	Marija Brenčič	Lovro Dermota
Sekcija študentov	Anja Šalehar	Lara Kandić	Lucija Sotošek	Nanča Čebron Lipovec	Urban Brumen
Sekcija za farmacevtsko kemijo	ustanovljena 2005			Lucija Peterlin Mašič	Lucija Peterlin Mašič
Regulatorna sekcija	ustanovljena 2005			Simona Cencelj	Smiljana Milošev Tuševljak
Sekcija za zgodovino farmacije	ustanovljena 2014				
Nadzorni odbor 3 člani	Aleš Mrhar, Damijana Zupančič Božič, Barbara Pangeršič	Aleš Mrhar, Franc Vrečer, Silva Smolej	Lilijana Grosek, Franc Vrečer, Silva Smolej	Janez Kerč, Lili Grosek, Jasna Majdič	Janez Kerč, Marija Brenčič, Jasna Majdič

2009–2011	2011–2013	2013–2015	2015–2017	20017–2019	2019–2021
Gašper Marc	Gašper Marc	Matjaž Tuš	Matjaž Tuš	Matjaž Tuš	Matjaž Tuš
Predsednik/ca podružnice					
Marina Urbanc Mokotar	Marina Urbanc Mokotar	Nataša Čater	Nataša Čater	Nataša Čater	Rosita Aubreht
Marjan Balkovec	Marjan Balkovec	Mirjana Dragoš	Mirjana Dragoš	Petra Mateković	Petra Matekovič
Tina Bukovec Kosmač	Valerija Bezjak	Valerija Bezjak	Teja Germovnik	Alja Dolinar	Maja Valter
Tatjana Kogovšek	Vladka Češek Bizaj	Vladka Češek Bizjak	Vladka Češek Bizjak	Vladka Češek Bizjak	Saša Zaviršek Mikolič
Matjaž Tuš	Matjaž Tuš	Maja Petre	Maja Petre	Helena Pavšar	Helena Pavšar
Damir Domjan	Damir Domjan	Nina Šterbenc	Nina Šterbenc	Nina Šterbenc	Nina Šterbenc
Alenka Koritnik	Alenka Koritnik	Tadeja Pavlin	Tadeja Pavlin	Irena Groboljšek Kavčič	Irena Groboljšek Kavčič
Karolina Kobal Žvanut	Tina Kajan	Samo Mahovič	Samo Mahovič	Samo Mahovič	Samo Mahovič
Sabina Drobnič	Sabina Drobnič	Sabina Drobnič	Simona Gričar	Anja Ključevšek	Maja Starič
Sekcije					
Tanja Šegula, predsednica Maruša Hribar	Tanja Šegula, predsednica Maruša Hribar	Tanja Šegula, predsednica Maruša Hribar	Alenka Andjelić Dolžan	Alenka Andjelić Dolžan	Alenka Andjelić Dolžan
Tajda Gala Miharija	Tajda Gala Miharija	Franci Tratar	Franci Tratar	Franci Tratar	Franci Tratar
Jernej Zadnik	Jernej Zadnik	Rok Dreu	Rok Dreu	Zrinka Abramović	Zrinka Abramovič
Zdenko Taušič	Zdenko Taušič	Karmen Grom	Karmen Grom	Karmen Grom	Karmen Grom
Aleš Obreza	Aleš Obreza	Aleš Obreza	Irena Mlinarič-Raščan	Irena Mlinarič-Raščan	Irena Mlinarič-Raščan
Nataša Faganeli	Nataša Faganeli	Alenka Kovačič	Alenka Kovačič	Alenka Kovačič	Alenka Kovačič
Nina Pisk	Nina Pisk	Miroslava Abazovič	Miroslava Abazović	Miroslava Abazović	Miroslava Abazović
Lovro Dermota	Tatjana Kogovšek Vidmar	Marija Vrtačnik	Marija Vrtačnik	Marija Vrtačnik	Marija Vrtačnik
Petra Soršak	Meta Cosić, Maja Serčič	Anže Vasle, Danaja Rode	Emanuela Senjor, Stefan Lukić	Polona Mihelj Reščič, Maša Pavlič	Nuša Japelj, Nejc Ajlec
Lucija Peterlin Mašič	Lucija Peterlin Mašič	Marko Anderluh	Marko Anderluh	Marko Anderluh	Marko Anderluh
Simona Cencelj	Smiljana Milošev Tuševljak	Smiljana Milošev Tuševljak	Urša Pavlovčič	Urša Pavlovčič	Smilja Milošev Tuševljak
ustanovljena 2014			Darja Frankič	Darja Frankič	Darja Frankič
Janez Kerč, Dionizij Petrič, Jasna Majdič	Janez Kerč, Dionizij Petrič, Jasna Majdič	Dionizij Petrič, Gašper Marc, Marina Urbanc	Dionizij Petrič, Gašper Marc, Marina Urbanc	Gašper Marc, Aleš Obreza, Marina Urbanc	Aleš Obreza, Marina Urbanc, Vladka Češek Bizjak

Slika 2: *Naslovnice knjižic, ki smo jih izdali ob Dnevu slovenskih lekarn.*

ROWA sistemi se kažejo v praksi v veliko pomoč lekarnam - posebno sedaj v težkih COVID časih

Na katerih točkah lekarnarji najbolj prepoznavajo prednosti dela z ROWA sistemi?

- Hiter in zanesljiv prinos zdravil do izdajnih mest
- Skrajševanje čakalnih vrst v dnevnih konicah
- Olajšana izdaja, ni treba tekati po lekarni in iskati zdravila
- Veliko prostora za skladiščenje
- Dober nadzor nad zalogami in roki uporabe
- Hiter vpogled v zaloge, npr. kje se nahaja odpoklicano zdravilo
- Zmanjšano število napak pri izdaji zdravil na recept
- Pospravljanje zalog je neprimerno lažje kot prej, manj fizičnega dela
- Kontrola 2D kod je olajšana
- Lažja in hitrejša inventura

FarmAsist
Generalni zastopnik in serviser za Slovenijo
T: 059 200 999, www.farmasist.si

Rowa® Technologies
Tehnologija za podporo lekarniški farmaciji

BD Rowa™

Pfizer že več kot 170 let prinaša

odkritja, ki spreminjajo življenja bolnikov

2021

Novo leto, novi skupni uspehi.

Pfizer Luxembourg SARL, GRAND DUCHY OF LUXEMBOURG, 51, Avenue J. F. Kennedy, L-1855
Pfizer, podružnica Ljubljana, Letališka cesta 29a, 1000 Ljubljana

PP-PFE-EEP-0327 • December 2020

PODRUŽNICE

CELJSKA PODRUŽNICA

Člani organizacijskega odbora FarmaSki

S pregovorom, da ptice, ki so si podobne, letijo skupaj, je navzoče ob 50. obletnici delovanja Celjske podružnice v juniju 2002, nagovoril Slavko Rataj. Spomnil je na združevanje poklicnih kolegov z namenom utrjevanja ugleda in skrbi za promocijo in razvoj dejavnosti. Celjska podružnica je bila ustanovljena 5. aprila 1952. Povezovala je magistre farmacije iz Celja in okolice, Šoštanja, Trbovelj in Krškega. Prvi predsednik je bil mag. Dalibor Vrankovič. Nasledil ga je Vekoslav Ujčič, nato Dušan Gradišnik, ki je bil leta 1981 odlikovan z Minařikovim odličjem. Podružnico so ves čas vodili magistri farmacije. Danes Celjska podružnica združuje farmacevte in farmacevtske tehnike na območju Celja, Velenja, Žalca in Mozirja. Članstvo je od prvotnih 27 naraslo na okoli 230 članov. Svetovalna vloga farmacevta pri zagotavljanju optimalne terapije in izbire samozdravljenja je rdeča nit rednih mesečnih strokovnih srečanj. Po uveljavitvi licenc za magistre farmacije zahteva izbira strokovnih predavanj dodatno skrb. Le-ta so tudi vedno bolj zaželena in obiskana. Podružnica posveča skrb organizaciji družabnih aktivnosti, s katerimi povezuje svoje člane. Organizirali smo Ples farmacevtskega društva. Teniški turnir, ki je prerasel v športne igre slovenskih farmacevtov, smo organizirali v letih od 1996 do 2012, ko smo organizacijo predali Ljubljanski podružnici. Od leta 2009 organiziramo strokovno-športni dogodek FARMASKI, ki na Roglo privabi člane društva iz celotne Slovenije. Sodelovali smo pri obnovi spominskega obeležja družini Baumbach, ki je veliko prispevala k razvoju lekarništva in zdravstva na Celjskem. Dopolnjevanje in širjenje strokovnega znanja, izmenjava mnenj in druženje s kolegi je vloga in naloga podružnice in ji bomo sledili še naprej.

Rosita Aubreht, Nataša Čater,
Marina Urbanc, Slavko Rataj

DOLENJSKA PODRUŽNICA

Botanična ekskurzija DP SFD, junij 2019

Dolenjsko podružnico SFD je ustanovilo 11 farmacevtov 12. maja 1952. Člani so bili samo farmacevti, tehniki so se pridružili šele leta 1961.

V zadnjih 20 letih delovanja SFD smo v naši podružnici leta 2003 pripravili veliko praznovanje ob 50. obletnici njene ustanovitve. Pripravili smo simpozij in izdali zbornik *Farmacija na Dolenjskem skozi čas*. Prireditev je bila zelo odmevna, z udeležbo legendarnega direktorja Krke Miloša Kovačiča in predstavniki vseh pomembnih farmacevtskih institucij v Sloveniji. Obudili smo spomine na preteklih 50 let in razvoj farmacije na Dolenjskem. Slovesnosti se je udeležilo tudi nekaj ustanovnih članov.

Dolenjska podružnica je bila dvakrat organizator Martinovanja, kulturno-družabne prireditve, na kateri se je zbralo skupno preko 400 udeležencev iz vse Slovenije. Nepozabni so spomini na lepote Bele krajine, Dolenjske in medsebojno druženje, ki je stkalo nevidne nitke pripadnosti društvu in farmaciji.

Leta 2012 smo slovesno praznovali 60. obletnico podružnice. Glavna govornika sta bila generalni direktor Krke d.d. Jože Colarič in direktorica Dolenjskih lekarn Zofija Vitkovič.

Podružnica vsako leto pripravi 7–8 strokovnih predavanj. Predavajo priznani profesorji s farmacevtske in medicinske fakultete, farmacevti in zdravniki, specialisti iz bolnišnic in zdravstvenih domov.

Vsako leto organiziramo dvo- ali tridnevno družabno-strokovno ekskurzijo. Tako smo med drugim obiskali Hemofarm Vršac, Galeniko Beograd, staro lekarno v Rosenheimu, številne botanične vrtove in lekarne. V mesecu juniju imamo tradicionalno botanično ekskurzijo po Dolenjski in Beli krajini, ki jo zaključimo s prijetnim druženjem.

Dolenjska podružnica je po strukturi članstva specifična, saj je velika večina članov zaposlena v industriji. Zato so strokovna predavanja in družabni dogodki pomembna vez med nami. Za zaposlene v lekarnah so predavanja velika pomoč pri vsakdanjem delu s pacienti, za zaposlene v industriji pa zanimiva strokovna razširitev znanja. V podružnici organiziramo e-izobraževanja, a za naš obstoj je pomembno ohraniti dosedanji način dela in budno spremljati novosti.

Marjan Balkovec,
Petra Matekovič

GORENJSKA PODRUŽNICA

Pogled za 20 let nazaj: Prvi pohod do Roblekovega doma

Pisalo se je leto 1953, ko so se povezali gorenjski farmacevti in ustanovili Gorenjsko podružnico Slovenskega farmacevtskega društva. Za prvega predsednika podružnice je bil izvoljen Zdenko Lavička, mag. farm., od takrat dalje pa je podružnico vodilo 15 predsednikov in predsednic, ki so skrbeli za organizacijo kakovostnih strokovnih in družabnih dogodkov. Danes podružnica šteje približno 300 članov, številka pa se v zadnjih 20-ih letih skoraj ni spremenila.

Posebnost Gorenjske podružnice (GP) je vsakoletni pohod do Roblekovega doma pod Begunjščico. Silva Smolej, mag. farm., o tem, kaj se je dogajalo 20 let nazaj, ko se je utrnila ideja za pohod:

»V času mojega vodenja podružnice je bila rutina rednih mesečnih strokovnih izobraževanj v večernih urah že dobro zakoreninjena, saj so člani prepoznali SFD kot odlično podporo pri pridobivanju novih znanj s področja farmacije in medicine. Dobra obiskanost predavanj in sproščeno vzdušje v družabnem delu večernih srečanj sta nas spodbudila k misli o športnem dogodku. Najbolj priljubljen šport na Gorenjskem je hoja v hribe in tako je pobuda Brede Kosirnik o planinskem pohodu takoj padla na plodna tla. Odločili smo se, da gremo po poteh našega stanovskega kolega Huga Robleka, lekarnarja iz Radovljice in enega od začetnikov planinstva na Gorenjskem. Po njem se imenuje Roblekov dom na Begunjščici in tja smo se odpravili člani GP 17. junija 2000 na naš prvi skupni farmacevtski planinski pohod. Prešerno športno druženje v hribih je hitro preraslo v tradicionalen vsakoletni dogodek.«

Septembra letos smo se do Roblekovega doma podali že dvajsetič. Jubilejni pohod smo izkoristili in dogodek preimenovali v FARMAHRIBI, na pohod pa povabili vse člane SFD, ki jih veseli gibanje po gorenjskih hribih. Naj pohod ne predstavlja napora, ampak razlog za druženje s kolegi tudi med športno aktivnostjo, ne samo preko izmenjave strokovnih mnenj, za kar je priložnost na strokovnih srečanjih, ki jih letos zaradi specifične situacije organiziramo kot spletna srečanja! Članom SFD želimo, da bi tudi v prihodnje želeli biti del aktivnosti društva. Le tako lahko krepimo pripadnost stroki in zavedanje vrednosti svojega poklica ter ostajamo med seboj povezani tudi izven delovnega okolja.

Maja Valter, Silva Smolej

LJUBLJANSKA PODRUŽNICA

Športne igre 2018

Ljubljanska podružnica skupaj z ostalimi podružnicami Slovenskega Farmacevtskega društva ustvarja vizijo in poslanstvo farmacevtskega poklica, ki nam je vsem v ponos. Danes je v Ljubljansko podružnico včlanjenih preko 1300 članov. Večino predstavljajo magistri farmacije, sledijo farmacevtski tehniki, študentje in seniorji.

Pred 60-imi leti člani Društva v Ljubljani niso čutili potrebe po regijskem povezovanju, tako kot je to bilo v Mariboru, Celju, Novem mestu, na Primorskem in še kje. V Ljubljani je bil sedež SFD, zato je bila obveščenost članov dokaj dobra, imeli so več priložnosti za sodelovanje z društvom kot člani drugih regij. S širjenjem dejavnosti SFD, ustanavljanjem sekcij in večanjem števila članov, se je povečal interes za sodelovanje na debatnih večerih, na katerih so obravnavali problematiko v stroki. Povečala se je tudi želja po organiziranih strokovnih predavanjih.

Tako je bila na pobudo upravnega odbora Društva 27. oktobra 1955 ustanovljena Podružnica SFD za Ljubljano. Vodila jo je Vilma Kavčič, danes žal že pokojna. Kasneje so podružnico vodili člani, ki so delovali na najrazličnejših področjih v farmaciji: v lekarnah, industriji, na Fakulteti za farmacijo, v bolnišnični dejavnosti. Podružnica jim je ob praznovanju 50. jubileja, 8. marca 2005 v dvorani Smelt v Ljubljani podelila priznanja za prizadevno delo. Organizacijo proslave je vodila mag. Tatjana Kogovšek. Priznanja so takrat prejeli: Stanka Hočevar Hitij, mag. farm., mag. Alenka Skubic Činč, mag. farm., Martin Pirnat, mag. farm., spec., prof. dr. Vojko Kmetec, mag. farm., mag. Tatjana Kogovšek, mag. farm., spec., Nada Irgolič, mag. farm., spec., Alenka Kržišnik, mag. farm., spec., mag. Karlina Turk, mag. farm., Milka Pečar, mag. farm., prof. dr. Uroš Urleb, mag. farm., mag. Boštjan Debeljak, mag. farm. in dr. Gašper Marc, mag. farm.

Osnovna dejavnost podružnice je od vsega začetka obsegala organizacijo predavanj, sprva le 3- do 4-krat letno. Po letu 1991, ko je vodenje podružnice prevzela Alenka Kržišnik, mag. farm., pa vsak mesec. Predavanja so takrat potekala večinoma na Fakulteti za farmacijo, Univerze v Ljubljani. Predsedniki podružnice so si prizadevali povezati člane tudi preko različnih družabnih programov, izletov, potopisnih predavanj in kulturnih večerov, ki pa niso vsi v celoti zaživeli. Vseskozi je bilo veliko zanimanja za udeležbo na prednovoletnih decembrskih srečanjih, ki so do leta 2009 izmenično potekala v Krki in Leku. Junija 2010 je na pobudo takratne predsednice Tatjane Kogovšek Ljubljanska podružnica organizirala posvet Etika farmacevtskih delavcev v zdravstvu za vse člane SFD.

29. novembra 2010 je podružnica prvič organizirala ogled gledališke predstave v SiTi teatru z naslovom »Ljubim Te –

Spremeni Se«. Od takrat so postali decembrski kulturni večeri stalnica, ki jih člani podružnice nestrpno pričakujejo in se jih veselijo.

Vladka Češek Bizjak, mag. farm., je podružnico vodila štiri mandate in je ustaljene oblike delovanja podružnice dopolnila z organizacijo Športnih iger za vse člane SFD, ki potekajo že od leta 2013. K izvedbi programov podružnice je znala pritegniti člane iz različnih področij dela v farmaciji in pridobila podporo vodilnih v farmaciji. V njenem mandatu se je obisk članov podružnice na strokovnih srečanjih povečal za 4- do 5-krat, včasih je udeležba presegala število 200.

Njeno delo danes nadaljuje Saša Zaviršek Mikolič, mag. farm., ki je vodenje podružnice prevzela leta 2019. V njenem mandatu so se predavanja začela vrednotiti z licenčnimi točkami Lekarniške Zbornice Slovenije.

Hiter razvoj novih zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov, vedno večja ponudba na trgu ter pričakovanja javnosti, ki v lekarnah išče strokovni nasvet, zahtevajo stalno spremljanje novosti, česar se vse bolj zavedajo vsi strokovni delavci v lekarnah in v farmacevtskih podjetjih, ki te izdelke proizvajajo in tržijo. Z uveljavitvijo licenc postajajo strokovna predavanja podružnice vse bolj zaželena oblika obveznih izobraževanj, zato se jih lotevamo nadvse vestno in odgovorno.

Praznovanje 50-letnice Ljubljanske podružnice SFD

S strokovnimi in družabnimi srečanji bomo še naprej ohranjali visoke poklicne ter etične standarde, krepili poklicno zavest in družbeno odgovornost.

Vsem našim članom želimo, da se čim več udejstvujejo pri aktivnostih društva ter tudi na tak način izpopolnjujejo svoje poklicno poslanstvo.

Saša Zaviršek Mikolič, Vladka Češek Bizjak

MARIBORSKA PODRUŽNICA

Organizacijski odbor Farmaskija 2008 v sestavi Andreja Štajnmec, Ljubica Lovišček, Nevena Šajber, Brigita Korpar, Silvo Koder

Mariborsko podružnico Slovenskega farmacevtskega društva, ki je je bila ustanovljena že leta 1951 so v zadnjih dvajsetih letih vodili: Brigita Korpar, mag. farm. (1999–2003), mag. Matejka Kumperščak Duh, mag. farm., spec. (2003–2007), mag. Matjaž Tuš, mag. farm. (2007–2013), mag. Maja Petre, mag. farm., spec. (2013–2017) in od leta 2017 naprej Helena Pavšar, mag. farm., spec. Pomemben del udejstvovanja vseh predsednikov in članov izvršnega odbora Mariborske podružnice je bila skozi vsa leta organizacija strokovnih srečanj. Vsako leto je bilo uspešno izpeljanih 8–11 strokovnih srečanj, skupaj v zadnjih dvajsetih letih je bilo teh okoli 170.

V septembru leta 2000 smo ob 50. obletnici ustanovitve podružnice pripravili mednarodni simpozij na temo Ženska v farmaciji, medicini in naravoslovju, ki ga je vodila tedanja predsednica podružnice Brigita Korpar, mag.farm. Ob simpoziju je izšel tudi zbornik, ki so ga pripravili Štefan Predin, Antoša Leskovec in Mojca Kositer.

Mariborska podružnica je na mariborskem Pohorju v letih od 1997 do 2008 kar desetkrat zapored izpeljala vseslovensko smučarsko srečanje članov Slovenskega farmacevtskega društva Farma-ski. Prireditev je postala tradicionalna, njeno organizacijo pa smo v letu 2008 predali Celjski podružnici, ki vestno nadaljuje vsakoletno tradicijo na Rogli.

V času predsedovanja Matjaža Tuša je bil v decembru 2009 v sodelovanju z Zdravniškim društvom Maribor izpeljan Novoletni zdravniški in farmacevtski ples, v marcu 2011 10. Farmacevtski ples – Ples v maskah in oktobra 2012 v sodelovanju s Pomursko podružnico tradicionalno Martinovanje.

V obdobju, ko je bila predsednica Maja Petre, smo v novembru 2015 popestrili družabno življenje članov z ogledom komedije v Narodnem domu Maribor in v januarju 2016 nadgradili naše poznavanje zgodovine lekarništva z ogledom lekarniške zbirke, posvečene Štefanu Predinu, ki se nahaja v spominski sobi v Farmadentu.

Z željo po druženju smo v aprilu 2019 izpeljali družabni dogodek z ogledom komedije v Narodnem domu Maribor, članom naše podružnice s Koroške pa omogočili ogled gledališke predstave na Prevaljah. Uvedbo licenc in sistema ocenjevanja strokovnih predavanj za farmacevte za licenčne točke s strani Lekarniške zbornice Slovenije, smo prepoznali kot možnost za dodatno izboljšanje strokovnosti in kakovosti naših strokovnih srečanj ter v maju 2019 izpeljali prvo strokovno srečanje, ki so mu bile dodeljene licenčne točke. Ker nas v naših prizadevanjih za krepitev stroke nič ne more ustaviti, smo v maju 2020 kljub izbruhu epidemije s covid 19 nadaljevali s spletnimi strokovnimi srečanji.

Nepozabno vzdušje na Farmaskiju 2004

V prihodnje bomo nadaljevali dobro prakso rednih mesečnih strokovnih srečanj ovrednotenih z licenčnimi točkami za farmacevte. V program strokovnih srečanj bomo tudi v prihodnje poskušali vključiti čim več farmacevtskih strokovnih vsebin in predavateljev iz vrst farmacevtov. V skladu z možnostmi bomo pristopili k organizaciji družabnih dogodkov, saj nas ti razveseljujejo in še bolj povezujejo.

Zahvaljujem se vsem, ki ste v preteklih letih prispevali k uspešnemu delu naše podružnice. Želimo si vaše podpore in sodelovanja tudi v prihodnje.

Helena Pavšar

POMURSKA PODRUŽNICA

Pomurska podružnica nazdravlja SFD ob jubileju

Farmacevtski strokovni delavci iz Pomurja smo bili dolga leta zvesti člani Mariborske podružnice SFD, s katero se tudi danes pri organizaciji dogodkov radi povežemo. Z leti se je število članov iz Pomurja povečevalo, cestne povezave z Mariborom pa v tistih časih niso bile niti približno podobne današnjim. Zato je bilo obiskovanje večernih strokovnih srečanj Mariborske podružnice kar pogosto pravi mali podvig. Kljub težki dostopnosti smo člani iz Pomurja radi zahajali v Maribor in s kolegi iz Štajerske tkali strokovne in prijateljske vezi. Medtem pa je ideja, da bi farmacevtski strokovni delavci iz Pomurja ustanovili svojo podružnico, vse bolj jasno dobivala svoj okvir. In to se je leta 1991 res zgodilo. Glede na število farmacevtov v regiji smo vedeli, da to ne bo ena velikih podružnic. Vendar smo si in si še danes želimo in delamo na tem, da imajo naši člani čim boljše pogoje za obiskovanje večernih strokovnih dogodkov podružnice. Člani naše podružnice so izredno predani ideji Slovenskega farmacevtskega društva, ki je izobraževalna in povezovalna, saj na določene dogodke podružnice pride kar 40 % članov. Na to smo izredno ponosni, saj se zavedamo, da je udeležba na strokovnih dogodkih podružnice tista, ki nas povezuje in strokovno bogati. Seveda so naši člani tudi člani sekcij, v katerih svoje znanje nesebično delijo s kolegi, pišejo strokovne članke in predavajo na strokovnih srečanjih, ki jih organizira matično društvo, sekcije ali podružnice. Ker so dobri medsebojni odnosi za sodelovanje izjemnega pomena, se trudimo in poskušamo organizirati tudi dogodke izven strokovnih srečanj. Vsa strokovna srečanja, ki jih organizira matično društvo, so med našimi člani zelo cenjena, zato se vedno potrudimo in delo organiziramo tako, da omogočimo čim več članom udeležbo na teh dogodkih.

Želimo si, da bi Slovensko farmacevtsko društvo ohranilo visok ugled in kakovost strokovnih dogodkov, ki jih organizira. Verjamemo, da bo SFD tudi v prihodnosti svoje strokovne prireditve organiziralo na način, ki bo povezal strokovno vsebino s pristnimi medosebnimi odnosi.

Nina Šterbenc

POMURSKE LEKARNE

lepo pozdravljeni

nespečnost gripa prehlad stres minerali astma vitamini
sladkorna bolezen alergije hipertenzija
prehranska dopolnila zdravilne rastline
fitofarmaki homeopatija
zdrav življenjski slog

»OSTANIMO POVEZANI«

POSAVSKA PODRUŽNICA

Pravijo, da ima vsak dogodek svojo vrednost. Vsi pomnimo slovenski osamosvojitveni junij 1991, vrednost je neizmerna na nacionalni ravni, prav tako je junij leta 1991, natančneje 6. junij, v analih Slovenskega farmacevtskega društva (SFD) obeležen kot ustanovitveni datum najmlajše podružnice – Posavske podružnice.

Kolegi iz treh posavskih krajev – Brežic, Krškega in Sevnice – smo ustanovili svojo podružnico SFD. Do tedaj smo bili člani Dolenjske podružnice, vendar je regionalni razvoj in naraščajoče število zaposlenih v posavskih lekarnah upravičeval nastanek nove podružnice na teritorialno zaokroženem območju. Prva predsednica in hkrati pobudnica za novo podružnico je bila magistra Breda Drenek Sotošek. Ves čas smo se trudili za odlično organizacijo strokovnih srečanj, dostopnih vsem strokovnim sodelavcem.

V Posavski podružnici SFD smo v obliki skupnih predavanj vseskozi delovali z roko v roki z zdravniškim društvom, s čimer smo se navsezadnje izognili tudi marsikateri strokovni ne-kombinaciji. Prav tako smo se strokovnjaki z obeh področij sproti seznanjali z novostmi v stroki. Kolegice iz naše podružnice se tako na regionalni kot tudi na nacionalni ravni aktivno udejstvujejo pri različnih projektih SFD.

Kot ena najmanjših podružnic smo jeseni leta 2016 organizirali tudi martinovanje za člane SFD – navsezadnje smo doma iz vinorodnih krajev. Tekom predsedovanja podružnici se mi je porodila zanimiva ideja o obisku operne predstave, s čimer je vsakoletni obisk tovrstnega kulturnega dogodka postal zdaj že tradicionalen in nam predstavlja tudi obliko sproščenega druženja.

Alenka Dular Koritnik

Zavedati se moramo, da je farmacija več kot le spoštovanje vnaprej napisanih pravil – cehovska pripadnost se namreč gradi z udejstvovanjem v podružnicah našega društva.

Alenka Koritnik Dular

PRIMORSKA PODRUŽNICA

Martinovanje SFD, Istrska pravljica – po Šavrinskih hribih, 14. novembra 2015

Lekarništvo na Primorskem se je začelo okoli 14. stoletja in nadaljevalo preko terenske lekarne Nanos med NOB pa vse do današnjih modernih robotiziranih skladišč. Pisalo se je leto 1953, ko je iz zapisnika 4. seje rednega občnega zbora SFD marca 1953 razvidno, da je bil ustanovni sestanek Primorske podružnice v Postojni. Sprva se je podružnica imenovala Podružnica za Slovensko primorje. Na ustanovnem sestanku se je zbralo 14 farmacevtov, upravnikov, edinih strokovnih delavcev. Podružnica z delom še ni mogla začeti zaradi slabih prometnih povezav. Danes podružnica šteje preko 280 članov in je samo v zadnjih 20 letih organizirala okoli 150 različnih strokovnih predavanj.

Podružnica se je vedno razlikovala od drugih podružnic. Geografsko je zelo razpotegnjena in velika. Leži na politično občutljivem zahodu države, kar je v preteklosti močno vplivalo tudi na razvoj stroke. Večina članov je zaposlenih v javni lekarniški službi. Danes podružnica združuje člane na območju 23 večjih občin in je še vedno kraj, kjer se rešuje večina izzivov lekarniške službe. Strokovna predavanja in organizacija družabnih dogodkov, kot je Martinovanje, pa ostajajo glavni povezovalni člen.

Primorska podružnica se lahko pohvali z dvema Minařikovima odličjema, in sicer sta naša člana magister Slavko Ščuka ter magistra Metka Štefančič prejela to najvišje društveno priznanje v letih 1978 in 2012. Gospa Marija Brenčič, mag. farm., pa je poskrbela, da so se informacije skozi desetletja ohranjale in zapisale v zborniku Lekarništvo na Primorskem, ki je izšel ob 50-letnici Primorske podružnice Slovenskega farmacevtskega društva leta 2004. Z žal že pokojno kolegico Nado Seražin sva v zgodovini Primorske podružnice edina predsednika, ki sva 4 mandate vodila našo podružnico, in lahko z gotovostjo povem, da ustvarjamo lepe zgodbe, se srečujemo s krasnimi ljudmi in smo na to lahko ponosni!

Zato si želimo, da bi tudi v bodoče strokovno bili v koraku s časom, gojili strokovno pripadnost, hrabro nosili odgovornosti v zdravstvenem sistemu ter se skupaj borili za ugled stroke v družbi.

Samo Mahovič

ZASAVSKA PODRUŽNICA

Predstavnice Zasavske podružnice Tjaša Abram, Sabina Drobnič in Maja Starič na intervjuju za SFD: Ostanimo povezani

Pred ustanovitvijo Zasavske podružnice so bili zasavski farmacevtski strokovni delavci vključeni v Ljubljansko podružnico SFD. Zasavska podružnica SFD je bila ustanovljena leta 1987, ko je bil po takratnem Statutu SFD izpolnjen pogoj minimalnega članstva v podružnici. Podružnica je imela sprva v sestavi večino članov s strokovno izobrazbo farmacevtskega tehnika. Zaradi slabe evidence strokovnih farmacevtskih kadrov v Zasavju, ki so bili zaposleni izven zavoda Zasavske lekarne, so bili na začetku člani podružnice samo zaposleni v Zasavskih lekarnah. Tekom let se je članstvo povečevalo, začeli so se vključevati tudi kolegi, zaposleni v bolnišnični lekarni, privatni lekarni in industriji. Skupaj s povečevanjem članstva se je povečevalo tudi število dogodkov, ki jih je letno organizirala podružnica. Iz skromnega začetka z enim strokovnim predavanjem letno, smo število strokovnih srečanj sprva povečevali v sodelovanju z Zasavskim zdravniškim društvom in tako skupaj članom omogočili vsaj šest strokovnih predavanj letno. Prav tako smo s predavanji članov aktivno sodelovali na strokovnih srečanjih zdravnikov v zasavskih zdravstvenih domovih in Splošni bolnišnici Trbovlje. Poleg strokovnih srečanj so se člani podružnice radi udeležili tudi družabnih in športnih dogodkov, ki jih je organiziralo matično društvo ali večje podružnice društva.

V dobrih tridesetih letih delovanja Zasavske podružnice se je zvrstilo 8 predsednikov:

Marjeta Kosmač, Milena Beravs, Hermina Umek, Tjaša Abram, Sabina Drobnič, Simona Gričar, Anja Ključevšek, Maja Starič.

V zadnjih letih vsaj pet do šest strokovnih srečanj letno organiziramo samostojno, v preteklem letu 2019 je bilo leteh skupno devet. Trudimo se, da so predavanja zanimiva in aktualna ter posledično dobro obiskana. Z uvedbo licenc za magistre farmacije stremimo k temu, da je polovica letno organiziranih predavanj ovrednotena z licenčnimi točkami s strani Lekarniške zbornice Slovenije.

Milena Beravs, Sabina Drobnič, Maja Starič

Sodelovanje
Pripadnost
Povezanost
Prispevek stroki
Dan slovenskih lekarn

V imenu vseh naših zaposlenih voščimo SFD ob častitljivi starosti in nazdravljamo še na mnoga uspešna leta!

»Ostanimo povezani«

Celjske lekarne, Dolenjske lekarne Novo mesto, Gorenjske lekarne, Goriška lekarna Nova Gorica, Koroška lekarna, Kraške lekarne Ilirska Bistrica, Lekarna Ajdovščina, Lekarna Brežice, Lekarna Kočevje, Lekarna Krško, Lekarna Mozirje, Lekarna Ormož, Lekarna Ribnica, Lekarna Sevnica, Lekarna Slovenska Bistrica, Lekarna Velenje, Lekarne Ptuj, Mariborske lekarne Maribor, Mestne lekarne, Obalne lekarne Koper, Zasavske lekarne Trbovlje, Žalske lekarne Žalec

SEKCIJE

HOMEOPATSKA SEKCIJA

Homeopatska sekcija pri Slovenskem farmacevtskem društvu je bila ustanovljena leta 1994 z namenom združevanja farmacevtov z dodatnim specialnim znanjem homeopatije in drugih članov SFD, ki jih metoda zanima z raziskovalnega, regulatornega in terapevtskega področja. Sekcija je članica ECH, evropskega komiteja za homeopatijo, katerega odbori združujejo strokovnjake različnih področij z namenom razvoja znanstvene baze. Sodelujemo pri usklajevanju smernic za izobraževanje farmacevtov. Trenutno je v naši državi okoli 500 farmacevtov s specialnim znanjem homeopatije, večinoma pridobljenim z izobraževanjem pri Lekarniški zbornici Slovenije, veliko pa tudi preko mednarodnih ustanov, kot so: *Belladonna*, *IACH, CEDH, The Other Song, School of Homeopathy* iz Velike Britanije in drugih.

V Sloveniji smo lekarniški farmacevti nosilci razvoja in ozaveščanja populacije o možnosti izbire tudi holističnega, komplementarnega načina zdravljenja, kamor sodi homeopatija. Od marca 2011, ko so bila v RS izdana prva dovoljenja za promet homeopatskih zdravil, do danes, je njihovo število naraslo na preko sto. Narašča pa tudi število magistrov farmacije s pridobljenimi specialnimi znanji iz homeopatije. Večja strokovna usposobljenost farmacevtov, ki svetujejo homeopatske izdelke, veča zaupanje pri pacientih, ki jih zanima homeopatsko zdravljenje.

Homeopatska sekcija pri SFD je veliko prispevala k širjenju novih homeopatskih znanj z organizacijo jesenskih homeopatskih simpozijev, na katerih so ugledni domači in tuji predavatelji predstavili homeopatske pristope pri lajšanju različnih zdravstvenih težav in nas predvsem spodbudili k raziskovanju lastne homeopatske poti.

Alenka Andjelić Dolžan

Maruša Hribar

Kakšni so izzivi nadaljnjega razvoja Homeopatske sekcije? Homeopatska sekcija si bo še naprej prizadevala za harmonizacijo profesionalnih standardov po zgledu homeopatskih praks v državah EU, za zagotavljanje visoke kakovosti homeopatske obravnave v lekarnah in za integracijo homeopatije v slovenski zdravstveni sistem. Tudi v bodoče bomo skrbeli za redna izpopolnjevalna izobraževanja. Sodelovali bomo z LZS pri pripravi smernic dobre homeopatske prakse in protokolov pri izdajanju homeopatskih izdelkov in svetovanju pacientom. Naša naloga je ozaveščanje strokovne in laične javnosti z informiranjem o

Preglednica 1: *Naslovi simpozijev Homeopatske sekcije, izvedenih v letih od 2007 do 2020*

Leto	Naslov homeopatskega simpozija
2007	Homeopatija v pediatriji
2008	Homeopatija in zdravljenje psihičnih težav
2009	Homeopatija in alergije
2010	Homeopatija in dermatologija
2011	Grška Vithoulkasova homeopatska šola
2012	Homeopatija v slovenskih lekarnah
2014	Homeopatija v avstrijskih lekarnah, Uporabnost Vithoulkas Compass
2015	Homeopatska obravnava simptomov izgorelosti in kronične utrujenosti v posameznih življenjskih obdobjih
2016	Metoda senzacije in synergy, Gastrointestinalne težave
2017	Homeopatska obravnava hormonskih motenj
2018	Sodobno holistično integrativno zdravljenje po homeopatskih principih
2019	Razširjen vpogled v rastlinsko materijo mediko
2020	Respiratorne težave in vloga homeopatije v pandemiji covid-19 (predavanje ob občnem zboru)

možnosti izbire. Zato z objavami sodelujemo v medijih in strokovnih publikacijah. Zavedamo se, da je ključnega pomena, da v dialogu, razvoju in ozaveščanju o homeopatiji sodelujejo vsi dejavniki civilne družbe – tako stroka kot nevladne organizacije in zainteresirana javnost. Takšen način delovanja zajema pluralnost različnih potreb in usmeritev znotraj celostnega homeopatskega zdravljenja. Homeopatija z milijoni uporabnikov in uporabnic v EU predstavlja pomembno dopolnitev k sodobnemu zdravljenju, počutju in blagostanju v najširšem pomenu.

Želeli bi si še širše in aktivne vključenosti farmacevtov, ki imajo specialna znanja o homeopatiji, v Homeopatsko sekcijo pri Slovenskem farmacevtskem društvu.

Ob tej priložnosti se v imenu izvršnega odbora sekcije zahvaljujeva vsem članom sekcije za pomoč, podporo in želiva veliko zadovoljstva ob uspehih zdravljenja tudi v bodoče.

Alenka Andjelić Dolžan, Maruša Hribar

SEKCIJA BOLNIŠNIČNIH FARMACEVTOV

Sekcija bolnišničnih farmacevtov je z nekaj več kot 100 člani ena manjših sekcij v Slovenskem farmacevtskem društvu, pa kljub temu v zadnjih dvajsetih letih zelo aktivna in prepoznana v domačem in mednarodnem okolju. Njeni člani sodelujemo v mnogih projektih in dogodkih SFD, Lekarniške zbornice Slovenije (LZS) in Ministrstva za zdravje. V mednarodnem okolju zavzemamo pomembne funkcije v svetovnem in evropskih združenjih farmacevtov ter bolnišničnih in kliničnih farmacevtov: v Mednarodnem združenju farmacevtov v Sekciji bolnišničnih farmacevtov (angl. *International Pharmaceutical Federation*, FIP), v Evropskem združenju bolnišničnih farmacevtov (angl. *European Association of Hospital Pharmacists*, EAHP), v Evropskem združenju klinične farmacije (angl. *European Society of Clinical Pharmacy*, ESCP), v projektu Evropskega centra za preprečevanje in obvladovanje bolezni (angl. *European Centre for Disease Prevention and Control*, ECDC). Poleg tega pa člani na kongresih in konferencah teh združenj tudi aktivno sodelujemo s predavanji in posterji ter v okviru mnogih delovnih skupin.

Vse od leta 1996, ko se je Sekcija bolnišničnih farmacevtov vključila v EAHP, imamo stalno delegatko v generalni skupščini te pomembne evropske organizacije. Članica sekcije Tajda Miharija Gala (predsednica SFD v letih 1995–1997 in predsednica Sekcije bolnišničnih farmacevtov pri SFD v letih 2005–2013) je bila v letih od 2000 do 2017 članica v odboru združenja in več mandatov vršila funkcijo podpredsednice EAHP ter večkrat sodelovala pri oblikovanju strategije dela združenja. Kolegica Vesna Bizjak in trenutni

Franci Tratar in Tajda Gala

Preglednica 1: *Simpoziji Sekcije bolnišničnih farmacevtov pri SFD 2008–2019*

Leto	Naslov simpozija
2008	Napake pri zdravljenju z zdravili
2009	Uporaba črtne kode v bolnišnici
2010	Zagotavljanje dobre prakse v bolnišničnih lekarnah – problemi in rešitve
2011	Kompetence farmacevtov v bolnišničnem okolju
2012	Avtomatizacija v bolnišnični lekarni
2013	Terapevtska zamenjava: kako uravnotežiti potrebe pacientov in obvladovanje stroškov?
2014	Izzivi pri preskrbi z zdravili in medicinskimi pripomočki v bolnišničnih lekarnah
2015	Zdravila z visokim tveganjem
2016	Protimikrobna odpornost: ali jo še lahko obvladujemo?
2017	Brezšivna skrb in preverjanje avtentičnosti zdravil – nova izziva za bolnišnične farmacevte
2018	Informacijska tehnologija – pogoj za učinkovito delo bolnišničnega farmacevta
2019	Izdelava in priprava zdravil v bolnišnični lekarni

predsednik sekcije Franci Tratar pa sta trenutno člana mnogih delovnih skupin v okviru EAHP.

V letu 2008 smo na globalni konferenci o bolnišnični farmaciji v sklopu FIP sodelovali v delovni skupini »Distribucija in izdelava zdravil v bolnišnični lekarni« pri postavitvi standardov stroke, ki so veljavni na vseh kontinentih. V letu 2014 pa smo kot člani v EAHP sodelovali pri vzpostavitvi Izjav za bolnišnično farmacijo v Evropi (angl. *Statements on Hospital Pharmacy EAHP*), ki predstavljajo standarde stroke v Evropi, kar se odraža tudi v delovanju sekcije v slovenskem okolju, predvsem pri organizaciji letnih simpozijev sekcije. V vlogi podpredsednice EAHP je naša članica sodelovala pri postavitvi Navodil za smotrno rabo protimikrobnih zdravil Evropskega centra za preprečevanje in obvladovanje bolezni ECDC (angl. *EU guidelines for the prudent use of antimicrobials in humans*).

Bolnišnični farmacevti smo sodelovali v treh evropskih raziskavah bolnišnične farmacije, ki so dale vpogled v stanje stroke v Evropi; dve od teh je vodila ravno slovenska predstavnica v odboru združenja in rezultate objavila v zborniku Survey EAHP ter v več člankih v časopisu EAHP – *European Journal of Hospital Pharmacy* (EJHP). V tem časopisu smo tudi redno objavljali prispevke z novostmi v stroki in zdravstvenem sistemu v Sloveniji v rubrikah *News* ter *Focus Slovenia*.

S prevzemom vodenja sekcije je Tajda Miharija Gala vpeljala letne mednarodne simpozije, ki so članom sekcije odprli pot do povezovanja s strokovnjaki v drugih evropskih državah. Tako smo na dvanajstih simpozijih poleg domačih strokovnjakov vsakokrat gostili tudi priznane strokovnjake naše stroke iz Evrope in ZDA. Poleg udeležbe naših članov na mednarodnih kongresih smo za prenašanje znanja na mlajšo generacijo poskrbeli s stalno udeležbo naših delegatov na kongresih in simpozijih EAHP ter z organiziranjem delovnih praks za mlajše kolege v tujini (Nemčija, Švica, Anglija, Avstrija, Španija, Nizozemska). Slovenske bolnišnične lekarne so na podoben način nudile možnost izobraževanja drugim mladim farmacevtom, predvsem iz manj naprednih bolnišnic držav bivše domovine in tujine. Skladno z usmeritvami EAHP in po vzoru drugih evropskih držav si Sekcija bolnišničnih farmacevtov prizadeva za vzpostavitev specializacije iz bolnišnične farmacije. Program za poklic bolnišnični farmacevt želimo pripraviti tako, da bo čim bolje služil farmacevtom v bolnišnicah pri podpori zdravstvenega osebja, tvornem sodelovanju z njim v delovnih skupinah in popolnejši skrbi za bolnike na vseh oddelkih bolnišnic. Takšen program bo atraktiven za mlade farmacevte in hkrati sodoben in usklajen z evropsko bolnišnično farmacijo.

Tudi v bodoče želimo člani Sekcije bolnišničnih farmacevtov skrbeti za prepoznavnost naše sekcije doma in v tujini ter za nivo naše stroke in prenašanje znanja na mlajše kolege.

Tajda Miharija Gala, Franci Tratar

SEKCIJA FARMACEVTOV JAVNIH LEKARN

Domus Medica, simpozij Sekcije farmacevtov javnih lekarn, 2016 (od leve: J. Dolinar, M. Kerec Kos, M. Abazović, M. Tuš, Š. Bernik Golubić, M. Dragoš)

Želja lekarniških farmacevtov po povezovanju in osebna ideja Lidije Pavlovič, prve predsednice Sekcije farmacevtov javnih lekarn (SFJL), je botrovala, da je na predlog Celjske podružnice Slovenskega farmacevtskega društva (CP SFD) 27. skupščina SFD, jeseni 2002 v Mariboru, potrdila ustanovitev sekcije farmacevtov na primarni ravni (predlagano ime je bilo Sekcija lekarniških farmacevtov). Po vzoru »*Community pharmacy section*« pri FIP je dobila ime Sekcija farmacevtov javnih lekarn. Stremela naj bi k povezovanju, izmenjavi mnenj, predvsem pa k promociji lekarniškega farmacevta v družbi in prepoznavnosti njegovega dela.

Najprej smo želeli izpopolniti svoje znanje. Povezali smo se z našo krovno ustanovo, Fakulteto za farmacijo Univerze v Ljubljani in s prof. dr. Alešem Mrharjem, mag. farm. ter oktobra 2003 organizirali 1. simpozij s krovnim naslovom Lekarna – od zdravila k človeku.

Da bi lekarno, kot stičišče promocije zdravega načina življenja ter pravilnega in varnega zdravljenja z zdravili, še bolj približali ljudem, smo leta 2005 razglasili Dan slovenskih lekarn. Izbrali smo 26. september, ko godujeta sv. Kozma in Damijan, zavetnika lekarnarjev in zdravnikov. Pobudnica tega praznika je bila mag. Tatjana Kogovšek Vidmar, mag. farm., spec., ki je k sodelovanju uspela pritegniti Kemofarmacijo, ki ta dogodek podpira od začetka do danes.

Na pobudo Nine Pisk, druge predsednice SFJL, z raziskovanjem v javnih lekarnah skrbimo tudi za pridobivanje informacij, ki vrednotijo lekarniško delo ter prikažejo navade bolnikov pri uporabi zdravil. Ugotovitve raziskav predstavimo v okviru našega simpozija in tudi v obliki članka v Farmacevtskem vestniku, saj lahko na tak način lekarniški farmacevti izboljšamo lekarniške storitve ter kakovost in varnost zdravljenja z zdravili. Na osnovi ugotovitev raziskave je bil pripravljen tudi *Komunikacijski protokol med farmacevtom in osebo v lekarni pri svetovanju za pravilno in varno uporabo zdravil, ki vplivajo na sposobnost upravljanja vozil in strojev*, ki ga je 2008 potrdil in obravnaval tudi Razširjen strokovni kolegij za lekarniško farmacijo pri Ministrstvu za zdravje. Leta 2011 je bila v okviru SFD izdana tudi knjiga Samozdravljenje, priročnik za bolnike, pri pripravi katerega so sodelovali tudi člani SFJL.

Z izbrano temo SFJL vsako leto vsebinsko poveže tri glavne aktivnosti: simpozij Lekarna – od zdravila k človeku, Dan slovenskih lekarn in raziskovalno anketo (preglednica 1).

V okviru SFJL o izbrani temi pripravimo tudi osnutek predavanja za laično javnost. Največ predavanj smo farmacevti

Preglednica 1: Pregled naslovnih tem simpozija in dnevov slovenskih lekarn od 2003 do 2020

Leto	Naslov Simpozija SFJL	Naslovna tema Dneva slovenskih lekarn
2003	Prehrana, zdravo življenje in varna uporaba zdravil - hipolipemikov	/
2004	Prehrana, zdravo življenje in varna uporaba zdravil – antidiabetikov	/
2005	Zdravljenje astme in KOPB	Splošni napotki za paciente
2006	Zdravljenje bolnika z depresivno motnjo	O pravilni in varni uporabi zdravil
2007	Bolezni ščitnice	Zdravila in prometna varnost
2008	Zdravila v nosečnosti in med dojenjem	Zdravila in otroci
2009	Zdravila in mladostniki	Zdravila in mladostniki
2010	Zdravila in starostniki	Zdravila in starostniki
2011	Zdravila za samozdravljenje	Zdravila za samozdravljenje
2012	Zdravila in kronični bolniki	Zdravila in kronični bolniki
2013	Zdravljenje revmatičnih bolezni	Biološka zdravila
2014	Urologija	Ledvice in zdravila
2015	Neželeni učinki zdravil - prepoznavanje, ukrepanje in pasti	Zdravila in neželeni učinki
2016	Nevropatska bolečina	Zdravila in bolečina
2017	Zdravljenje avtoimunih bolezni	Imunski sistem
2018	Kako dobro poznamo izdelke iz zdravilnih rastlin na slovenskem trgu?	Izdelki iz zdravilnih rastlin
2019	Zdravila in jetra	Zdravila in jetra
2020	Moški in zdravila	Zdravila in moški

iz javnih lekarn o temi Zdravila in otroci pripravili v šolah in vrtcih po vsej Sloveniji.

Pomembno je izpostaviti, da se pri aktivnostih povezujemo s Fakulteto za farmacijo, zlasti pri pripravi simpozija, ter z Lekarniško zbornico Slovenije, s katero skupaj pripravimo medijsko podporo in druge aktivnosti, s katerimi obeležimo Dan slovenskih lekarn. Pri pripravi simpozija povabimo k aktivni udeležbi tudi zdravnike in druge zdravstvene delavce, prav tako pa tudi člani SFJL vse pogosteje aktivno sodelujemo na njihovih strokovnih srečanjih.

SFJL je s podporo Lekarniške zbornice Slovenije in Fakultete za farmacijo v Ljubljani pripravila dokument *Nacionalna strategija vključevanja lekarništva in lekarniških farmacevtov v nadaljnji razvoj slovenskega zdravstvenega sistema*, ki je bil potrjen na skupščini SFD maja 2011, dokument je predsednik SFD predstavil Zdravstvenemu svetu na MZ.

V prihodnjih letih si moramo prizadevati, da bi SFJL in njeni člani s svojimi aktivnostmi, ki smo jih razvili in implementirali zadnja leta v lekarniško dejavnost, pomembno prispevali k prodornejši uveljavitvi stroke in poklica lekarniškega farmacevta. V laični javnosti moramo krepiti svojo prepoznavnost kot zdravstveni delavci, še bolj pomembno pa je, da svoje znanje in kompetence uveljavimo v sklopu različnih zdravstvenih dejavnosti in da s povezovanjem z drugimi zdravstvenimi delavci, zlasti zdravniki, pokažemo našo nepogrešljivo vlogo poznavanja zdravljenja z zdravili in s tem pomemben prispevek k večji vzdržnosti zdravstvenega sistema.

Lidija Pavlovič, Nina Pisk, Miroslava Abazović

SEKCIJA FARMACEVTSKIH TEHNIKOV

Rogla 2018

Sekcija farmacevtskih tehnikov je bila ustanovljena leta 1977 na skupščini SFD na Bledu, kjer je bila za njeno predsednico izvoljena Vida Praprotnik.

Člani sekcije so v največji meri zaposleni v lekarnah, tako javnih kot zasebnih, pa tudi v drugih okoljih – specializiranih trgovinah, bolnišnicah, industriji, laboratorijih.

Sekcija farmacevtskih tehnikov je najštevilčnejša sekcija Slovenskega farmacevtskega društva.

Pomemben dosežek sekcije je bilo aktivno sodelovanje pri spremembi Zakona o lekarniški dejavnosti (Uradni list RS, št. 85/16, 77/17 in 73/19; ZLD-1), kjer nam je uspelo ohraniti status farmacevtskega tehnika ter ga nadgraditi z možnostjo pridobitve specialnih znanj (75. člen ZDL-1).

Žalosti pa nas dejstvo, da se že daljše obdobje občutno zmanjšuje zaposlovanje farmacevtskih tehnikov predvsem v lekarnah.

Svojim članom želimo ponuditi strokovne, družabne in kulturne dogodke.

Najbolj prepoznaven dogodek sekcije je vsekakor vsakoletni simpozij ob občnem zboru, ki je na pobudo Zdenka Taušiča, takratnega predsednika Sekcije farmacevtskih tehnikov, pred 17 leti (natančno leta 2003) prerasel iz enodnevnega v dvodnevnega in tradicionalno poteka zadnji vikend v maju na Rogli. Vedno je dobro obiskan, saj poleg zanimivih in skrbno izbranih tem in predavateljev poteka v prijetnem in sproščenem vzdušju.

To je najodmevnejši, nikakor pa ne edini dogodek, ki ga organizira sekcija, saj se v juniju tradicionalno srečujemo na farmacevtsko-botanični ekskurziji, v okviru katere smo obiskali različne kraje po Sloveniji in spoznali rastline tistega okolja.

V septembru pa nas pot zanese na tridnevno družabno-strokovno ekskurzijo, kjer širom po Evropi spoznavamo farmacevtsko dediščino in znamenitosti ter ohranjamo dobre kolegialne odnose.

Med letom organiziramo več strokovnih predavanj, na katerih se zbere kar pestra množica, saj se člani sekcije kljub oddaljenosti in kljub temu, da predavanja potekajo v popoldanskem času, teh dogodkov radi udeležujejo. To kaže na zanimanje in vedoželjnost farmacevtskih tehnikov. Pridobljena znanja s pridom uporabimo v svojih delovnih sredinah. S strokovnim predavanjem, kulturnim dogodkom in prijetnim druženjem leto tudi zaključimo.

Preglednica 1: Pregled izvedenih simpozijev Sekcije farmacevtskih tehnikov ob občnem zboru

Leto	Naslovna tema simpozija
1988	Bolezni dihal in njihovo zdravljenje
1989	Zdravila v času nosečnosti in dojenja
1990	Sodobna obravnava diagnostike in zdravljenja revmatičnih obolenj
1991	Virusi
1992	Prehrana in dieta
1993	Zdravljenje bolečine
1994	Dobre prakse v farmaciji
1995	Lajšanje težav pri boleznih prebavil
1996	Hujšanje
1997	Bolečina
1998	Osteoporoza in pomen zdrave prehrane
1999	Apiterapija
2000	Glivična obolenja kože
2001	Zasvojenost in pomoč človeku v stiski
2002	Zasvojenost s hrano
2003	Oskrba ran in poškodb/ Okrogla miza Perspektive izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja farmacevtskih tehnikov
2004	Bolezni prebavil, homeopatija, veščine komuniciranja
2005	Bolezni ustne votline in prebavil, Prepoznavanje psihoz, Veščine komuniciranja
2006	Nega kože in sodobna priporočila za zaščito pred sončnimi žarki
2007	Debelost in presnovne bolezni
2008	Problemi odvisnosti in življenje po menopavzi
2009	Pot do zdravja – vloga farmacevtskega tehnika
2010	Fitofarmaki Glivična obolenja
2011	Vloga farmacevtskega tehnika pri svetovanju bolnikom s srčnožilnimi boleznimi
2012	Bolečina, prehrana zdravega dojenčka in kako postopati pri prebavnih težavah dojenčka
2013	Tehnik svetuje o kozmetiki, nosečnicam in doječim materam, o prehranskih dopolnilih in medicinskih pripomočkih, O delovanju pre in probiotikov
2014	Imunska odpornost in obramba pred boleznimi
2015	Bolečina
2016	Bolezni prebavil, vitamini in minerali
2017	Zdravljenje bolezni zgornjih dihal in ustne votline
2018	Koža
2019	Urogenitalne težave, Izdelki iz zdravilnih rastlin

Sekcija farmacevtskih tehnikov je obiskala kolege v Beogradu (2005)

Sekcija farmacevtskih tehnikov že vrsto let sodeluje s sorodnimi društvi na ozemlju bivše domovine in je aktivna članica Evropskega združenja farmacevtskih tehnikov (angl. *European Association of Pharmacy Technicians*, EAPT). Udeležujemo se kongresov in srečanj, kjer izmenjujemo mnenja ter izkušnje, po katere pa kolegi iz teh okolij prihajajo tudi k nam.

Že dalj časa si naša sekcija prizadeva, da farmacevtski tehnik postane reguliran poklic znotraj EU, kar je tudi glavni razlog za članstvo v EAPT.

Trudimo se delati v dobro naših članov, združevati in povezovati raznolikost vseh članov znotraj sekcije, sprejemati kritike, z dvignjeno glavo nadaljevati naše delo in še krepiti članstvo.

V obdobju, ki je za nami, upamo, da smo s svojim delovanjem prispevali k še večji prepoznavnosti Slovenskega farmacevtskega društva in poklica farmacevtski tehnik.

Bodimo še naprej ponosni člani Slovenskega farmacevtskega društva, ker skupaj

ZMOREMO – PREMAGATI NEPREMAGLJIVO.

Karmen Grom, Slavica Ozmec

SEKCIJA FARMACEVTSKIH TEHNOLOGOV

Sekcija farmacevtskih tehnologov je bila ustanovljena leta 1986 z glavnim namenom združevanja strokovnjakov s področja farmacevtske tehnologije v Sloveniji, širjenja znanja in posredovanja najnovejših trendov v razvoju dostavnih sistemov. Člani tehnološke sekcije so zaposleni v več kot 35 različnih ustanovah v Sloveniji, kar nakazuje močno raznolikost njihovega ustvarjanja. Večina članov je tradicionalno zaposlena v glavnih stebrih farmacevtske tehnologije v Sloveniji: naši krovni izobraževalni ustanovi Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani, farmacevtskih gospodarskih družbah Krka in Lek, pa tudi v drugih organizacijah, kot so Medis, galenski laboratoriji, bolnišnične lekarne in drugi. Člani sekcije z objavami številnih člankov v mednarodno uveljavljenih revijah ter patentnimi prijavami dokazujejo, da je strokovnost farmacevtske tehnologije v Sloveniji na visokem nivoju in v koraku z novimi tehnologijami, prisotnimi v naši stroki po svetu.

Ponosni smo, da glavno poslanstvo naše sekcije uresničujemo že več kot 30 let z organizacijo letnih simpozijev; prvega smo organizirali že leta 1988. Iz preglednice 1 je razvidno, da na simpozijih obravnavamo in predstavljamo udeležencem tako najnovejše trende razvoja dostavnih sistemov, kot tudi aktualne izzive industrijsko uveljavljenih in razvijajočih tehnologij. Spodbujamo povezovanje strokovnjakov različnih strok ter izmenjavo znanj in izkušenj. Farmacevtska tehnologija je izrazito multidisciplinarna veda, zato stremimo k temu, da vedno privabimo na simpozije predavatelje z različnimi ekspertizami, ki bogatijo osnovno vsebino farmacevtske tehnologije. V želji po čim večjem mednarodnem povezovanju smo člani Sekcije farmacevtskih tehnologov SFD vse od leta 1995 sodelovali pri organizaciji prvih tovrstnih evropskih strokovnih srečanjih , najprej Alpe Adria nato pa s Centralno evropskimi simpoziji iz farmacevtske tehnologije (Central European Symposium on Pharmaceutical Technology, CEPST). V okviru teh smo naš simpozij večkrat organizirali kot satelitski simpozij v letih 2003, 2008 in 2014 ter leta 2011 na 4. Mednarodni konferenci farmacevtskih znanosti BBBB. Poleg domačih izobraževanj se člani sekcije redno aktivno udeležujejo mednarodnih konferenc s področja farmacevtske tehnologije in farmacevtskih znanosti tudi kot vabljeni predavatelji in člani organizacijskih odborov (CESPT, BBBB). Prav tako je SFD preko Sekcije farmacevtskih tehnologov podpornik konference *World Meeting on Pharmaceutics, Biopharmaceutics and Pharmaceutical Technology*, ki poteka vsaki dve leti in je največje svetovno srečanje strokovnjakov z obsežnega področja farmacevtske tehnologije.

Saša Baumgartner na Satelitskem simpoziju CESPT 2008

V prihodnje želimo nadaljevati aktivnosti, ki povezujejo farmacevtsko tehnološko stroko navznoter (sodelovanje s strokovnjaki različnih strok) in navzven (stalno aktivno mednarodno udejstvovanje in prepoznavnost). Vsekakor želimo motivirati in privabiti več mlajših članov, da bi z novimi znanji in elanom dopolnjevali strokovnost naše sekcije. Z naraščanjem kompleksnosti zdravil in vpeljevanjem novih terapevtskih pristopov (npr. celičnih in genskih terapij) moramo farmacevtski tehnologi venomer iti v korak z najnovejšimi spoznanji znanosti in stroke in po svojih močeh trende tudi soustvarjati, saj lahko le z znanjem ohranjamo konkurenčnost naše industrije na svetovnem nivoju.

Čestitamo Slovenskemu farmacevtskemu društvu ob njegovem 70. jubileju in mu želimo še mnoga uspešna leta.

Zrinka Abramović, Mirjana Gašperlin

Preglednica 1: Izvedena posvetovanja Sekcije farmacevtskih tehnologov Slovenskega farmacevtskega društva od nastanka sekcije do danes

Leto	Naslov simpozija
1988	Vrednotenje fizikalno kemijskih lastnosti zdravilnih učinkovin in pomožnih snovi
1989	Optimiranje pri oblikovanju zdravil
1990	Problemi kakovosti primarne steklene in plastične embalaže
1991	Polimeri v farmacevtski tehnologiji
1992	Amfifilne spojine v farmacevtskih pripravkih
1993	Promocija donatorstva tovarne zdravil LEK s tehnološkim simpozijem
1994	Validacija v proizvodnji zdravil
1995	Scale up – prenos tehnologije iz laboratorija v industrijsko proizvodnjo
1996	Sodobni tehnološki pristopi k oblikovanju zdravil
1997	Sistem vodenja farmacevtske dokumentacije
1998	Farmacevtska tehnologija na prelomu tisočletja
1999	Zaščita intelektualne lastnine v farmaciji
2000	Obvladovanje sprememb v farmaciji – realnost in izzivi
2001	Zdravila naravnega izbora
2002	Dermatiki in kozmetični izdelki
2003	Satelitski simpozij CESPT Preformulation: from molecule to formulation
2004	Nanotehnologija v farmaciji
2005	PAT – procesne analizne tehnologije v farmacevtski in kemijski industriji
2006	Nove pomožne snovi in novosti pri njihovi uporabi
2007	Voda v farmacevtskih oblikah: nujna, želena ali neželena sestavina
2008	Satelitski simpozij CESPT Challenges and Opportunities in Multiparticulate Drug Delivery
2009	Povečevanje topnosti in hitrosti raztapljanja težko topnih učinkovin
2010	Načrtovanje kakovostnih izdelkov in procesov (QbD)
2011	Satelitski simpozij BBBB Oral Modified Release Dosage Forms – From Polymer to Drug Delivery System
2012	Validacije v laboratorijskem in industrijskem okolju, Akreditacija laboratorijev
2013	Izzivi mikro in mini dostavnih sistemov: Mikropelete, pelete in mini tablete
2014	Satelitski simpozij CESPT Functionality Related Characteristics of Materials for Controlled Release
2015	Načrtovanje lastnosti delcev v razvoju farmacevtskih oblik
2016	Znanje in ideje za načrtovanje nadzorovanega sproščanja učinkovin: In memoriam prof. dr. Saši Baumgartner
2017	Ovojnina – zapostavljen aspekt / Liofilizacija v razvoju farmacevtskega izdelka
2018	Polimeri kot pomožne snovi in učinkovine
2019	Stabilizacija metastabilnih oblik učinkovin
2020	Kombinirana zdravila

SEKCIJA FARMACEVTSKIH ZNANOSTI

Sekcija farmacevtskih znanosti deluje na interdisciplinarnem področju z namenom povezovanja in promocije dosežkov članov SFD, ki se ukvarjajo z raziskovalnim delom. Prvega predsednika sekcije smo potrdili na 20. skupščini SFD 1995. Člani sekcije so aktivni udeleženci in predavatelji na konferencah Evropskega združenja farmacevtskih znanosti EUFEPS. Leta 2009 je pod okriljem sekcije izšla posebna številka Farmacevtskega vestnika, namenjena promociji Slovenskega farmacevtskega društva, zlasti Sekcije farmacevtskih znanosti na 2. PharmSciFair srečanju v Nici. Na konferenci EUFEPS leta 2019 v Frankfurtu smo v obliki predavanja predstavili dosežke s področja farmakogenetike. Prav tako smo aktivni člani mednarodne skupine 4B, smo predavatelji in organizatorji srečanj. Na srečanju v Izmirju 2019 smo se predstavili z dvema sekcijskima vabljenima predavanjema in več posterji, naši člani pa so bili tudi v vlogi članov znanstvenega odbora kongresa. Predsednica sekcije je aktivna članica akademske sekcije mednarodnega združenja farmacevtov (FIP).

Sekcija se posveča organizaciji posvetov na temo razvojnih prioritet v farmacevtski znanosti in industriji in naslavlja vprašanja pomena farmacevtske stroke za gospodarski napredek. Z organizacijo posvetov združuje akademske raziskovalce, industrijske partnerje, oblikovalce znanstvenih in zdravstvenih politik ter direktorje partnerskih inštitucij. S tem soustvarjamo mednarodno konkurenčno raziskovalno okolje, doprinašamo k prenosu znanja in k povezovanju strokovnjakov. Člani sekcije so aktivni soorganizatorji vsakoletnih simpozijev SFD. Sekcija ima 90 članov.

Irena Mlinarič-Raščan in Aleš Obreza

Sekcija bo tudi v prihodnje skrbela za mednarodno prepoznavnost farmacevtskih znanosti in promovirala razvojno povezovanje podjetij z raziskovalnimi ustanovami.

Irena Mlinarič-Raščan, Aleš Obreza

SEKCIJA KLINIČNIH FARMACEVTOV

Ustanovitev Sekcije kliničnih farmacevtov je 17. maja 1997 potrdila 22. skupščina Slovenskega farmacevtskega društva (SFD). Z ustanovitvijo sekcije smo lahko klinični farmacevti začeli delovati organizirano in s tem aktivneje zastopati svoje interese v SFD in Evropskem združenju kliničnih farmacevtov (angl. *European Society of Clinical Pharmacy*, ESCP). Sekcija kliničnih farmacevtov je v letu 2002 organizirala 3. spomladansko konferenco ESCP, ki je bila eden od vrhuncev delovanja sekcije do takrat in je veliko prispevala k uveljavitvi slovenske klinične farmacije v ESCP, saj se je konference udeležilo 526 kliničnih farmacevtov iz 39 držav z vsega sveta.

V zadnjih 20. letih je v Sloveniji prišlo do razcveta klinične farmacije. Sekcija kliničnih farmacevtov je povezovala klinične farmacevte iz različnih delovnih okolij in iz vseh ravni zdravstvenega varstva. Članstvo se je v Sekciji kliničnih farmacevtov v letih 2012–2019 povečalo iz 57 na 242 članov. Napredek klinične farmacije pa je z vsakim letom večji, saj se je uveljavila tako rekoč že v vseh zdravstvenih ustanovah, kjer so vodstva in drugi zdravstveni profili spoznali, da farmacevt ni strokovnjak, kompetenten le za preskrbo z zdravili, ampak predvsem in tudi za zdravljenje z zdravili. Sicer v različnem obsegu, a vendarle, smo klinični farmacevti po bolnišnicah pomembni členi za zagotavljanje varne, kakovostne in učinkovite uporabe zdravil na oddelkih in v lekarni. Na primarnem nivoju zdravstvenega varstva so se v zdravstvenih domovih in domovih starejših občanov v zadnjem desetletju začeli izvajati farmakoterapijski pregledi s strani farmacevtov svetovalcev.

Sekcija kliničnih farmacevtov pri SFD ima pomembno vlogo pri podpori dela kliničnih farmacevtov, saj na Lekarniški zbornici Slovenije (LZS) klinični farmacevti niso nikjer posebej opredeljeni, ampak so del različnih sekcij. Sekcija kliničnih farmacevtov pri SFD združuje v eno sekcijo vse klinične farmacevte ne glede na okolje, kjer so zaposleni, zato so tudi izobraževanja in srečanja članov sekcije ključnega pomena pri razvoju stroke. Prvi simpozij Sekcije kliničnih farmacevtov je bil leta 2010 in od takrat je to postal vsakoletni simpozij sekcije (preglednica 1). Sekcija ima velike zasluge, da so odločevalci v zdravstvu, tako ZZZS kot Ministrstvo za zdravje podprli vključevanje kliničnega farmacevta v sistem odločanja o farmakoterapiji. Ko smo v razvojni nalogi preko ZZZS začeli izvajati farmakoterapijske preglede v zdravstvenih domovih, je tudi Sekcija kliničnih farmacevtov pri SFD začela z izobraževanjem z naslovom Delo farmacevta svetovalca – Farmakoterapijski pregled. Izobraževanja so v okviru SFD potekala v letih 2013, 2014 in 2015 v obliki dvodnevnih delavnic, ki so bile odlično obiskane. Kasneje je organizacijo teh izobraževanj prevzela LZS.

Alenka Kovačič (levo) (trenutna predsednica sekcije) in Monika Sonc (predsednica sekcije od 1999 do 2005)

Preglednica 1: *Pregled naslovnih tem simpozijev Sekcije kliničnih farmacevtov*

Leto	Naslov simpozija
2011	Monitoriranje zdravljenja z zdravili
2012	Bolečina
2013	Srčnožilne bolezni
2014	Zdravila v psihiatriji
2015	Zdravila v nevrologiji
2016	Elektroliti, vitamini, minerali
2017	Antibiotiki in antimikotiki
2018	Zdravila v kardiologiji
2019	Zdravila in bolnik s sladkorno boleznijo

Sekcija kliničnih farmacevtov nadaljuje svoje poslanstvo in vsako leto poleg letnega simpozija organizira več strokovnih srečanj, kjer se obravnavajo različne tematike in preko delavnic tudi klinični primeri. Z uvedbo vsakoletnega simpozija Sekcije kliničnih farmacevtov preko SFD, naslednji bo namreč že 10. po vrsti, imamo klinični farmacevti več možnosti druženja in izmenjave mnenj. V letu 2018 smo zaradi lažje, tudi mednarodne prepoznavnosti, vzpostavili spletno stran sekcije www.klinicni-farmacevti.si, kjer imajo člani možnost pridobiti še več informacij o aktivnostih sekcije. Seveda se zavedamo, da smo le ena izmed sekcij znotraj Slovenskega farmacevtskega društva, a smo posebej zadovoljni, da nam društvo omogoča delovanje in povezovanje znotraj naše stroke. Poleg uradnega logotipa SFD uporabljamo tudi svoj logotip.

V letu 2019 smo imeli možnost sodelovati na 40. mednarodnem simpoziju ESCP, ki je bil oktobra 2019 organiziran v Ljubljani in smo bili nekateri člani sekcije tudi del znanstvenega odbora tega simpozija. Tudi tam smo predstavili klinične farmacevte iz Slovenije v dobri luči, kar nekaj članov je bilo tudi aktivno vključenih v predavanja in delavnice.

Naši člani, ki so zaznamovali delo Sekcije kliničnih farmacevtov v zadnjih 20. letih, so zato prejeli Minařikova priznanja in zahvale Sekcije kliničnih farmacevtov. Sekcija združuje veliko zavzetih, proaktivnih in motiviranih kliničnih farmacevtov iz različnih delovnih okolij, zato je tudi napredek dela Sekcije kliničnih farmacevtov rezultat dela vsakega izmed teh posameznikov, ki se vključujejo tudi v delo organov sekcije, v organizacijo srečanj ali pa podajajo ideje in mnenja. Verjamemo, da bomo dobro delo sekcije nadaljevali tudi v naslednjih desetletjih.

Alenka Kovačič, Monika Sonc

Srečanje Sekcije december 2019

ESCP kongres, Ljubljana, oktober 2019

SEKCIJA SENIORJEV

Pobuda za ustanovitev Sekcije seniorjev pri SFD sega v čas, ko je število upokojenih farmacevtov in farmacevtskih tehnikov hitro naraščalo in so se po odhodu v pokoj počutili odmaknjeni od aktualnih dogajanj v stroki. V želji po ohranitvi stika s stroko in mlajšimi kolegi je bila Sekcija seniorjev ustanovljena leta 1987 na 12. skupščini SFD, ki je potekala v Mariboru. V naslednjih letih se je število njenih članov od začetnega števila 37 stalno večalo. Danes je v sekcijo včlanjenih že preko 400 farmacevtov in farmacevtskih tehnikov.
Namen ustanovitve sekcije je bil:

- uresničevanje skupnih interesov po odhodu v pokoj v obliki medsebojnih druženj,
- organiziranje strokovnih predavaj ob vsakoletnih občnih zborih sekcije,
- dvakrat letno organiziranje ekskurzij, povezanih z druženji,
- sodelovanje v organih društva,
- promocija skrbi za zdravo življenje po odhodu v pokoj in priprava pobud za kvalitetnejše delovanje matičnega društva.

Od ustanovitve sekcije leta 1987 do danes je bilo organiziranih že 66 ekskurzij in izletov po Sloveniji in v zamejstvo. V sekcijo seniorjev je že vrsto let včlanjenih tudi nekaj farmacevtov iz zamejstva in so zelo zadovoljni z delovnim programom. Člani sekcije aktivno sodelujemo v organih matičnega društva in s svojimi bogatimi izkušnjami in pobudami pripomoremo k njegovemu delovanju. Člani Sekcije seniorjev se udeležujemo strokovnih predavanj, ki jih organizirajo podružnice in sekcije. Simpozijev, ki jih organizira SFD ob letnih skupščinah društva, se udeležijo 3 do 4 člani sekcije. Kotizacija za udeležbo na simpozijih predstavlja za sekcijo visok strošek in gotovo bi bila udeležba večja, če bi člani sekcije lahko imeli nižjo kotizacijo.
V preteklem obdobju je Sekcija seniorjev dala pobudo za ustanovitev farmacevtskega arhiva v okviru SFD, kjer bi bila sistematično zbrana vsa dokumentacija o delovanju društva in drugih farmacevtskih ustanov. Žal organi SFD niso imeli razumevanja za to idejo in do realizacije te pobude ni prišlo, naj bo to razmišljanje za obdobje, ki je pred nami. Z vidika ohranjanja arhivskih gradiv je potrebno izpostaviti delo takratnega predsednika Sekcije seniorjev Lovra Dermote, mag. farm., ki je sprejel izziv uredništva Farmacevtskega vestnika in pripravil seznam naslovov in imena avtorjev znanstvenih in strokovnih člankov prvih 30 letnikov Farmacevtskega vestnika. V zadnjih letih opažamo upad zanimanja za povezovanje med člani sekcije, kar se kaže v manjši udeležbi na občnih zborih sekcije, kakor tudi v manjši udeležbi na ekskurzijah.

Ekskurzija v Lendavo, oktober 2017

Moto: » OSTANIMO SKUPAJ IN POVEZANI« naj se dotakne sleherne članice in člana SFD; v skupnosti je moč, ki premaga vse ovire.
Ob tej priložnosti bi se v imenu vseh članov sekcije zahvalili vsem, ki z razumevanjem v obliki donacij pomagate pri realizaciji zastavljenih delovnih programov.

Marija Vrtačnik, Marija Brenčič, Lovro Dermota

SEKCIJA ZA FARMACEVTSKO KEMIJO

S ciljem razvoja in promocije farmacevtske kemije kot znanosti smo v okviru Slovenskega farmacevtskega društva (SFD) 23. februarja 2004 na ustanovnem občnem zboru ustanovili Sekcijo za farmacevtsko kemijo. Na začetku je imela sekcija dvajset članov. Glavni cilji so bili včlanitev v Evropsko federacijo za farmacevtsko kemijo (angl., *European Federation for Medicinal Chemistry*, EFMC), odpiranje v evropski prostor in povezovanje s pridruženimi članicami ter z odličnimi tujimi raziskovalnimi inštitucijami. Prva večja mednarodna aktivnost, za tisti čas ambiciozna, je bila organizacija mednarodnega kongresa *5th Joint Meeting on Medicinal Chemistry* (JMMC), ki je potekal v Portorožu med 17. in 21. junijem 2007. Organizacijo kongresa sva sprejela Danijel Kikelj in Lucija Peterlin Mašič. Odlična organizacija je bila nagrajena z več kot 300 udeleženci in kongres nam je omogočil prepoznavno vlogo v EFMC in mednarodnem prostoru.

Danes je Sekcija za farmacevtsko kemijo SFD krovna organizacija farmacevtskih kemikov Slovenije. Njen glavni cilj je vzpostaviti komunikacijo vseh farmacevtskih kemikov in kemikov v akademskem okolju in farmacevtski industriji na strokovnih srečanjih in na neformalnem nivoju ter promovirati podobo farmacije in farmacevtskih kemikov v strokovni in laični javnosti (slika 1).

Od leta 2015 praktično vsako leto organiziramo Srečanje slovenskih farmacevtskih kemikov in ravno lani (26. septembra 2019) smo organizirali 4. tovrstno srečanje. Srečanja so popolnoma brezplačna za udeležence (brez kotizacij), predavanja so zelo aktualna, saj organizatorji vedno poskrbimo za ugledne znanstvenike iz Slovenije in tujine. Simpozij je odlična priložnost za mreženje na področjih farmacevtske in sintezne kemije ter pridruženih ved. Poleg tega smo zelo aktivni tudi na mednarodni ravni organizacije komercialno uspešnih simpozijev, med drugim smo leta 2011 uspešno soorganizirali simpozij BBBB na Bledu.

Marko Anderluh in Lucija Peterlin Mašič

Krona naših prizadevanj je bila organizacija simpozija *EFMC-ISMC (International Symposium on Medicinal Chemistry)*, ki je potekal od 2. do 6. septembra 2018 na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Gre za največji svetovni kongres s področja farmacevtske kemije, ki se ga je udeležilo približno 900 udeležencev, vodilnih znanstvenikov inovativne svetovne farmacevtske industrije ter priznanih znanstvenikov s področja farmacevtske kemije in pridruženih ved o življenju. Simpozij so organizirali člani Sekcije za farmacevtsko kemijo Slovenskega farmacevtskega društva: prof. dr. Marko Anderluh (predsedujoči organizacijskemu odboru), izr. prof. dr. Janez Ilaš, izr. prof. dr. Žiga Jakopin in prof. dr. Danijel Kikelj, med člani lokalnega organizacijskega odbora pa so poleg naštetih sodelovali še

Slika 1. *Poglavitni cilji Sekcije za farmacevtsko kemijo SFD*

Slika 2. EFMC-ISMC 2018 v sliki: a) dr. Yves Auberson (predsednik EFMC, na levi) in prof. dr. Marko Anderluh (na desni) podeljujeta nagrade za najboljše posterje na EFMC-ISMC 2018; b) mlada generacija slovenskih farmacevtskih kemikov na slavnostni večerji simpozija.

prof. dr. Gregor Anderluh, dr. Simona Jevševar, dr. Gregor Kosec, dr. Gašper Marc, prof. dr. Lucija Peterlin Mašič in prof. dr. Jurij Svete (slika 2). Vsebinsko je simpozij ponudil vrhunce moderne farmacevtske kemije s poudarkom na novih tehnologijah, kot je uporaba umetne inteligence pri načrtovanju zdravilnih učinkovin, in s predstavitvami najnovejših majhnih molekul, ki bodo krojile terapijo prihodnosti (ang. »*first-time disclosures*«). Med slovenskimi znanstveniki so izstopali: prof. dr. Tatjana Avšič-Županc, ki je v plenarnem predavanju predstavila dosežke svoje raziskovalne skupine na področju raziskav virusa zike, prof. dr. Stanislav Gobec z vodenjem sekcije »*Inflammatory and Autoimmune Diseases*« in z osrednjim predavanjem z naslovom »*Non-peptidic Selective Inhibitors of Immunoproteasome*« in prof. dr. Jurij Svete s predavanjem »*New Chemical Libraries in Exploration of Chemical Space*«. Vsebinsko in organizacijsko izjemen kongres je odmeval na najvišji ravni. 14. novembra 2019 je na Ljubljanskem gradu potekal osrednji dogodek Slovenskega ambasadorskega programa, kjer so bili podeljeni častni nazivi prvim Kongresnim ambasadorkam in ambasadorjem za leto 2019. Častno pokroviteljstvo dogodka je prevzel Predsednik Republike Slovenije, gospod Borut Pahor. Ugleden naziv je tako prejelo 25 Kongresnih ambasadork in ambasadorjev Slovenije, med njimi tudi prof. dr. Marko Anderluh v imenu vseh omenjenih organizatorjev.

Člani sekcije so vidni člani SFD, kar se kaže v aktivni organizaciji društvenih simpozijev, pripravi strokovnih predavanj in društvenih publikacij. V avgustu je društvo izdalo dolgo pričakovano znanstveno monografijo *Minerali, vitamini in druge izbrane snovi*, ki je nastala pod uredniško taktirko prof. dr. Lucije Peterlin Mašič, prof. dr. Aleša Obreze in izr. prof. dr. Tomaža Vovka, profesorjev s Fakultete za farmacijo Univerze v Ljubljani, prva dva sta člana Sekcije za farmacevtsko kemijo. Ni ostalo neopaženo, da delamo prizadevno in kakovostno. Za dolgoletno izjemno delo sta prof. dr. Slavko Pečar leta 2008 in prof. dr. Danijel Kikelj leta 2017 prejela Minařikovo odličje, Minařikovo priznanje pa sta prejela prof. dr. Lucija Peterlin Mašič (2019) in prof. dr. Marko Anderluh (2020).

Marko Anderluh, Lucija Peterlin Mašič

SEKCIJA ZA REGULATIVO

Sekcija za regulativo pri Slovenskem farmacevtskem društvu je bila ustanovljena januarja 2004 z namenom povezovanja posameznikov, ki delujejo na področju regulative zdravil in medicinskih pripomočkov, s ciljem hitrejšega reševanja tekočih vprašanj ob spremembah zakonodaje, sodelovanja s pristojnimi organi s skupnim nastopom, podporo in nadaljnjim razvojem dobre regulatorne prakse kot tudi strokovnega razvoja posameznikov.

Področje registracij zdravil je namreč postajalo vse bolj zahtevno, med drugim se je z vstopom Slovenije v EU razširil nabor postopkov z nacionalnega postopka še na mednarodne postopke (postopek z medsebojnim priznavanjem (MRP), decentraliziran postopek (DCP) ter centraliziran postopek (CP)) za pridobitev dovoljenja za promet z zdravilom s strogimi časovnicami za vse vključene države tako na strani regulatorja kot industrije (predlagateljev). Ob ustanovitvi smo namen delovanja in cilje sekcije predstavili tudi na JAZMP in se tako uvrstili med njihove deležnike.

Novo ustanovljena sekcija je ponudila najširši okvir za sodelovanje, neodvisno od področja delovanja oziroma zaposlitve člana (npr. inovativna ali generična zdravila, medicinski pripomočki, javni zavod, delniška družba, pristojni organ), saj je glavni cilj sekcije razvoj dobre regulatorne prakse, ki hkrati doprinaša tudi k smotrni rabi virov in transparentnosti regulatornih strategij v slovenskem prostoru.

Za večjo učinkovitost so bile organizirane delovne skupine za naslednja področja:

- registracije zdravil za uporabo v humani medicini,
- farmakovigilanca in materiovigilanca,
- cene in razvrščanje zdravil, paralelni uvoz, distribucija zdravil,
- zagotavljanje kakovosti,
- medicinski pripomočki,
- klinična preskušanja,
- mejna področja (npr. kozmetika, prehranska dopolnila),
- registracija zdravil za uporabo v veterinarski medicini.

Kasneje, ob najavi postopnega obveznega prehoda na oddajo vlog v elektronski obliki (e-CTD, angl. *Electronic Common Technical Document*), je bila ustanovljena in dejavna še delovna skupina za to področje.

Delovanje sekcije poteka dvotirno. Na eni strani v znamenju in ritmu sprememb zakonodaje na področju zdravil in medicinskih pripomočkov, kot so bili med drugim nova zakonodaja na področju sprememb dovoljenj za promet z zdravili (prehod na tipe sprememb IA, IB in II, implementacija Braillove pisave na ovojnino zdravil, uvedba preskušanja berljivosti navodil za uporabo), paket nove farmakovigilančne zakonodaje, ki je navzven najbolj prepoznaven po izobraževalnih gradivih za bolnike in zdravstvene delavce, nova zakonodaja na področju medicinskih pripomočkov, kliničnih preskušanj zdravil ter zakonodaja, vezana na preprečevanje vdora ponarejenih zdravil v distribucijsko verigo, ki na ovojnino zdravil uvaja serializacijsko številko in zaščitne elemente.

Smiljana Milošev Tuševljak

Urška Pavlovčič

Na drugi strani pa delo poteka v znamenju tekočih izzivov in aktivnosti (npr. imena zdravil v izogib zamenjavi, zahteve pri pripravi ovojnine, določba »*sunset clause*«, vnos neregistriranih zdravil, izobraževalna gradiva, združevanje vlog, oglaševanje zdravil brez recepta in prehranskih dopolnil).

Kaj prinaša prihodnost:

Zakonodaja na področju zdravil in medicinskih pripomočkov se nenehno spreminja in razvija, saj skuša slediti tehnično-znanstvenemu napredku, vključno z naprednimi zdravili in uporabo novih tehnologij, zato novih izzivov ne bo manjkalo.

Dobra regulatorna praksa je pomembna za zagotavljanje oskrbe z zdravili in varovanje javnega zdravja, saj so zdravila izdelki posebnega pomena in strogo regulirani od razvoja, preskušanja, izdelave, prihoda na trg in spremljanja na trgu. Sodelovanje vseh deležnikov je zelo pomembno in s strani regulatorjev tudi pričakovano.

Zato vabljeni vsi, ki vas področje zanima, da se pridružite naši sekciji, ki trenutno šteje 131 članov.

Smiljana Milošev Tuševljak, Urška Pavlovčič

SEKCIJA ZA ZGODOVINO FARMACIJE

Prvi občni zbor Sekcije za zgodovino farmacije, 9. oktober 2014, v prostorih SFD. Z leve proti desni sedijo: Karlina Turk, Mojca Slodej - Kušlan, Špela Bernik - Golubič, Lidija Savnik, stojijo: Breda Kosirnik, Ivan Remškar, Irena Debeljak, Andreja Čufar, Darja Frankič (prva predsednica) in Svitana Bernard.

Ustanovni sestanek Sekcije za zgodovino farmacije je bil 2. aprila 2014. Ustanovitev sekcije je bila potrjena s sklepom na skupščini Slovenskega farmacevtskega društva, dne 17. maja 2014 v Portorožu. Prva in zdajšnja predsednica je Darja Frankič.

Program dela sekcije:
- promoviranje pomena zgodovine farmacije za osebnostno rast in razvoj stroke,
- usposabljanje magistrov farmacije in farmacevtskih tehnikov za raziskovalno in znanstveno delo na področju zgodovine,
- organiziranje strokovnih srečanj,
- informiranje strokovne in laične javnosti.

Člani sekcije so aktivno sodelovali s posredovanjem pobud izvršnemu odboru SFD, ki so se udejanjile pri dopolnitvi Pravilnika o podeljevanju društvenih priznanj z uveljavitvijo pohval med društvenimi priznanji in pri oblikovanju besedila Kodeksa farmacevtske etike za člane SFD. Žal pa organi SFD niso prisluhnili predlogu o samooskrbi prebivalcev Slovenije z zdravili, niti ni izvršni odbor sprejel ponujene pomoči sekcije za pripravo gradiva za obeležitev 70. obletnice SFD. Sekcija samoiniciativno pripravlja gradivo o dobitnikih Minařikovih priznanj.

V okviru sekcije smo leta 2017 izdali prvi knjigi v zbirki:
POMEMBNE OSEBNOSTI FARMACIJE NA SLOVENSKEM
UTRINKI IZ ZGODOVINE FARMACIJE NA SLOVENSKEM
Sekcija je organizirala:
1. strokovno izpopolnjevanje z naslovom Arhiv: zakladnica ali smetišče (2015),
2. strokovno srečanje z naslovom Ogled Lavičkove zbirke (2017),
3. strokovno srečanje z naslovom: Po poti mariborskega lekarnarja F. Minařika (2018),
4. obisk farmacevtskega muzeja v Baslu in arhiva tovarne La Roche (2019).

Konec leta 2019 je imela naša sekcija 27 članov, vendar le maloštevilni izberejo Sekcijo za zgodovino farmacije kot prvo sekcijo, kar pa v bodoče lahko vpliva na obstoj sekcije, zato si želimo novih članov, ki bi jih zanimalo delovanje na področju zgodovine farmacije.
V bodoče bomo zasledovali in uresničevali naslednje cilje:
- promocija zgodovine farmacije med kolegi in kolegicami s sodobnejšimi prijemi z vidika osebne rasti in tehnološke podpore,
- strokovno srečanje (2024),
- aktivnosti za ustanovitev farmacevtskega muzeja v okviru slovenskih muzejev (2045),
- aktivnosti za ustanovitev katedre ali inštituta za zgodovino farmacije (2035).

Darja Frankič

Fitoterapija za depresivna razpoloženja oziroma motnje:
šentjanževka kot učinkovita alternativa

Trenutne raziskave kažejo na porast depresivnih motenj zaradi pandemije Covid-19. Pogostost depresije se je tako povečala s 4 na več kot 20 odstotkov. Zlasti so prizadeti odrasli, mlajši od 35 let, ženske, samski in brezposelni.[1] V tej situaciji je pogosto koristno, če lahko poleg priporočil o življenjskem slogu (kot npr. redna športna aktivnost), ponudimo zdravila, ki združujejo učinkovitost in dobro toleranco.

Omrežje **metaanalize** Linde et al. 2015 iz **66 raziskav s skupaj 15.161 preizkušanci** je jasno pokazalo, da deluje šentjanževka enako dobro, kot standardni antidepresivi, vendar ima veliko manj neželenih učinkov, zato je sodelovanje v raziskavah prekinilo znatno manj preizkušancev.[2]

Metaanaliza je potrdila pozitivne rezultate, objavljene v Cochrane sistematičnem pregledu za šentjanževko iz leta 2008.[3]

UČINKOVITOST

Trakasti grafikon učinkovitosti šentjanževke in antidepresivov v primerjavi s placebom.

PRENAŠANJE

Trakasti grafikon neželenih učinkov šentjanževke in antidepresivov v primerjavi s placebom.

Šentjanževka ima primerljive učinke s standardnimi antidepresivi.

Šentjanževka ima bistveno manj neželenih učinkov kot večina antidepresivov

Delež prekinitve pri zdravljenju s šentjanževko je bistveno manjši kot pri antidepresivih

Seznam literature

[1]Pieh C. et al (2020): Mental health during COVID-19 lockdown: A comparison of Austria and the UK, Danube University Krems, Austria, University Ghent, Belgium, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3592372;

[2]Linde K, Kriston L, Rücker G, Jamil S, Schumann I, Meissner K, Sigterman K, Schneider A. Efficacy and acceptability of pharmacological treatments for depressive disorders in primary care: systematic review and network meta-analysis. Ann Fam Med 2015; 13: 69–79.;

[3]Linde K, Berner MM, Kriston L. St John's wort for major depression. Cochrane Database Syst Rev 2008: CD000448.

Ime zdravila: Šentjanževka Apomedica trde kapsule Sestava: Ena kapsula vsebuje 425,0 mg suhega kvantificiranega ekstrakta zeli šentjanževke (Hypericum perforatum L., herba), (3,5-6:1), ki ustreza 400-1300 µg celokuprih derivatov hipericina; ekstrakcijsko topilo: 60-odstotni (m/m) etanol. **Pomožne snovi so:** kalcijev hidrogenfosfat dihidrat, brezvodni koloidni silicijev dioksid, laktoza monohidrat, smukec, uprašena celuloza, magnezijev stearat, želatina, titanov dioksid E171, železovi oksidi E172, bakrovi kompleksi klorofilinov E141, natrijev lavrilsulfat. **Terapevtska indikacija:** Zdravilo Šentjanževka Apomedica trde kapsule je zdravilo rastlinskega izvora za kratkotrajno zdravljenje simptomov blagih depresivnih stanj. Namenjeno je za zdravljenje odraslih. **Odmerjanje:** Odrasli: 1-2 kapsuli na dan. 2 kapsuli jemljemo v dveh odmerkih (1 kapsulo zjutraj in 1 kapsulo zvečer). Kapsulo se vzame med jedjo, pogoltne celo, brez žvečenja in z obilo tekočine. **Način uporabe:** peroralna uporaba. **Kontraindikacije:** Preobčutljivost na šentjanževko ali katero koli pomožno snov. Sočasna uporaba ciklosporina, takrolimusa za sistemsko uporabo, amprenavira, indinavira in drugih zaviralcev proteaz, irinotekana ter varfarina in drugih. **Posebna opozorila in previdnostni ukrepi:** Med uporabo zdravila Šentjanževka Apomedica trde kapsule se je treba izogibati intenzivnemu izpostavljanju UV-svetlobi (sončenju, višinskemu soncu, solariju). Ena kapsula zdravila Šentjanževka Apomedica trde kapsule vsebuje 17,8 mg laktoze (18,7 mg laktoze monohidrata). Bolniki z redko dedno intoleranco za galaktozo, laponsko obliko zmanjšane aktivnosti laktaze ali malabsorpcijo glukoze/galaktoze ne smejo jemati tega zdravila. Zaradi pomanjkanja podatkov o varnosti in učinkovitosti uporabe zdravila pri otrocih in mladostnikih, mlajših od 18 let, ne priporočamo. **Interakcije:** Sočasna uporaba ciklosporina, takrolimusa za sistemsko uporabo, amprenavira, indinavira in drugih zaviralcev proteaz, irinotekana ter varfarina in drugih kumarinov je kontraindicirana. Posebna previdnost je potrebna ob sočasni uporabi vseh učinkovin, ki se presnavljajo pod vplivom CYP3A4, CYP2C9, CYP2C19 ali glikoproteina P, ker lahko pride do znižanja njihovih plazemskih koncentracij. Možnost medsebojnega delovanja z zdravili za splošno ali lokalno anestezijo. Suhi ekstrakt zeli šentjanževke lahko v kombinaciji z antidepresivi, npr. z zaviralci ponovnega privzema serotonina, buspironom ali triptani okrepi serotoninske učinke. **Povzetek neželenih učinkov:** neznana pogostnost: nemir, alergijske kožne reakcije, prebavne težave, fototoksične reakcije, utrujenost. **Imetnik dovoljenja za promet z zdravilom:** Apomedica Pharmazeutische Produkte GmbH, Roseggerkai 3, 8010 Gradec, Avstrija; **Način izdajanja zdravila:** BRp; **Datum revizije besedila:** Marec 2018; **Opozorilo:** Pred predpisovanjem preberite celoten povzetek glavnih značilnosti zdravila.

www.apomedica.si

Datum priprave informacije: 11/2020
Samo za strokovno javnost.

ŠTUDENTSKA SEKCIJA

Organizacijska in podporna ekipa 56. IPSF Svetovnega kongresa v Ljubljani

POVZETEK

Študentska sekcija Slovenskega farmacevtskega društva (ŠSSFD) vključuje člane iz študentskih vrst. Vzporedno deluje z Društvom študentov farmacije Slovenije (DŠFS) in se zavzema za vključevanje študentov Fakultete za farmacijo (FFA) v obštudijske dejavnosti. ŠSSFD se lahko pohvali že s štiriinštirideset letno zgodovino izjemnega delovanja, ki je marsikateremu študentu razširilo obzorje, ga opremilo z bogatimi kompetencami in mu pomagalo h kvalitetnejši strokovni izobrazbi. Trdna vez s Slovenskim farmacevtskim društvom sekciji ponuja ogromno oporo in spodbudo za nadaljnje kakovostno delovanje.

USTANOVITEV IN ZAČETKI DELOVANJA ŠSSFD

Združevanje študentov farmacije v Sloveniji ima skoraj tako staro zgodovino kot sam univerzitetni študij farmacije na Univerzi v Ljubljani. V začetku 60. let so se študentje združili v Združenje študentov farmacije (ZŠF), ki je spadalo pod Zvezo študentov Jugoslavije, in so bili že takrat aktivni na izobraževalnem ter mednarodnem področju. Dvakrat so namreč organizirali srečanje študentov farmacije iz vse Jugoslavije. Leta 1976 se je ZŠF priključila Slovenskemu farmacevtskemu društvu (SFD) in postala Študentska sekcija Slovenskega farmacevtskega društva (ŠSSFD). Leta 1984 je ŠSSFD postala polnopravna članica *European Sub-Committee* (ESC), ki je bil prvotno del Mednarodne zveze študentov farmacije (IPSF) in se je kasneje prestrukturiral v Evropsko zvezo študentov farmacije (EPSA). Istega leta je prav tako postala pridružena članica IPSF, štiri leta kasneje pa polnopravna članica IPSF, ko je dobila pooblastilo za zastopanje vseh jugoslovanskih fakultet za farmacijo. Zaradi rekonstrukcije delovanja študentskih društev se je kot koristna izkazala priključitev v zvezo KOMISP (Koordinativni odbor mednarodnih in strokovnih praks), zato je bilo leta 1997 ustanovljeno Društvo študentov farmacije Slovenije (DŠFS). Od takrat delujeta DŠFS in ŠSSFD sinergistično in z istim vodstvom. Ves čas na FFA tesno sodelujeta s Študentskim svetom Fakultete za farmacijo (ŠS FFA), ki je bil ustanovljen leta 1993, skupaj s ŠS UL, in Študentsko organizacijo Fakultete za farmacijo (ŠOFFA), ki se je razvila leta 1994 iz prvotno Osnovne organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije (OO ZSMS – Farmacija). Vsa študentska telesa tekom zadnjih nekaj desetletij rastejo in se izpopolnjujejo. Slovenski študentje FFA so postali znani tako v domačem kot tudi mednarodnem okolju. Poleg organizacij mednarodnih kongresov smo lahko izjemno ponosni na številne domače projekte, ki se izvajajo med študijskim letom. Udejstvovanje v ŠSSFD in DŠFS doprinese

k pridobivanju kompetenc in izkušenj, ki so edinstvene in nadvse pomembne za nadaljnjo karierno pot posameznika.

VEČJI PROJEKTI NA MEDNARODNI RAVNI

Po ustanovitvi sekcije se študentje farmacije niso le udeleževali mednarodnih kongresov, ampak so se preizkusili tudi v organizaciji. Leta 1986 je bil tako izpeljan 9. kongres ESC v Šmarjeških Toplicah (80 udeležencev iz Evrope), leta 2000 je v Sloveniji potekala 2. EPSA Poletna univerza, leta 2003 26. EPSA Letni kongres v Portorožu, leta 2010 56. IPSF Svetovni kongres v Ljubljani (300 udeležencev), leta 2017 40. EPSA Letni kongres v Kranjski Gori (350 udeležencev iz Evrope) ter leta 2019 21. EPSA Poletna univerza v Portorožu (212 udeležencev iz Evrope). Članstvo v EPSA in IPSF prinaša možnost udeležbe na številnih kongresih po vsem svetu, kjer se študenti izobražujejo tako o strokovnih tematikah kot o razvoju mehkih veščin, mrežijo in hkrati spoznavajo različne kulture.

Eden večjih projektov ŠSSFD je vsekakor Mednarodni poletni farmacevtski tabor (IPSC), ki vsako leto gosti 60 študentov iz Slovenije in tujine. Organizacijska ekipa začne s pripravami že v decembru. IPSC običajno poteka prvi teden po spomladanskem izpitnem obdobju, na prijetni lokaciji, kar je kot nalašč za sprostitev in odlična popotnica v poletje. Na taboru se prepletajo strokovne in družabne vsebine. Strokovni del obsega predavanja in delavnice, povezane z glavno temo tabora, družabni del pa je namenjen spoznavanju slovenskih in tujih študentov, ogledom regionalnih znamenitosti, spoznavanju slovenske kulture ter raznim športnim igram. Leta 1996 je bil organiziran prvi tabor in ker je bil tako dobro sprejet v mednarodnem okolju, je EPSA po njegovem vzoru začela z organizacijo Poletne univerze. Do sedaj je bilo izpeljanih že 22 taborov, letošnje poletje pa je bilo žal prvo, ki je bilo prikrajšano za ta izvrsten dogodek, zaradi epidemioloških razmer, ki so onemogočile organizacijo.

Študentje se prav tako zelo aktivno udeležujejo izmenjav, ki jih koordinira ŠSSFD. *Student Exchange Programme* (SEP) zajema poletne, nekaj tedenske izmenjave po celem svetu, ki ponujajo spoznavanje dela v lekarniški dejavnosti, bolnišnični in klinični farmaciji ali pa znanstveno raziskovalnega dela. *Twinnet* zajema krajše enotedenske izmenjave med dvema evropskima društvoma. Marca 2018 smo obiskali in gostili študente s Poljske, v letu 2019 študente iz Francije, letošnje leto pa smo izpeljali izmenjavo s turškimi študenti iz Istanbula. V zadnjih letih študija se lahko študentje udeležijo tudi IMP projekta (*Individual Mobility Project*), to so plačane prakse v evropskih podjetjih.

VEČJI PROJEKTI NA NACIONALNI RAVNI

Strokovni projekti

Zdaj že tradicionalni projekt ŠSSFD simpozij, ki je bil prvič organiziran leta 2015, vsako leto obišče okoli 300 študentov. Teme dosedanjih simpozijev so bile: Onkologija, Imunoterapija, Hrana=(?)Zdravilo, Zdravila za napredno zdravljenje in Sodobna tarčna terapija. V oktobru 2020 smo načrtovali že 6. ŠSSFD simpozij v sklopu povsem novega, večdnevnega projekta, 1. ŠSSFD kongresa, vendar žal epidemiološke razmere izvedbe niso dovoljevale. Cilj kongresa je pritegniti čim več študentov farmacije k udejstvovanju v naših organizacijah, ki ponujajo neizmerno veliko priložnosti za samorazvoj in izpopolnjevanje, hkrati pa prinašajo nešteto lepih spominov na študijska leta in tesna prijateljstva.

Ostali strokovni projekti zajemajo še strokovne večere, tekmovanja v znanju, kot so Svetovanje pacientom, Mala šola klinike, kjer se študenti preizkusijo v delu kliničnega farmacevta, Zdravila po meri, kjer se preizkusijo v znanju farmacevtske tehnologije, Inkubator inovativnosti, kjer tekmujejo v marketinških veščinah. Kapsula priložnosti je projekt, ki osvetli karierne možnosti na najrazličnejših področjih farmacije, industrijske farmacije, kozmetologije in laboratorijske biomedicine. Mehke veščine študentje gradijo na treningih Induktorja veščin ter projekta *Skilling me softly*.

Projekti za širšo javnost

Študentska sekcija vzporedno z DŠFS tekom leta izvaja veliko javnih kampanj z namenom dvigovanja javnega zdravja in obveščanja o aktualnih zdravstvenih problematikah. Naše večje kampanje v zadnjih letih so Akademski doping, s katero smo opozarjali študente o zlorabi nootropikov; InterAKCIJA, s katero v srednjih šolah ozaveščamo o interakcijah zdravil z alkoholom, drogami in hrano; za najmlajše pa smo pripravili kampanjo Kam gredo moja zdravila, ki preko poučne zgodbe otroke uči pravilnega ravnanja z zdravili. To je le drobec projektov za javnost, ki jih izvajamo tekom leta. Z društvom pa prirejamo tudi humanitarne projekte. Najobsežnejši je decembrski dobrodelni božični bazar, ko prodajamo izdelke, ki jih predhodno pripravimo sami (voščilnice, mila, balzame za ustnice, skodelice, piškote). Organiziramo zbiralne akcije oblačil, igrač, šolskih pripomočkov, letos pa smo prvič izpeljali še humanitarni stand-up večer, ki je bil med študenti še posebej dobro sprejet, izkupiček pa smo namenili družini v stiski. Tekom leta pomagamo v *ProBono* ambulanti, s študenti medicine pa sodelujemo pri projektu Medimedo, kjer pomagamo otrokom izgubiti strah pred belimi haljami.

Naslovnice zbornikov vseh dosedanjih simpozijev ŠSSFD

Velik izziv v teh časih je vsekakor bila pandemija SARS-CoV-2, ki nas je v začetku prisilila k odpovedi veliko tekočih projektov. Kljub temu smo se kmalu znašli, se prilagodili in aktivno nadaljevali z delom. S podporo SFD smo zasnovali projekt FARMAKROG in pozvali študente farmacije k pomoči pri dostavljanju zdravil, študentje laboratorijske biomedicine pa so ponudili svojo pomoč v laboratorijih. V kolikor bodo potrebe povečane, je na spletni strani *dsfs.si* še vedno objavljen obrazec za lekarne in laboratorije, ki ga lahko izpolnite, če potrebujete pomoč pri delu. Preko socialnih omrežij smo v tem obdobju redno obveščali javnost s preverjenimi objavami, ki so zajemale koristne nasvete, razmišljanja in informacije o trenutnem stanju. Priredili smo 1. ŠSSFD virtualni mini simpozij (SARS-Cov-2: klinična slika in kako ga zaustaviti), ki ga je spremljalo preko 500 ljudi in je dostopen na našem YouTube kanalu. Posneli in ilustrirali smo Pravljico o koroni za otroke, naše objave pa so dosegle več kot stotisoč ogledov.

GLASILO ŠSSFD Takoj po ustanovitvi ŠSSFD so študentje začeli izdajati glasilo Orior, predhodnik današnje Spatule. Prva številka Spatule je izšla junija 1997 in ti začetki zagotovo niso bili enostavni, saj je bilo potrebno pridobiti veliko dovoljenj in postaviti temelje za vsebino glasila. V današnjih časih vse skupaj poteka precej utečeno, za kar se moramo zahvaliti svojim predhodnikom. Od takrat se je marsikaj spremenilo – rubrike so se odstranjevale in dodajale, povečal se je obseg glasila, ves čas se spreminja tudi zunanja podoba. A kar so želeli takrat, je skozi vsa ta leta ostajalo nespremenjeno – Spatula je glasilo vseh študentov naše fakultete; vsakdo je dobrodošel, da prispeva svojo kolumno, strokovni članek, utrinek iz izmenjave ali pa le polepša branje z literarnim ali likovnim delom. V triindvajsetih letih je Spatula zamenjala 18 urednikov, prebrali pa smo lahko že 82 izvodov. Tudi danes nariše kar nekaj nasmehov na obraz, ko jo zagledamo sveže natisnjeno na prvi polici pri glavnem vhodu FFA. Če se vam je katera izmuznila, lahko vse najdete v arhivu na spletni strani *dsfs.si.*

PRIHODNOST ŠSSFD

Študentska sekcija je aktivna in željna novih izzivov. Njenim nadobudnim članom nikoli ne zmanjka motivacije in idej, zato stremi h kontinuiranem razvoju. Novosti v letošnjem letu zajemajo še močnejše povezave z društvi ostalih fakultet, odraz le tega je letošnji prvi medštudijski kongres z naslovom (R)evolucija bakterij, ki je bil organiziran s študenti medicine in mikrobiologije. Izdani sta bili tudi prvi dve uradni izjavi ŠSSFD, ki zajemata pogled na problematiko antibiotične rezistence ter duševnega zdravja. Zgodovina razvoja je pristen dokaz tega, da lahko z gotovostjo trdimo, da bo sekcija kos še številnim projektom, kongresom, dogodkom, ki bodo popestrili študij študentom FFA, razširili in ponudili pogled naše stroke študentom ostalih fakultet ter tudi širši javnosti, ki nas budno spremlja na socialnih omrežjih ali pa se udeležuje naših javnih kampanj. Ob tej priložnosti bi se zahvalili Slovenskemu farmacevtskemu društvu ter Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani za neizmerno podporo. Hvala tudi vsem ostalim, ki ste na kakršenkoli način pripomogli k soustvarjanju projektov in nenazadnje hvala vsem nekdanjim ter sedanjim članom, ki ste spisali to pestro in bogato zgodovino. Še na mnoga leta!

Nuša Japelj, Nina Janežič, Maša Pavlič, Petra Soršak

Viri:

Večina informacij je povzeta po prvih dveh izjemnih delih, za katere bo podmladek ŠSSFD in DŠFS vedno hvaležen:

1. *Nejc Klemenc, Emanuela Senjor, Mija Kavčič, Polona Mihelj Reščič, Katja Olenik, Danaja Rode, Anja Šribar, Anže Zidar, Jubilejna Spatula št. 74, 2017*
2. *Matej Trobec, Pregled in analiza obštudijskih dejavnosti študentov farmacije in njihove formalne organiziranosti od začetka študija farmacije v Ljubljani do danes, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za farmacijo, 2016.*
3. *Društvo študentov farmacije Slovenije, spletna stran, [dostopano 12.5.2020] dostopno na: http://dsfs.si.*

Študentje Fakultete za farmacijo

@sssfd.slovenia

ŠSSFD – Students' Section of Slovenian Pharmaceutical Society

http://dsfs.si/

info@dsfs.si

NEKOČ SEKCIJA MEDICINSKIH BIOKEMIKOV PRI SFD – DANES SAMOSTOJNO SLOVENSKO ZDRUŽENJE ZA KLINIČNO KEMIJO IN LABORATORIJSKO MEDICINO

V okviru SFD so delovali medicinski biokemiki kar 33 let. Ob ustanovitvi leta 1961 je sekcija štela 29 farmacevtov, kemikov, biologov, zdravnikov in tehnikov. Vidnejši rezultati njihovega delovanja so se pokazali v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja z vpeljavo zunanje ocene kakovosti in oblikovanjem republiškega strokovnega kolegija za področje kliničnih in biokemijskih laboratorijev. 1978 se je sekcija preimenovala v Združenje medicinskih biokemikov pri Slovenskem farmacevtskem društvu, vendar to ni zadoščalo za vključevanje v mednarodne povezave na strokovnem področju klinične biokemije kot največjega dela laboratorijske medicine. Tako se je združenje 1995 preoblikovalo v samostojno društvo Slovensko združenje za klinično kemijo in se pred nekaj leti po analogiji mednarodnih združenj preimenovalo v Slovensko združenje za klinično kemijo in laboratorijsko medicino.

Mednarodna vpetost je pomembna z več vidikov, eden je vsekakor raznolikost izobrazbenih poklicev, ki stroko klinične biokemije oblikujejo. Nosilec dejavnosti je namreč specialist medicinske biokemije in ne diplomant posamične smeri, torej nosilec ne postane na osnovi izobraževanja, ampak šele s 4-letnim specialističnim usposabljanjem na delovnem mestu. Tako je raznolikost zaposlenih in s tem članov strokovnega združenja velika, posledično je bilo že pred desetletji nujno usklajevanje programov specializacije in vstopnih pogojev na mednarodni ravni.

Po analizah v devetdesetih letih se je sicer samo okoli 1 % vseh farmacevtov zaposlil na področju medicinske biokemije, vendar je bilo po drugi strani kar 40 % vseh specialistov medicinske biokemije, torej nosilcev stroke, farmacevtov. Četrt stoletja kasneje slovenski program specializacije dosega standard ekvivalentnosti z evropskim programom specializacije, ki predpisuje najmanj 9 let dodiplomskega in podiplomskega izobraževanja in usposabljanja. Kot modelni študijski program za vstop v specialistično usposabljanje je bil prepoznan študijski program Laboratorijske biomedicine prve in druge stopnje, ki ju izvaja UL FFA. Povezanost s SFD in izobraževanje s področja klinične biokemije je pomembno tudi za farmacevte, saj je to še vedno del njihovih kompetenc po EU direktivi, hkrati pa je pomembno tudi za boljše razumevanje delovanja zdravil.

Borut Božič

NAŠI ČLANI

IZOBRAŽEVANJE IN DELO

IZOBRAŽEVANJE FARMACEVTSKIH TEHNIKOV 2000–2020

Slika 1. *Dijakinje Srednje šole za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo pri praktičnem pouku iz oblikovanja zdravil (Arhiv SŠFKZ).*

Izobraževanje farmacevtskih tehnikov so v obdobju med letoma 2000 in 2020 zaznamovali povečanje števila šol, prenovi izobraževalnega programa in odpiranje v evropski prostor. S prvo prenovo ob prelomu tisočletja sta bila vključena dva nova predmeta, socialna farmacija in osnove kakovosti ter na pobudo farmacevtske industrije strojeslovje in regulacije (1). Namesto internih zaključnih izpitov se je šolanje zaključevalo s poklicno maturo, ki obsega eksterne izpite iz splošnih predmetov slovenščine, matematike ali tujega jezika ter interne, strokovne predmete: farmacevtsko kemijo, prej teoretični izpit iz farmacevtske tehnologije, je zamenjala izdelava farmacevtskega pripravka z zagovorom (2).

Obsežnejšo prenovo je program doživel leta 2008 z modularno zasnovanim poukom in odprtim kurikulum, ki omogoča večjo povezavo šole s potrebami delodajalcev. Uvedeni so bili strokovni moduli: izdajanje izdelkov v lekarnah in specializiranih prodajalnah, podjetništvo, kozmetični izdelki in bolnišnična farmacija. Povečan je bil tudi delež delovne prakse - praktičnega usposabljanja pri delodajalcu (3). S tem je izobraževalni program postal enakovreden izobraževalnim programom v ostalih državah Evropske unije, maturanti so zaposljivi v okviru EU in tudi delovne izkušnje lahko med šolanjem pridobivajo v različnih evropskih državah, odvisno od vključenosti šole v projekte mednarodnih izmenjav. Šolanje se še vedno zaključuje s poklicno maturo (4, 5), dijaki, ki želijo nadaljevati študij na Fakulteti za farmacijo, pa morajo opraviti še izpit iz kemije ali fizike splošne mature.

Do leta 2003, ko se je v izobraževalni program vpisala prva generacija v Gimnazijo in srednjo kemijsko šolo Ruše, je farmacevtske tehnike 57 let izobraževala samo Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo v Ljubljani. V Novem mestu sega začetek izobraževanja farmacevtskih tehnikov v šolsko leto 1976/77, ko so odprli dislocirano enoto Šole za farmacevtske tehnike iz Ljubljane, a se je izvajanje rednega programa začelo 24 let kasneje, v šolskem letu 2007/08. V šolskem letu 2018/19 je začela z izobraževa-

Preglednica 1. Pregled števila maturantov in zlatih maturantov 2005–2019 (6)

Leto	Število zlatih maturantov	Število uspešnih maturantov	Časovnica zaključevanja šolanja na šolah, ki izobražujejo farmacevtske tehnike
2019	33	227	
2018	32	210	
2017	31	225	
2016	21	235	
2015	20	236	
2014	18	208	
2013	16	198	
2012	20	220	
2011	13	185	Prva generacija maturantov Srednje zdravstvene in kemijske šole Novo mesto.
2010	14	142	
2009	6	145	
2008	9	147	
2007	9	148	Prva generacija maturantov Gimnazije in srednje kemijske šole Ruše.
2006	8	110*	
2005	5	112*	Prva generacija, ki je opravljala poklicno maturo, so bili *samo maturanti Srednje šole za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo.
SKUPAJ		**2725**	

Slika 2. Zlati maturanti na Gimnaziji in srednji kemijski šoli Ruše, julij 2019 (Arhiv GSKŠ).

njem še Gimnazija Ravne na Koroškem. Za šolsko leto 2020/21 je za program farmacevtski tehnik razpisanih 224 mest.

V izobraževalni program se vpisujejo dijaki, ki imajo jasno vizijo svoje poklicne kariere, so vztrajni in delavni, zato tudi na poklicni maturi dosegajo izjemne rezultate. Že vrsto let so dijaki programa farmacevtski tehnik med najuspešnejšimi v državi glede na delež zlatih maturantov. Skupno je bilo v letu 2019 zlatih maturantov 15,4 %, na ruški gimnaziji 12 (28,6 %) farmacevtskih tehnikov, na Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo v Ljubljani je bilo zlatih prav tako 12 (16,0 %) ter na Srednji zdravstveni in kemijski šoli Novo mesto 9 (12,5 %) farmacevtskih tehnikov.

Večina maturantov nadaljuje šolanje. Poleg enovitega študija farmacije se pogosto odločijo za laboratorijsko biomedicino, fizioterapijo, kemijo, kozmetologijo, zanimajo pa jih tudi ostali programi zdravstvenih in naravoslovnih smeri.

Zavzetost farmacevtskih tehnikov nas zavezuje, da tudi v prihodnosti podpiramo srednješolsko strokovno izobraževanje, ki daje strokovno kompetentno znanje, poklicne veščine za zaposlitev ter splošno znanje za nadaljevanje študija. Spodbuja nas k ohranjanju in nadgrajevanju sodelovanja s strokovnimi združenji, lekarnami, farmacevtsko industrijo, specializiranimi prodajalnami in fakulteto.

Irena Svoljšak Mežnaršič (Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo Ljubljana),
Lea Levstik (Gimnazija in srednja kemijska šola Ruše),
Damjana Papež (Srednja zdravstvena in kemijska šola, Šolski center Novo mesto)

Viri:

1. *Izobraževalni program Farmacevtski tehnik. Ur. list RS, št. 12/2001.*
2. *Predmetni izpitni katalog Izdelek in zagovor. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/PIK/2005.htm. Dostop: 20-5-2020.*
3. *Izobraževalni program Farmacevtski tehnik. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/Ssi/farmacevtski_tehnik/. Dostop: 20. 5. 2020.*
4. *Predmetni izpitni katalog Farmacija. Ur. list RS, št. 53/2008.*
5. *Predmetni izpitni katalog Izdelek in zagovor. Ur. list RS, št. 53/2008.*
6. *Letna maturitetna poročila o poklicni maturi: 2005-2019. https://www.ric.si/poklicna_matura/statisticni_podatki/. Dostop: 8. 12. 2020.*

ZNANJE JE NAJVEČJA VREDNOTA FAKULTETE ZA FARMACIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

Podelitev diplom 2018

Fakulteta za farmacijo Univerze v Ljubljani (UL FFA) je mednarodno uveljavljena izobraževalna in raziskovalna ustanova na področju farmacije, klinične biokemije, toksikologije in kozmetologije. Uspešno je vpeta v stroko in družbo. Svoja znanja in izkušnje deli na številnih simpozijih in izobraževanjih, v projektih s farmacevtsko industrijo, veledrogerijami, lekarnami, raziskovalnimi organizacijami in nenazadnje s Slovenskim farmacevtskim društvom.
UL FFA je odgovorna in odzivna partnerica v krožišču številnih mladih karier slovenskih in mednarodnih študentov, ki so naši najboljši ambasadorji v svetu stroke.

Mejniki razvoja

V novo tisočletje je UL FFA vstopila kot ena najmlajših članic Univerze v Ljubljani, ki so se organizacijsko preoblikovale iz oddelkov Fakultete za naravoslovje in tehnologijo leta 1996. Pred tem se je študij farmacije na UL izvajal od leta 1960 v okviru enote in kasneje Fakultete za naravoslovje in tehnologijo. Rast fakultete je pomenila spremembe notranje organizacije in delovanja, potrjene tudi z zunanjimi evalvacijami. Vezi sodelovanja s Slovenskim farmacevtskim društvom segajo v sam začetek nastanka obeh institucij. Izjemni posamezniki so zbrali pogum in se organizirali najprej v društvu nato pa postavili temelje za izvajanje študija farmacije na Univerzi v Ljubljani. Podobno tudi danes veliko zaposlenih Fakultete za farmacijo aktivno sodeluje in oblikuje dejavnosti društva.

Dejavnosti

Osnovno poslanstvo UL FFA je nuditi na znanstvenih osnovah temelječe izobraževalne programe na vseh treh stopnjah, čemur sledi tudi skrb za vseživljenjsko izpopolnjevanje. Ob pedagoškem in raziskovalnem delu predstavlja strokovno udejstvovanje tretji steber akademske kariere.

Študijski programi

Na UL FFA izvajamo skupno 6 univerzitetnih, magistrskih in doktorskih programov ter specializacije v sodelovanju z Lekarniško zbornico (LZS) in Zbornico laboratorijske medicine (ZLMS) (preglednica 1). Značilnost študija na UL FFA je velika interdisciplinarnost znanj ter vključevanje študentov v raziskovalno delo na vseh ravneh študija, kar se odraža v visoki kakovosti in motiviranosti diplomantov. Izvajanje programa farmacije za reguliran poklic farmacevta ob raznolikem spektru zaposlovanja diplomantov je stalnica, ki je v zadnjih 20 letih predstavljala še poseben izziv, prenavljali smo 9-semestrski program, soočali se s spremembami ob vstopu Slovenije v EU 2004 in posledičnim prenosom vsebin pripravništva v dodatni 10. semester tako imenovanega harmoniziranega programa. V okviru Bolonjske reforme je bilo potrebno ovrednotiti ne samo vsebine, temveč tudi obsege posameznih učnih enot z vključitvijo tako raziskovalnega dela kot praktičnega usposabljanja v lekarnah v predpisano strukturo desetih semestrov. Reforma je doletela tudi programe v vertikali laboratorijske biomedicine (preoblikovanje strokovnega v univerzitetni študij, uvedba manjkajočega magistrskega in doktorskega študija). Dodatno je v tem obdobju UL FFA v dogovorih s stroko ponudila še programa Industrijske farmacije in Kozmetologije.

Na UL FFA napreduje v višje letnike več kot 90 % vpisanih študentov, ki tudi zaključijo študije. Diplomanti, magistri in doktorji znanosti UL FFA so v splošnem izredno dobro zaposljivi. Upamo pa, da bo z večjim vključevanjem v Alumni klub olajšano spremljanje razvoja karier naših diplomantov, kar bo tudi izhodišče za izboljšave študijskih programov.

Na UL FFA podpiramo obštudijske dejavnosti študentov, odlično sodelujemo s Študentskim svetom in Društvom študentov farmacije, Študentsko sekcijo Slovenskega farmacevtskega društva in Študentsko organizacijo. S skupnimi nastopi dosegamo sinergije na področjih mednarodnih aktivnosti, izboljšanja študijskih procesov in raziskovalnega dela. Študenti s svojimi številnimi aktivnostmi, kot so javne kampanje in simpoziji za študente, pomembno prispevajo k večji prepoznavnosti fakultete.

Raziskovalno delo predstavlja ključen vidik delovanje fakultete in je integrirano v habilitacije univerzitetnih učiteljev in asistentov, ki izsledke lastnih in raziskav drugih prenašajo na študente, in tako prispevajo k boljšim kompetencam diplomantov.

UL FFA načrtuje in izvaja raziskave na širšem področju farmacije, klinične biokemije, laboratorijske biomedicine, biotehnologije, toksikologije, kozmetologije, farmacevtskega inženirstva in drugih sorodnih znanstvenih področjih. Raziskovalno delo UL FFA poteka v okviru programskih in projektnih skupin, ki jih financira bodisi Agencija za raziskovalno delo Slovenije bodisi evropske fundacije in komisija.

Univerza v Ljubljani se na šanghajski lestvici na področju farmacevtskih znanosti uvršča med prvih 300 univerz na svetu ter na področju znanstvenih publikacij in mednarodnega sodelovanja med prvih 180 na svetu. Znanja in izsledki naših raziskav so uporabni v industrijskem in kliničnem okolju, kar že leta dokazujemo z izvajanjem skupnih raziskovalnih in razvojnih projektov. Rezultati dela na UL FFA v zadnjih desetih letih se odražajo tudi v 53 podeljenih mednarodnih patentih, kjer so naši zaposleni in sodelavci soavtorji izumov.

Strokovno delo predstavlja poleg raziskovalnega in pedagoškega dela pomembno komponento akademskega

Preglednica 1. Pregled študijskih programov UL FFA

Študijski program	Trajanje (let)	Naziv	Št. vpisnih mest letno
Enoviti magistrski študijski program Farmacija	5	mag. farm.	165
Univerzitetni študijski program Laboratorijska biomedicina	3	dipl. inž. lab. biomed.	50
Univerzitetni študijski program Kozmetologija	3	dipl. kozm.	40
Magistrski študijski program Laboratorijska biomedicina	2	mag. lab. biomed.	40
Magistrski študijski program Industrijska farmacija	2	mag. ind. farm.	40
Interdisciplinarni doktorski študijski program Biomedicina	4	dr. sci.	cca 40
Specialistični programi LZS	3	spec.	cca 20
Specialistični programi ZLMS	4	spec. med. biokem.	cca 5

delovanja. Sodelavci UL FFA so aktivni člani strokovnih združenj, zbornic ter eksperti nacionalnih in evropskih strokovnih teles. Pripadnost fakulteti želimo ohranjati tudi s povezovanjem bivših diplomatov v okvir aktivnosti Alumni kluba in vseživljenjskimi izobraževanji. Omogočiti želimo čim bolj intenzivne stike med pedagogi, raziskovalci in uveljavljenimi strokovnjaki in tudi na ta način doprinesti k razvoju mladih strokovnjakov, ki bodo snovalci družbenih sprememb ter snovalci napredka stroke.

Zaposleni

UL FFA zaposluje okoli 180 sodelavcev: visokošolske učitelje v nazivih redni profesor (21), izredni profesor (15) in docent (5) ter asistente (32), raziskovalce (65), tehnične sodelavce (16) in delavce strokovnih služb (20).

Organizacijsko jedro pedagoškega, znanstvenoraziskovalnega, razvojnega in strokovnega dela so katedre, in sicer za farmacevtsko biologijo, klinično biokemijo, farmacevtsko tehnologijo, biofarmacijo in farmakokinetiko, farmacevtsko kemijo in socialno farmacijo. Hrbtenica organizacijskega dela pa so referati in službe, združeni v tajništvo fakultete. Zaradi potreb interdisciplinarnega povezovanja, kakor tudi prilagajanja novim oblikam organizacije in financiranja raziskovalnega dela in opreme, smo leta 2002 ustanovili Inštitut za farmacijo, ki se kompetentno poteguje za sredstva evropskih strukturnih skladov.

Pogled v prihodnost

V prihodnost stopamo v tesnem sodelovanju s partnerskimi inštitucijami doma in širom Evrope. Soustvarjamo pogoje za izboljšanje zdravstvenih storitev, dvig kakovosti zdravja in življenja pacientov. Stopamo samozavestno s podporo generacij diplomantov, ki so niti sodelovanja marljivo tkale in jih uspešno stkale v zgodbo UL FFA. Kot največji izziv vidimo realizacijo načrtovane novogradnje, ki bo s seboj prinesla tudi drugačen način sodelovanja in organizacije dela znotraj FFA, še posebej iz razloga postavitve zahtevnih tehnologij.

Borut Božič (dekan UL FFA, 2011–2017),
Irena Mlinarič-Raščan (dekanja UL FFA, 2017–)

Literatura:

1. *Gmeiner T, Horvat N, Kos M, Obreza A, Vovk T, Grabnar I, Božič B. Curriculum mapping of the master's program in pharmacy in Slovenia with the PHAR-QA competency framework. Pharmacy, 2017.*
2. *Božič B, Obreza A, Atkinson J. Pharmacy Practice and Education in Slovenia. Pharmacy. 2018 .*
3. *Božič B (urednik), Toth B (urednik). Poročilo o dosežkih Fakultete za farmacijo v letu 2015. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo; 2016.*
4. *Mlinarič-Raščan (urednik), Toth B (urednik). Poročilo o dosežkih Fakultete za farmacijo v letu 2018. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo; 2019.*

LEKARNIŠKA DEJAVNOST V SLOVENIJI V OBDOBJU 2000–2020

Uvod

V prispevku je predstavljen razvoj lekarniške dejavnosti v obdobju od 2000 do 2020 in najpomembnejši razvojni mejniki tega obdobja. Osrednjo vlogo povezovanja izvajalcev lekarniške dejavnosti, farmacevtskih strokovnih delavcev, državnih institucij in drugih strokovnih združenj je imela stanovska organizacija Lekarniška zbornica Slovenije.

Lekarniška zbornica Slovenije ima številne naloge

Lekarniška zbornica Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Zbornica) je samostojna organizacija s pooblastili ministrstva, pristojnega za zdravje. Skrbi za ugled, verodostojnost in razvoj lekarniške dejavnosti ter zastopa interese svojih članov (obvezno članstvo za pravne osebe in prostovoljno članstvo za farmacevtske strokovne delavce).

Člani Zbornice so glede na interesna področja povezani v tri sekcije: sekcijo javnih lekarniških zavodov, sekcijo zasebnih lekarnarjev in sekcijo bolnišničnih lekarn, ki se bodo tudi predstavile v nadaljevanju.

Zbornica opravlja številne naloge, kot npr.: sodeluje pri pripravi predpisov; ministru za zdravje poroča o delovanju in rezultatih lekarniške dejavnosti, posreduje mnenja in predloge o preskrbi z zdravili, izdaji zdravil, ureditvi lekarn, vzgoji in usposabljanju farmacevtskih strokovnih delavcev; izvaja strokovne nadzore s svetovanjem; sodeluje pri določanju izhodišč za sklepanje pogodb z Zavodom za zdravstveno zavarovanje (ZZZS); za zagotavljanje kakovostne oskrbe z zdravili sodeluje z deležniki v preskrbovalni verigi, izobraževalnimi zavodi; sodeluje pri pripravi kolektivne pogodbe za delavce lekarniške dejavnosti; sodeluje z razširjenim strokovnim kolegijem (RSK) za lekarniško farmacijo in s Slovenskim farmacevtskim društvom (SFD) itd.

V obdobju od leta 2000–2020 je Zbornica sprejela oz. sodelovala pri pripravi številnih predpisov, ki so pomembni za lekarniško dejavnost širše. Med najpomembnejšimi naj izpostavimo Zakon o lekarniški dejavnosti in njegove podzakonske akte (pravilniki za izvajanje dejavnosti, njeno organiziranje, za zagotavljanje izobraževanja in vodenja farmacevtskih strokovnih delavcev pri izvajalcu lekarniške dejavnosti, in drugi). V tem obdobju je Zbornica sprejela tudi druge zbornične dokumente, kodekse, dobre prakse, SOP-je itd.

Zbornica kot javno pooblastilo med drugim organizira pripravništvo, strokovno izpopolnjevanje in specializacijo farmacevtskih strokovnih delavcev, s sprejetjem novega Zakona o lekarniški dejavnosti v letu 2016 pa je Zbornici z javnim pooblastilom podeljenih še več nalog, s čimer je Zbornica tudi formalno pridobila večjo vlogo regulatornega organa.

Opravljanje pripravništva za poklic magister farmacije je z uvedbo bolonjskega študijskega programa (2004) ostala obveznost le še za študente, ki so vpisali študij Farmacije po starem programu. Novi dodiplomski enoviti magistrski študijski program Farmacija vključuje praktično usposabljanje študentov, ki je nadomestilo obveznost opravljanja programa pripravništva. Sprememba se izraža z velikim postopnim upadom števila pripravnikov magistrov farmacije. Program pripravništva za poklic farmacevtski tehnik in obveznost opravljanja programa se v obravnavanem obdobju nista spreminjala. Število pripravnikov je postopno naraščalo z večanjem števila vpisnih mest v izobraževani program farmacevtski tehnik (ustanovitev novih oddelkov srednjih šol s programom farmacevtski tehnik).

Število pripravnikov magistrov farmacije in farmacevtskih tehnikov, ki so v obravnavanem obdobju opravljali program pripravništva, prikazuje graf 1.

Graf 1: Število pripravnikov magistrov farmacije in farmacevtskih tehnikov v obdobju 2000–2020

Vir: Interni podatki LZS.

Leta 2000 je Zbornica s pooblastilom ministrstva, pristojnega za zdravje, prevzela vodenje specializacij za magistre farmacije: oblikovanje zdravil, preizkušanja zdravil, klinične farmacije, farmakognozije, lekarniške farmacije, ter kasneje še novo uvedene vrste radiofarmacije. Večja prenova pravilnika je bila narejena v letu 2019, kjer je na pobudo stroke potekla združitev dveh vrst specializacij, tj. specia-

lizacije iz lekarniške farmacije in iz klinične farmacije, z nadgradnjo v eno samo vrsto specializacije iz klinične farmacije.

Število specialistov po posamičnih vrstah specializacije, ki so v obdobju od 2000–2020 zaključili specializacijo:

Specialisti iz oblikovanja zdravil: 14
Specialisti iz preizkušanja zdravil: 12
Specialisti iz klinične farmacije: 70
Specialisti iz lekarniške farmacije: 36
Specialisti iz farmakognozije: 2
Specialisti iz radiofarmacije: 6

Na dan 31. 12. 2019 je Zbornica vodila 158 specializantov, vključenih v specializacijo (aktivni). Podatki so iz evidenc Zbornice.

Pomembno nalogo Zbornica opravlja z organiziranjem strokovnih srečanj, seminarjev in drugih oblik strokovnega izpopolnjevanja. S tem v povezavi opravlja tudi založniško in izdajateljsko dejavnost za strokovne publikacije. Zbornica skrbi za redno tiskano izdajo strokovnega glasila Lekarništvo, ki je dostopno širšemu krogu bralcev tudi z objavo na spletu (od leta 2016). Zbornica je v obravnavanem obdobju izdala preko 70 različnih publikacij.

Z novim zakonom in na njegovi podlagi sprejetih podzakonskih predpisov je Zbornica začela s podeljevanjem licenc magistrom farmacije v lekarniški dejavnosti ter vodenjem registra farmacevtskih strokovnih delavcev pri izvajalcu lekarniške dejavnosti. Do dne 31. 12. 2019 je zbornica podelila 1451 licenc magistrov farmacije in vpisala 2215 farmacevtskih strokovnih delavcev v Register. Zbornica vodi tudi postopke za oceno strokovnih izpopolnjevanj z licenčnimi točkami.

Zelo pomembno je tudi mednarodno povezovanje Zbornice.

Zbornica si prizadeva in vodi številne aktivnosti na nacionalni ravni za prepoznavnost stroke, nosilcev lekarniške dejavnosti ter lekarn, bolnikom najlažje dostopnih zdravstvenih ustanov. Za članice je oblikovala poenoteno priporočilo za označevanje lekarn, organizirala projekte tedni zdravja in druge aktivnosti za aktivno promocijo lekarn in poklica magistra farmacije. Vseskozi sodeluje s Slovenskim farmacevtskim društvom pri obeleženju Dneva slovenskih lekarn.

Izvajalci lekarniške dejavnosti lahko opravljajo lekarniško dejavnost na podlagi dovoljenja za izvajanje lekarniške dejavnosti (verifikacija), ki ga izda Ministrstvo za zdravje. Področje verifikacij lekarn v bolnišnicah je bilo že v preteklosti izpostavljeno kot neustrezno in v obdobju od 2000 do 2020 se je zaradi potrebnih visokih finančnih vložkov stanje le počasi izboljševalo. Zbornica z rednimi in izrednimi nadzori skrbi za ustrezno raven stroke pri izvajalcih lekarniške dejavnosti. Zbornica se je vsako leto pri ministrstvu trudila zagotoviti sredstva, s katerimi bi lahko sledila v stroki dogovorjenemu kriteriju, da je v obdobju 5 let vsaka lekarna 1-krat pregledana. Kriterij je potrdil Razširjeni strokovni kolegij za lekarniško farmacijo. V obdobju od 2000 do 2019 je bilo opravljenih 769 rednih in 46 izrednih nadzorov (1 strokovni nadzor s svetovanjem/lekarniško enoto na 10 let).

Razvoj lekarniške mreže v daljšem obdobju prikazuje pregraf 2. Poleg števila lekarniških enot na primarni ravni, prikazuje še preskrbljenost prebivalcev s podatkom o številu prebivalcev na lekarniško enoto, s katerim je omogočena tudi mednarodna primerjava glede preskrbe prebivalstva v mreži.

Graf 2: Razvoj lekarniške mreže v obdobju od 1959 do 2019.

Vir: Interni podatki LZS.

V obdobju od 2000–2020 se organiziranost ni bistveno spreminjala, postopno je naraščalo število lekarniških enot in podružnic. Na primarni ravni je preskrbo vršilo:

- **24 javnih lekarniških zavodov**
  s 145 lekarniškimi enotami in 29 lekarniškimi podružnicami v letu 2001 oz.
  s 192 lekarniškimi enotami in 49 lekarniškimi podružnicami v letu 2019;
- **ter izvajalci lekarniške dejavnosti s koncesijo**
  68 izvajalcev lekarniške dejavnosti s koncesijo s 4 podružnicami v letu 2001 oz.
  87 izvajalcev lekarniške dejavnosti s koncesijo (od tega 22 izvajalcev preoblikovanih v d.o.o.) z 11 podružnicami v letu 2019.

Od bolnišničnih lekarn sta v obravnavanem obdobju preskrbo na primarni ravni vršili Lekarna dr. Petra Držaja, Uni-

Graf 3: Število farmacevtskih strokovnih delavcev v lekarnah na primarni ravni (javne lekarne) v obdobju od 1979 do 2019.

Vir: Interni podatki LZS.

Graf 4: Število farmacevtskih strokovnih delavcev v lekarnah na sekundarni in terciarni ravni (bolnišnične lekarne) v obdobju od 1990 do 2019.

Vir: Interni podatki LZS. (Opomba: zaradi spremenjene metodologije zajema podatkov v letu 2016 so magistri znanosti in doktorji znanosti v letu 2019 zajeti znotraj postavk specialisti in magistri farmacije.)

verzitetnega kliničnega centra Ljubljana in Lekarna Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča v Ljubljani.
Lekarniško dejavnost na sekundarni in terciarni ravni je izvajalo 27 bolnišničnih lekarn.
V okviru lekarniške dejavnosti delujejo tudi galenski laboratoriji in kontrolno-analizni laboratoriji, ki skrbijo za izdelavo in kakovost galenskih zdravil in drugih izdelkov galenskega laboratorija. Na dan 31. 12. 2019 je dejavnost galenskega laboratorija izvajalo 8 izvajalcev, od tega vsi tudi dejavnost analizno-kontrolnega laboratorija.

Na vseh treh ravneh se je število zaposlenih v lekarniški dejavnosti skozi opazovano obdobje postopno povečevalo, ob tem pa se je konstantno dvigala tudi raven izobrazbe zaposlenih v lekarnah.
Spremembo števila in strukture (glede na raven izobrazbe) farmacevtskih strokovnih delavcev v lekarnah na primarni ravni prikazuje graf 3 (podatki zbrani za obdobje od 1979 do 2019), na sekundarni in terciarni ravni pa graf 4 (podatki zbrani za obdobje 1990 do 2019).

Razvoj in ključne spremembe v dejavnosti

V lekarniški dejavnosti so vse aktivnosti namenjene pacientu, zajemajo naloge za varno in kakovostno preskrbo z zdravili in drugimi sredstvi za podporo zdravljenja in ohranitev zdravja, individualizirano in celovito farmacevtsko obravnavo pacienta, z njegovo aktivno vključitvijo. Cilj aktivnosti je varno in učinkovito zdravljenje opolnomočenega pacienta.
Za doseganje cilja se je skozi celotno obdobje nadgrajevalo farmacevtsko svetovanje in razvile so se svetovalne storitve v dejavnosti.
Storitev farmakoterapijski pregled je bila sistemsko vključena v zdravstveni sistem v letu 2016 in s tem program farmacevtskega svetovanja na primarni ravni zdravstvene dejavnosti, medtem ko storitev pregled uporabe zdravil vključitve v nacionalni zdravstveni sistem še ni dočakala. Storitev pregled uporabe zdravil zagotavljajo izvajalci lekarniške dejavnosti sami, v okviru lastnih strategij in načrtov, ključni dejavnik za zagotavljanje storitve pa je razpoložljivost kadrov. Takšna organiziranost žal ne omogoča enakomerne dostopnosti do omenjene storitve, s tem pa žal tudi ne njenih pozitivnih izidov za posameznega pacienta in družbo širše.
Strokovno izpopolnjevanje farmacevtskih strokovnih delavcev je skozi opazovano obdobje postajalo po obsegu in vsebini vse zahtevnejše, razvili so se izobraževalni programi za pridobitev kompetenc, ki poleg teoretičnih znanj vključujejo individualno usposabljanje v praksi, način preverjanja znanj pa vključuje tudi preverjanje veščin, potrebnih za uspešno in učinkovito izvedbo storitve.
Za podporo pri strokovnem razvoju magistrov farmacije je bil sprejet kompetenčni model. Za učinkovitejšo komunikacijo v lekarniški dejavnosti pa komunikacijski standardi.
Razvoj informacijskega sistema v lekarnah in uveljavitev elektronske kartice zdravstvenega zavarovanja so bili osnova za oblikovanje koncepta osebne kartice zdravil, ki je ključen pripomoček za pacienta in za druge zdravstvene strokovnjake, ki so vključeni v njegovo zdravstveno obravnavo. V letu 2015 je zdravstveni sistem nadgrajen še z elektronskim predpisovanjem zdravil (e-Recept).

V letu 2019 je skladno z Delegirano uredbo Evropske komisije (EU) 2016/161 v lekarnah postalo obvezno preverjanje avtentičnosti zdravil (serializacija) vsakega pakiranja zdravila pred izdajo pacientu.

Delo v lekarnah je v tem obdobju bistveno spremenila tudi uvedba sistema Medsebojno zamenljivih zdravil (MZZ), Terapevtskih skupin zdravil (TSZ) in Obnovljivega recepta (ORp) tudi za zdravila, ki se krijejo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Vse omenjene novosti in pravila delovanja so postopek izdaje zdravil v lekarni bistveno obremenile, magistri farmacije pa so z njihovo uvedbo prevzeli dodatne odgovornosti.

V dvajsetletnem opazovanem obdobju je stroka sprejela kodekse z novimi višjimi standardi pri izdelavi galenskih izdelkov in magistralnih pripravkov, dobre prakse z večjimi zahtevami glede prostorov, opreme in kadrov vključenih v postopke izdelave. Tudi novo sprejeti predpisi, ki urejajo področje izdelave zdravil v lekarni, ves ta razvoj povzemajo in določajo posebej pravila za magistralna zdravila namenjena individualni terapiji prilagojeni potrebam posameznega pacienta, ter drugačna strožja pravila za izdelavo galenskih zdravil, ki omogočajo preskrbo z zdravili in drugimi izdelki za podporo zdravljenju in ohranitev zdravja, ki v Republiki Sloveniji nimajo pridobljenega dovoljenja za promet. Vse višje zahteve sistema kakovosti izraža tudi vpeljava sistemov kakovosti pri izvajalcih lekarniške dejavnosti in spremljanje kazalnikov kakovosti.

Vsem navedenim spremembam delovanja in novim standardom je sledilo tudi organiziranje dela v lekarnah ter posledično njihov izgled. S sprejetjem Pravilnika o opravljanju lekarniške dejavnosti (2006) so lekarne organizirale obvezen ločen prostor za svetovanje pacientom v lekarni. Organiziranje prostora za izdelavo zdravil je vsakokrat ob prenovi sledilo višjimi standardom, še posebej pa so na organiziranje lekarn vplivali informatizacija in robotizacija postopkov. Zelo pomemben način komunikacije in spremljanja pacientov prevzemajo tudi spletne aplikacije, ki omogočajo specifične storitve za pomoč pri samovodenju zdravljenja in zdravja posameznika.

Na procese dela v lekarni sta vplivali tudi Luksemburška deklaracija o varnosti bolnika in na njeni podlagi sprejet Zakon o pacientovih pravicah v Repubiki Sloveniji (2008), in Splošna uredba Evropske unije o varstvu podatkov (angl. *General Data Protection Regulation*, GDPR).

Javno naročanje zdravil in blaga za nadaljnjo prodajo v javnih lekarniških zavodih je pereča tema od spremembe Zakona o javnem naročanju v letu 2015 in ostaja nerazrešen izziv še danes. Ključna je uskladitev zakonodaje s področja javnega naročanja in zdravstvene področne zakonodaje na način, da preskrba z zdravili v Republiki Sloveniji ostane nemotena, kakovostna in zelo pomembno širokega nabora, tako da omogoča preskrbo z vsemi zdravili, ki jih zdravstvo potrebuje.

Namesto zaključka pogled v prihodnost

Prihod korona krize, v kateri trenutno živimo, in način, kako delujemo, bo ključen mejnik v družbi in v zdravstvu za našo prihodnost. Lekarniška dejavnost se bo tako kot vselej doslej razvijala skladno s potrebami in zahtevami sodobne družbe ter v koraku z napredkom stroke.

Špela Bernik Golubić in Lidija Savnik

Literatura in viri:

1. *Zakon o lekarniški dejavnosti, Ur. l. RS št. 85/2016, 77/17, 73/19;*
2. *Statut Lekarniške zbornice Slovenije, Ur. l. RS št. 45/2019;*
3. *Podatki Statističnega urada RS;*
4. *Interni podatki Lekarniške zbornice Slovenije.*

Sekcija javnih lekarniških zavodov pri Lekarniški zbornici Slovenije

V zadnjih dveh desetletjih se je lekarniška dejavnost izrazito preusmerila iz preskrbe z zdravili v skrb za pacienta. Naše poslanstvo je skrb za zdravje ljudi, posebej na področju zdravljenja z zdravili, pa tudi na področju preventive in ohranjanja zdravja. Da lahko sledimo našemu poslanstvu, potrebujemo strokoven kader, kakovostna zdravila in druge izdelke, urejene lekarne in dobro informacijsko podporo. Prihodnost lekarniške dejavnosti je v storitvah. In prav na tem področju je bil dosežen največji napredek. V začetku novega tisočletja smo intenzivno razvijali programe farmacevtske skrbi (FS) in jih uveljavili v skrbi za bolnike s povišanim krvnim tlakom, bolnike s sladkorno boleznijo ter na področju, ki smo ga poimenovali »vprašajte o svojem zdravilu«. Cilj farmacevtske skrbi je izboljšanje zdravstvenih izidov, kar vključuje tako klinične, kot ekonomske in humanistične izide in s tem povezano kakovost življenja bolnikov. Priznati moramo, da FS v praksi ni zaživela, kot smo želeli in pričakovali. Vendar nas to ni ustavilo. Z zavedanjem pacientovih potreb in partnerskega vključevanja pacientov ter povezovanja z drugimi zdravstvenimi delavci smo oblikovali dve novi storitvi- pregled uporabe zdravil in farmakoterapijski pregled. Slednji je že pravica, ki izhaja iz zdravstvenega zavarovanja. Zelo s trudimo ,da bi dosegli enako tudi za pregled uporabe zdravil. Ob vsem tem je potrebno poudariti, da smo to dosegli z velikim angažiranjem posameznikov, v sodelovanju s Fakulteto za farmacijo in ob podpori vodstev javnih zavodov in zasebnikov s koncesijo.

Lekarne v Sloveniji so nam lahko v ponos. Preskrba z zdravili teče nemoteno. Nivo znanja, tako strokovnega kot na področju komuniciranja, se stalno dviguje in zavodi v izobraževanje zaposlenih vlagamo zelo veliko. delo zaposlenih smo v kar veliko lekarnah olajšali tudi s postavitvijo robotiziranih skladišča za shranjevanje in prinos zdravil. Ta robotizirana skladišča so svojo veliko dodano vrednost pokazala že z uvedbo elektronskega recepta, z uveljavitvijo evropske direktive, ki je neomenjena preprečevanju vdora ponarejenih zdravila na slovenski trg, pa je vrednost teh robotov še veliko večja. Lekarne imajo zelo dobro informacijsko podpor, saj brez te delo sploh ni možno.
Vse lekarne so urejene tako, da so uporabnikom in zaposlenim prijazne. Tudi splošna dostopnost do lekarniških storitev je v Sloveniji dobra, saj javni zavodi zagotavljamo izvajanje lekarniške dejavnosti tudi v krajih, ki poslovno niso zanimivi. Doprinos so tudi spletne lekarne, ki delujejo v zakonsko določenih okvirih.

Darja Potočnik Benčič

Sekcija zasebnih lekarnarjev pri Lekarniški zbornici Slovenije

Zasebne lekrane na primarni ravni opravljamo lekarniško dejavnost kot javno službo s ciljem ustvarjanja kakovostne, varne in k pacientu usmerjene lekarniške dejavnosti v Sloveniji. Predvsem z odpiranjem novih lekarn izven mestnih središč smo doprinesli k enakomerni dostopnosti do lekarniških storitev za vse prebivalce Slovenije.
Naš razvoj, tudi zadnjih dvajsetih let, smo usmerjali v aktivnosti za celostno oskrbo pacienta in udejanjanje zdravstvene narave poklica magistra farmacije, z visoko etično zavezanostjo k skrbi za pacienta. Aktivno smo sodelovali in gradili lekarniško dejavnost v vseh pomembnih strokovnih farmacevtskih institucijah, v Lekarniški zbornici Slovenije in Slovenskem farmacevtskem društvu, kot posamezniki ali povezani v sekcijo. V letu 2010 pa smo magistri farmacije s pridobljeno koncesijo ustanovili tudi Strokovno združenje lekarnarjev Slovenije (SZLS), neprofitno neodvisno strokovno združenje. Naša prizadevanja smo usmerjali v vzpostavitev družbenega in zakonodajnega okolja, ki omogoča strokovno in materialno neodvisnost lekarnarja ter obenem razvijanje zdrave tekmovalnosti, napredek in strokovni razvoj lekarniške dejavnosti.V ta namen smo leta 2011 vložili na Evropsko komisijo pritožbo zaradi omejevanja možnosti organiziranja zasebnih lekarn v različne statusne oblike in s pozitivnim mnenjem EK dosegli, da je novi Zakon o lekarniški dejavnosti priznal enakovrednejši statusni položaj zasebnim lekarnam v Sloveniji.
Tako so z novim Zakonom o lekarniški dejavnosti v letu 2016 mnogi razvojni dosežki že vključeni v pravne podlage, tako napredek in aktivnosti za zagotavljanje visoko kakovostne, varne in učinkovite preskrbe z zdravili in drugimi sredstvi za podporo zdravljenju in ohranitev zdravja, kakor tudi aktivnosti farmacevtske strokovne obravave pacienta. Za izvajalce lekarniške dejavnosti s koncesijo pa je pomembna novost tudi možnost opravljanje dejavnosti v okviru gospodarske družbe.

Martina Klanjšček

Sekcija bolnišničnih lekarn pri Lekarniški zbornici Slovenije

Napredek v bolnišnični lekarniški dejavnosti je vezan predvsem na javno zdravstveno in ekonomsko politiko, od katerih je odvisna hitrost sprememb v zdravstvenih dejavnostih, te pa, žal ne potekajo hitro. Jasna vizija, inovativnost, odločenost in pripadnost so naši aduti, s katerimi se trudimo premikati meje in širiti možnosti za razvoj in napredek.
Vstop Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 je prinesel nove izzive tudi v sistemu kakovosti, ki se je zaradi tega razvijal v bolnišnicah, z namenom standardizacije in naziva odličnosti. S tem je bila tudi bolnišničnim lekarnam dana priložnost, da razvijejo visok standard procesov. Projekt kakovosti je bolnišničnim lekarnam prinesel napredek ter priložnost za izboljšave.
Strokovni nadzori s svetovanjem ter obveščanje Ministrstva za zdravje o neskladjih v bolnišničnih lekarnah je Lekarniška zbornica Slovenije v zadnjih dvajsetih letih opravljala sistematično, pri čemer je bila zelo uspešna. Končni učinek je dober, saj je številnim bolnišničnim lekarnam uspelo pridobiti sredstva za namen prenove prostorov in opreme. Bolnišnične lekarne se namreč nahajajo v prostorih bolnišnic, zgrajenih pred več desetletji. Temu primerno so tudi prostori večine bolnišničnih lekarn zastareli in neprimerni za moderne metode. V prvotnih načrtih na primer ni bila predvidena aseptična izdelava citostatičnih in nevarnih pripravkov ter izdelava pediatričnih formulacij. Bolnišnična farmacija se približuje posameznemu bolniku z neposrednim stikom in s pogovorom ob postelji ter s strokovno, administrativno in tehnično podporo zdravstvenemu osebju, ki zanj skrbi. Ta nivo sodelovanja so nam omogočila znanja iz področja klinične farmacije, dolgoletne izkušnje dela v bolnišnični lekarni ter pridobljene osebnostne kompetence. Ob tem ne smemo pozabiti na implementacijo (pol)avtomatiziranih postopkov priprave zdravil, zaradi česar smo pridobili dragocen čas, ki ga sedaj lahko posvetimo bolniku.

Vesna Bizjak

JAVNA AGENCIJA RS ZA ZDRAVILA IN MEDICINSKE PRIPOMOČKE

Povzetek

Vsak uporabnik zdravil, medicinskih pripomočkov, krvi, tkiv in celic si želi zaupati v medicinske izdelke, ki so na trgu. Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke (v nadaljevanju JAZMP) ima kot pristojni organ ključno vlogo pri zaščiti javnega zdravja in skrbi za zdravstveno dobrobit ljudi in živali z vzpostavitvijo in zagotavljanjem standardov za učinkovitost, varnost in kakovost zdravil ter medicinskih pripomočkov, krvi in krvnih pripravkov, človeških tkiv in celic ter proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami skupin II in III.

Uvod

Svet se je v zadnjih 50 letih spremenil bolj kot v prejšnjih 400 letih. Razvoj znanosti in tehnologije gre nezadržno naprej. Živimo v času izjemno hitrih in obsežnih sprememb, ki zaznamujejo nekatera bistvena področja našega življenja. Digitalizacija, avtomatizacija, internet stvari, umetna inteligenca, genomika, imunoonkologija, personalizirana medicina, zdravila za napredno zdravljenje, telemedicina, nepokrite zdravstvene potrebe, pojav novih bolezni in redefinicija obstoječih ter mnogi novi pristopi v zdravstvu ne predstavljajo le napredka v tehnologiji, temveč oblikujejo novo stanje duha in delovanja človeške družbe. K temu še kako prispevajo demografske spremembe, saj se je samo v zadnjem stoletju povprečna življenjska doba podaljšala za približno 40 let.

Danes svet prevevajo politični, ekonomski in zdravstveni pretresi, kot covid-19, in v takšnih razmerah je še toliko bolj pomembno nenehno spremljati trende in se pravočasno ter pravilno odzivati na spremembe. Ne glede na vse spremembe ostaja zdravje osnovna človekova vrednota. Brez zdravja tudi druge prvine blaginje, kot so varnost, zadostni materialni pogoji in dobri družbeni odnosi, ne omogočajo zadovoljstva, napredovanja in razvoja. Kadar se zdravje poruši, si vsak posameznik prizadeva za povrnitev ravnovesja, za kar so mnogokrat potrebna zdravila in druga sredstva za zdravljenje.

Poslanstvo in področje dela

Na področju zdravil, medicinskih pripomočkov, krvi, tkiv in celic JAZMP skrbi za zdravstveno dobrobit ljudi in živali ter kot predlagatelj politik in koordinator stroke sooblikuje družbeno okolje. S strokovno obravnavo, regulativnimi aktivnostmi in nadzorom omogočamo ter hkrati spodbujamo dostopnost izdelkov in aktivnosti deležnikov, ki prinašajo

Momir Radulović, direktor JAZMP

napredke znanosti in stroke v korist celotne družbe. V praksi to pomeni, da JAZMP izvaja vrednotenje kakovosti, varnosti in učinkovitosti zdravil ter ugotavlja razmerje med koristjo in tveganjem pri uporabi zdravil na nacionalnem in v mednarodnem merilu in tako regulira zdravila (sintezna, biološka, zdravila za napredno zdravljenje, zdravila naravnega izvora in homeopatska zdravila, zdravilne učinkovine, prepovedane droge skupin II in III idr.), nadzira trg zdravil oziroma izvaja upravne in strokovne naloge pri ugotavljanju izpolnjevanja pogojev ter načel smernic dobre proizvodne prakse, dobre distribucijske prakse na področju zdravil, učinkovin in pomožnih snovi v Republiki Sloveniji in v tujini ter dobre klinične prakse v kliničnem preskušanju zdravil. V sestavi JAZMP sta nacionalni center za farmakovigilanco in nacionalni farmakopejski organ. JAZMP zagotavlja ključne podatke za Centralno bazo zdravil, katere upravljalec je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. JAZMP imenuje priglašeni organ za medicinske pripomočke (SIQ) in ga nadzoruje. Nadalje pokriva področje reguliranja cen humanih zdravil, izvaja aktivnosti vrednotenja zdravstvenih tehnologij v organizaciji EUnetHTA (HTA) ter nadzira lekarniško dejavnost. Obravnava posamične odstope od pogojev dovoljenja za promet z zdravilom, regulira področje esencialnih zdravil in nujno potrebnih zdravil, področje medsebojno zamenljivih

zdravil ter donacij zdravil. Opravlja upravne, strokovne in nadzorstvene naloge pri imenovanju transfuzijskih zavodov, ustanov za tkiva in celice ter donorskih centrov ter izdaja dovoljenja za načrtovanje, zbiranje, predelavo, testiranje, shranjevanje in razdeljevanje krvi in komponent krvi, izdaja dovoljenja za pridobivanje, testiranje, obdelavo, konzerviranje, shranjevanje, dodeljevanje in razdeljevanje tkiv in celic za alogenski in avtologen način zdravljenja ter pokriva področje hemovigilance in histovigilance.

JAZMP posluje v okolju, kjer je okvirno 200 nosilcev dovoljenj za promet, 80 veletrgovcev, več kot 360 lekarn, 26 bolnišnic, več kot 2000 gospodarskih subjektov, vsa pristojna ministrstva, inštituti in zavodi, za katere sta značilni dve dimenziji pričakovanj njenih deležnikov. To je hkratno izpolnjevanje pričakovanj deležnikov v zdravstvenem in gospodarskem sektorju, ki so si lahko tudi nasprotujoča ter delovanje v mednarodnem okolju.

Vrednote

Za JAZMP je temeljno, da dosega visoke strokovne standarde in je pri svojem delu neodvisna in avtonomna institucija ter je na ravni delovanja vodilnih agencij v EU, na čelu z delovanjem Evropske agencije za zdravila delovanja vodilnih agencij v EU, na čelu z delovanjem Evropske agencije za zdravila (EMA). Za doseganje omenjenih standardov, so vrednote, ki nas vodijo, integriteta in transparentno delovanje v skladu z zakonodajnimi predpisi ter pravno dopustnimi cilji, etičnimi kodeksi, kakor tudi strokovnost, odgovornost ter odprtost za sodelovanje.

Za uspešen razvoj je ključno zadovoljstvo zaposlenih, zato JAZMP prepoznava in krepi pozitivno organizacijsko kulturo, v kateri vsak zaposleni lahko prispeva k uspešnosti inštitucije. Skrbno zbiramo in vrednotimo tudi povratne informacije zainteresiranih strani in na podlagi teh nenehno izboljšujemo kakovost, strokovnost in transparentnost svojega dela.

Mednarodno sodelovanje

Za doseganje visokih strokovnih standardov in v luči boljše oskrbe trga v Sloveniji z večjim številom zdravil je nujno mednarodno sodelovanje. JAZMP je tako že več kot 15 let vključena v dejavnosti evropskega regulativnega področja.

Z vse večjim prevzemom vloge države ocenjevalke se JAZMP aktivno vključuje v najbolj zahtevne mednarodne postopke na nivoju EMA in s tem prispeva k prepoznavnosti strokovnega regulativnega organa v EU prostoru.

Sodelavci JAZMP aktivno sodelujejo v več kot 100 delovnih skupinah pri Evropski komisiji, Evropski agenciji za zdravila,

Graf 1: Število mednarodnih postopkov, v katerih je JAZMP referenčna država članica (RMS)

Mreži predstojnikov nacionalnih organov, pristojnih za zdravila (v okviru katere delujeta tudi koordinacijski skupini za medsebojno priznavanje zdravil ter decentraliziranih postopkov pri humanih in veterinarskih zdravilih Co-ordination Group for Mutual recognition and Decentralized procedures - Human and Veterinary), Evropskem direktoratu za kakovost zdravil in zdravstvenega varstva (EDQM) in drugih (na primer WHO), ki posegajo na področje delovanja JAZMP. Na ravni odborov EMA velja izpostaviti aktivno vključenost v Odboru za zdravila za uporabo v humani medicini (CHMP), Odboru za zdravila za uporabo v veterinarski medicini (CVMP), Odboru za oceno tveganja na področju farmakovigilance (PRAC), Odboru za zdravila sirote (COMP), Odboru za pediatrijo (PDCO), Odboru za napredno zdravljenje (CAT) in Odboru za zdravila rastlinskega izvora (HMPC). Poleg navedenega zaposleni na JAZMP sodelujejo v okviru Pristojnih organov za medicinske pripomočke (Competent Authorities for Medical Devices - CAMD), Pristojnih organov za kri in krvne komponente (Competent Authorities ob Blood and Blood Components - CA BBC) ter delujejo v

Graf 2: Število opravljenih farmacevtskih nadzorov v letu 2019

programu sodelovanja farmacevtskih inšpekcij (Pharmaceutical Inspection Co-operation Scheme - PIC/S)
Farmacevtski inšpektorji JAZMP izvajajo inšpekcijski nadzor nad izvajanjem Zakona o zdravilih (1) ter na podlagi zakonov, ki urejajo lekarniško dejavnost, medicinske pripomočke, preskrbo s krvjo, kakovost in varnost človeških tkiv in celic, namenjenih za zdravljenje in proizvodnjo, ter promet s prepovedanimi drogami v delu, ki se nanaša na prepovedane droge skupine II in III, ki so zdravila.
Poleg nadzorov so inšpektorji v letu 2019 obravnavali 95 prijav kršitev, 132 obvestil strokovne skupine v zvezi z medicinskimi pripomočki (COEN), 325 obvestil o odstopu kakovosti zdravil v sistemu hitrega obveščanja (RAN) in izvedli 11 odpoklicev zdravil.
V zadnjem obdobju JAZMP gradi svojo ekspertizo in prepoznavnost tudi na področju zagotavljanja dostopnosti zdravil, kar vključuje oblikovanje cen zdravil in njihovo financiranje. V letu 2019 je JAZMP, kot del širše skupine v Sloveniji, ki tvorno prispeva k oblikovanju politik na področju zdravil, aktivno sodelovala pri pripravi predloga o »Izboljšanju transparentnosti trga zdravil, cepiv in ostalih izdelkov«, ki je bila sprejeta na 72. zasedanju Generalne skupščine Svetovne zdravstvene organizacije in katere pobudnica je Italija, Slovenija pa je bila v vlogi ko-sponzorja resolucije (2).
JAZMP je imela pomembno vlogo pri uveljavitvi Delegirane uredbe Evropske komisije (EU) 2016/161 o zaščitnih elementih v Sloveniji. Ob izrednih prizadevanjih vseh deležnikov za vzpostavitev in delovanje kompleksnega sistema za preverjanje avtentičnosti imamo med državami članicami Evropske unije v Sloveniji trenutno najmanjši delež alarmov, ki so posledica tehničnih in izvedbenih težav. Delež tovrstnih alarmov je v Sloveniji desetkrat manjši kot drugod po Evropi, saj že eno leto ne presega 0,1 odstotka, medtem ko je evropsko poprečje teh alarmov šele v letu 2020 padlo pod 1 odstotek. Navedeno izkazuje prizadevanja deležnikov za odpravo tehničnih napak, ki bi v prihodnje lahko negativno vplivale na proces distribucije in izdaje zdravil. JAZMP je pristojni organ za (3) za preiskovanje potencialnih primerov ponarejanja zdravil in nadzor nad izpolnjevanjem obveznosti delegirane uredbe s strani zavezancev ter ustrezno ukrepanje v primeru kršitev obveznosti.
V sestavi JAZMP je tudi Nacionalni farmakopejski organ, ki skrbi za sodelovanje pri pripravi Evropske farmakopeje (*Ph. Eur.*), ki je evropski standard kakovosti zdravil. V ekspertne in delovne skupine pri *Ph. Eur.* je iz Slovenije vključenih deset strokovnjakov, ki izhajajo iz slovenske farmacevtske industrije in javnih zdravstvenih inštitucij. JAZMP poleg tega izdaja slovensko publikacijo, *Formularium Slovenicum (FS, https://www.formularium.si/)*, dodatek Evropski farmakopeji, ki vsebuje prevode Evropske farmakopeje in dodatne vsebine, pomembne za slovensko farmacevtsko stroko. *FS* bo letos dopolnil že 22 let od prvega izida.

Graf 3: Struktura zaposlenih po stopnji izobrazbe na dan 31. 8. 2020

Graf 4: Vrsta izobrazbe zaposlenih na dan 31. 8. 2020

Zaradi dopolnitev in sprememb zakonodaje je pomembna aktivnost tudi izmenjava izkušenj v okviru strateških in ostalih partnerstev na nacionalni, regionalni kot tudi evropski ravni. Naj omenim, da je JAZMP, v okviru strateškega cilja Republike Slovenije, ki predvideva krepitev in poglobitev regionalnega sodelovanja in odnosov z državami Zahodnega Balkana, že pričela z uresničevanjem navedenega s sklenitvijo sporazumov o sodelovanju s sorodnimi institucijami, pristojnimi za zdravila in medicinske pripomočke v tej regiji.

Za opravljanje vseh nalog in doseganje načrtovanih ciljev JAZMP je potrebna visoka izobrazbena struktura. Preko 90 % zaposlenih ima izobrazbo vsaj 1. bolonjske stopnje ali višjo, od tega ima skoraj dve tretjini zaposlenih izobrazbo 2. bolonjske stopnje, ki je najbolj pogosta na JAZMP, nekaj več kot 10 % zaposlenih ima znanstveni magisterij in 10 % doktorat znanosti.

Vizija nadaljnjega razvoja

JAZMP je zavezana h kakovosti in razvoju, zato se kot inštitucija usmerja v krepitev strokovne, učinkovite in mednarodno uveljavljene agencije, ki svojo zavezanost k varovanju zdravja učinkovito uresničuje s strokovnostjo, neodvisnostjo in upoštevanjem k istim ciljem usmerjenih pričakovanj svojih deležnikov.

Razvojna strategija JAZMP naslavlja zahteve zakonodaje in predvideva razvoj notranjega strokovnega potenciala. Nadaljnji razvoj JAZMP bo slonel na dobri organizaciji, na podpori informacijske tehnologije, sinergiji, postavitvi prioritet ter obvladovanju tveganj ob upoštevanju potreb družbe in razvojnih trendov, tako domačih kot tudi evropskih. Za ta namen JAZMP trajno vlaga v svojo učinkovitost z izgradnjo strokovnih kompetenc. Gre za specifična regulativna in nadzorstvena znanja, zato izpostavljamo tudi sodelovanje v okviru mednarodnega programa z Nizozemsko (International Collaboration Program) programa z Nizozemsko na ravni sklenitve bilateralnih dogovorov z državami članicami EU.

Zaključek

JAZMP deluje v okolju, ki ga zaznamujejo obsežne družbene spremembe in se nanje tudi ustrezno odziva. Zdravstvena reforma v Republiki Sloveniji in spremembe v regulativni mreži EU postavljajo JAZMP pred nove izzive. Pri tem je pomembno razumevanje in podpora ustanovitelja ter drugih ključnih deležnikov, saj brez njihovega sodelovanja, predvsem pri zagotavljanju primernih pogojev za prilagajanje spremembam, ustreznega odziva ni mogoče zagotoviti. Ob primernih pogojih lahko JAZMP v svojem poslanstvu prispeva znaten delež v mozaiku varovanja javnega zdravja.

Momir Radulović

Opombe:

1. *Zakon o zdravilih (Uradni list RS, št. 17/14 in 66/19)*
2. *https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA72/A72_R8-en.pdf*
3. *Uredba o izvajanju delegirane uredbe (EU) o določitvi podrobnih pravil za zaščitne elemente na ovojnini zdravil za uporabo v humani medicini (Uradni list RS, št. 67/19)*

V KRKI SMO ZAVEZANI INOVATIVNOSTI, ZNANJU IN IZDELKOM VRHUNSKE KAKOVOSTI

Notol 2

Če bi pogledali v zakulisje velikih zgodb, bi verjetno pri vseh našli enako izhodiščno točko. Del vsakega začetka so majhni koraki ter dobršna mera poguma in vztrajnosti. To je tudi zgodba Krke, ki je v 66-letni zgodovini postala eno od vodilnih generičnih farmacevtskih podjetij v svetu.

Iz majhnega laboratorija v svet

Naši začetki segajo v leto 1954, ko je magister Boris Andrijanič v Novem mestu ustanovil Farmacevtski laboratorij Krka. V dveh majhnih laboratorijih, proizvodnji in pakirnici s tabletirko in strojem za mešanje zdravil je sprva delalo devet ljudi. A podjetje je vztrajno raslo. Jasna vizija, trdna volja, delavnost in ustvarjalnost so gonilo razvoja Krke.

Drugo desetletje je bilo obdobje intenzivne gradnje in izjemne rasti. Pomemben dosežek je bilo odprtje obrata za proizvodnjo antibiotikov, povečali smo proizvodne zmogljivosti in z uvajanjem novih izdelkov omogočali večjo prodajo doma in na tujem. Izvažali smo že v 27 držav, razvijali smo kar 24 novih farmacevtskih tehnologij. Po 15 letih se je Krka iz skromnega laboratorija razvila v tretjega največjega jugoslovanskega farmacevtskega proizvajalca.

V drugi polovici osemdesetih let je družbeno dogajanje v Evropi prineslo velike spremembe. Vsa vzhodna Evropa se je zamajala v temeljih. V tem času sta bila za preobrat in dvig med najuspešnejša farmacevtska podjetja v Evropi ključni predvsem Krkina poslovna in razvojna kultura. Usmeritev je bila jasna: lastni generični izdelki z visoko dodano vrednostjo ter širjenje marketinške in prodajne mreže. V 90-ih so petino proizvodnje predstavljala nova zdravila, zlasti za bolezni srca in žilja. Zaznamovala jih je zgodba o Enapu, zdravilu za zdravljenje visokega krvnega tlaka, ki je postal evropski standard. Krkina lastna generična zdravila so predstavljala že 55 % celotne proizvodnje zdravil.

V petem desetletju svojega obstoja je Krka dokazala trdnost podjetniških temeljev, saj je v odgovor na dinamične družbenopolitične spremembe pospešeno vlagala v razvojno-raziskovalno dejavnost in premišljeno gradila nove proizvodne zmogljivosti. Vse bolj se je krepil vertikalno integriran poslovni model, ki pomeni, da zdravilo razvijemo in proizvedemo v celoti – od učinkovine do končnega izdelka. V odgovor na dinamične družbenopolitične spremembe smo pospešeno vlagali v razvojno-raziskovalno dejavnost in premišljeno gradili vedno nove proizvodne zmogljivosti. Vse bolj smo krepili vertikalno integrirano proizvodnjo in nadgrajevali procese kakovosti. To je bil tudi čas premišljenega in vztrajnega prodora na zahodne trge.

Vse več enot v tujini smo povezovali v trdno poslovno mrežo. Sočasno pa smo naredili še en nov korak: zunaj meja Slovenije smo začeli vzpostavljati tudi proizvodno-distribucijske centre. Tako je leta 2001 stekla proizvodnja v novi Krkini tovarni v Varšavi (Poljska), leta 2003 v novi tovarni v bližini Moskve (Ruska federacija) in v Jastrebarskem (Hrvaška). Jeseni 2007 smo jim po prevzemu pridružili še podjetje v Cuxhavnu (Nemčija).

Danes delujemo na več kot 70 trgih in uspešno vstopamo na nove. Prisotni smo v Sloveniji in na generičnih farmacevtskih trgih zahodne, vzhodne, srednje in jugovzhodne Evrope, vse bolj pa tudi na čezmorskih trgih – predvsem na Srednjem in Daljnem vzhodu, v Afriki in Srednji Ameriki. Z našimi izdelki se vsak dan zdravi več kot 50 milijonov ljudi.

Usmerjeni v kakovost vseh procesov

Zavedamo se, da potrebe trgov lahko obvladujemo le s hitrim odzivanjem in večjo prodajo, dobre rezultate pa dosegamo le z inovativnimi izdelki, širjenjem trgov in ponudbe ter kakovostjo na vseh ravneh poslovanja. Slednjo dosegamo na osnovi svojega poslovnega modela. Vertikalno integrirani poslovni procesi nam namreč omogočajo, da vsestransko nadzorujemo kakovost v celotnem ciklu izdelka – od razvoja zdravilne učinkovine in končnega izdelka. Zaupanje v naša zdravila se tako začne v naših laboratorijih in proizvodnih obratih.

Za ustvarjanje tržne prednosti so odločilne tudi naložbe. Vseskozi se zavedamo pomena vlaganj v razvojno-raziskovalno delo in proizvodne zmogljivosti. Tako smo od leta 2005 dalje v nove proizvodne, razvojne in infrastrukturne zmogljivosti vložili več kot 1,5 milijarde evrov. Ključne naložbe, ki jih velja izpostaviti poleg zgoraj omenjenih proizvodno-distribucijskih centrov v tujini in nakupa tovarne v Nemčiji, so bili leta 2007 obrat za proizvodnjo farmacevtskih učinkovin Sinteza 4 in obrat za proizvodnjo injekcij, leta 2011 že tretji Razvojno-kontrolni center RKC 3 in Obrat za proizvodnjo trdnih oblik zdravil, leta 2013 nova tovarna Krka Rus 2. Pomembno pridobitev predstavlja Notol 2, moderen obrat za proizvodnjo trdnih oblik zdravil, ki smo ga odprli konec leta 2015, s katerim smo pomembno dvignili tehnološki nivo, avtomatizirali proizvodne procese in vpeljali robotizacijo. Konec leta 2017 pa smo z lokalnim partnerjem na Kitajskem ustanovili novo družbo, usmerjeno v razvoj, proizvodnjo in trženje zdravil.

Še eno pomembno fazo tehnološkega razvoja smo jeseni 2019 zaključili z novim, že četrtim razvojno-kontrolnim centrom, RKC 4. Gre za 8-etažni objekt z 18.000 m^2 uporabne površine, s katerim smo skoraj podvojili razvojne in kontrolno-analizne zmogljivosti in pomembno nadgradili razvojno-raziskovalno dejavnost, ki je srce Krkinega vertikalno integriranega poslovnega modela. S 55,6 milijona EUR vredno naložbo smo pridobili nove kontrolno-analizne laboratorije ter prostore farmacevtskega razvoja in razvoja analitike ter dodatne zmogljivosti za laboratorijsko testiranje kakovosti. Tako smo še izboljšali pogoje za razvoj inovativnih generičnih izdelkov, z več kot 300 novimi instrumenti in lastnimi tehničnimi rešitvami pa še povečali kakovost.

Osredotočeni na doseganje ciljev

Skrbno načrtovana strategija je ključnega pomena za Krkin dolgoročni razvoj in obstoj. Krka danes s svojimi rezultati presega načrte in optimistično zre v prihodnost. Globalna pandemija je družbo še okrepila in povečala našo učinkovitost. Tudi leto, ki je za nami, je bilo uspešno. Dobro smo izkoristili tržne razmere in s prodajo ustvarili nov rekord v zgodovini poslovanja podjetja. Za primerjavo: leta 2004 smo imeli 470 milijonov EUR prometa, lani 1,5 milijarde EUR. Zaposlenih je bilo 4700, danes pa nas je že skoraj 12.700.

V letu 2019 smo dosegli občutno rast prihodkov iz prodaje in dobička. Če odštejemo storitve Term Krka, ki spadajo pod Krkino okrilje, smo v Sloveniji prodali za 3,5 % izdelkov, vse ostale smo izvozili na več kot 70 trgov. Največ smo prodali v Vzhodni Evropi, kjer je ključni trg Ruska federacija. V regiji Srednja Evropa smo prodajo najbolj povečali na Poljskem, ki je tudi eden od naših ključnih trgov. Svoj položaj krepimo tudi na zahodnoevropskih trgih, na katera smo neposredno vstopali šele pred 10 do 15 leti.

Kar 84 % prodaje dosegamo z zdravili na recept, ki jih prodajamo pod lastnimi blagovnimi znamkami. Najpomembnejša so zdravila za bolezni srca in žilja, bolezni osrednjega živčevja, bolezni prebavil in presnove ter zdravila za lajšanje bolečine. Uvrščamo se med vodilne proizvajalce zdravil za zniževanje zvišanega krvnega tlaka in holesterola

ter zdravljenje ulkusa in refluksa. Dodajamo pa tudi nova terapevtska področja, kot so zdravljenje sladkorne bolezni, rakavih obolenj in avtoimunskih bolezni.

Inovacije in razvoj ključni za napredek

Razvijamo se kot inovativno generično farmacevtsko podjetje, zato je v središču našega vertikalno integriranega poslovnega modela razvojno-raziskovalna dejavnost.

Skrbno načrtujemo nastanek vsakega zdravila. Njegova življenjska pot je v naših rokah – od učinkovine do končnega izdelka. Zagotavljamo kakovost celotnega procesa, od razvoja zdravilne učinkovine, farmacevtske oblike in analiznih metod, proizvodnje, pakiranja do njegove distribucije in trženja. Vertikalna integracija nam omogoča visoko stopnjo inovativnosti.

Kakovost in varnost zdravil spremljamo v celotnem življenjskem ciklu zdravil, ne le ob sproščanju na trg. Njihova terapevtska varnost in učinkovitost sta potrjeni s kliničnimi raziskavami, ki so dodana vrednost Krkinih zdravil. V nekaterih primerih izvajamo raziskave o medsebojnem delovanju posameznih zdravil in vplivu molekul na okolje. Za vsako zdravilo spremljamo in vrednotimo neželene učinke. Z označevanjem zagotavljamo popolno sledljivost zdravila od proizvodnje do bolnika. Priložnosti za nova zdravila prepoznavamo na podlagi medicinskega, patentnega in regulatornega vrednotenja, pri tem pa dajemo velik pomen medicinskemu vrednotenju posamezne molekule.

Za raziskave, razvoj izdelkov in nove tehnologije namenimo 10 % vseh prihodkov. Razvoj novih izdelkov temelji na inventivnih in inovativnih rešitvah, uporabi vrhunske razvojne in proizvodne opreme ter na najsodobnejših analiznih pristopih. Več kot 350 inovacij smo zaščitili s številnimi patenti v Evropi, Ameriki in Aziji.

V sodobnih in tehnološko dovršenih proizvodnih obratih doma in po svetu proizvedemo 17 milijard tablet in kapsul na leto. Sodobni visoko avtomatizirani in računalniško vodeni koncept proizvodnje nam omogoča sprotni vpogled v vse faze izdelave zdravil ter zagotavlja njihovo kakovost, varnost in učinkovitost. Z digitalizacijo konstantno zagotavljamo visok nivo kakovosti ter hkrati izboljšujemo stroškovno učinkovitost in odzivnost našega poslovnega procesa.

Napredne farmacevtske oblike in inovacije

Samostojno razvijamo in izdelujemo zdravila, ki so terapevtsko enakovredna originatorskim. Naš cilj je z učinkovitim krajšanjem razvojnega procesa, hitrim pridobivanjem registracijske dokumentacije, usklajeno proizvodnjo in distribucijo bolnikom zagotoviti učinkovito, varno in kakovostno zdravljenje z inovativnimi oblikami generičnih zdravil. Inovativni postopki nam omogočajo, da so naši izdelki najsodobnejši, ustrezajo najvišjim zahtevanim standardom kakovosti in so obenem cenovno dostopni.

V razvoj zdravil uspešno uvajamo inovativne razvojne pristope in metode, ki jih neprestano nadgrajujemo. S pomočjo digitalnih tehnologij povečujemo število analiz in zbiramo zanesljive podatke o vseh pomembnih lastnostih zdravil. Tako na osnovi sistematičnih raziskav in ciljanega razvoja v izdelke vgrajujemo najnovejša znanstvena spoznanja. Pri tem zelo uspešno sodelujemo z zunanjimi razvojno-raziskovalnimi ustanovami in tako vzajemno dopolnjujemo lastno znanje in razvojne rezultate. Vse to nam omogoča, da za bolnike razvijamo izdelke z dodano vrednostjo ter jih trgu ponudimo prvi ali med prvimi.

Zaradi kroženja strokovnega znanja in izkušenj smo zgodaj prepoznali pomen naprednih farmacevtskih oblik. Za lažjo odločitev o najprimernejšem zdravljenju dajemo zdravnikom na voljo različne oblike, jakosti in kombinacije zdravilnih učinkovin. Izstopamo z dosežki na področju kombiniranih zdravil in zdravil s podaljšanim sproščanjem, ki prinašajo boljši nadzor zdravljenja, saj zmanjšujejo število odmerkov, nekatera pa omogočajo tudi sočasno zdravljenje dveh bolezni.

Krka je po enem letu še vedno edina v Evropi, ki proizvaja zdravilo, v katerem so združene zdravilne učinkovine perindopril, indapamin in rosuvastatin, z njim pa omogoča sočasno zdravljenje zvišanega krvnega tlaka in maščob v krvi. Ko so nova evropska priporočila (2018) kot prvo izbiro pri zdravljenju zvišanega krvnega tlaka uvedla kombinirane tablete, je imela Krka na trgu že 22 kombiniranih zdravil v 76 jakostih.

Znanje je v Krki vrednota

Pri postavljanju ciljev in doseganju rezultatov nas usmerjajo naše vrednote – hitrost in fleksibilnost, partnerstvo in zaupanje, učinkovitost in kreativnost. V kulturno raznolikem mednarodnem okolju gradimo kulturno medsebojnega zaupanja, spoštovanja, in nenehnega učenja.

Vse večja zahtevnost dela, številni novi razvojni projekti in vlaganja terjajo usposobljene sodelavce. Izobrazbena struktura zaposlenih v Krki se iz leta v leto izboljšuje, tako da ima danes v Krki že več ko 55 % vseh zaposlenih univerzitetno ali visoko strokovno izobrazbo. V razvoju zdravil, ki temelji na Krkinem lastnem znanju in inovacijah, sodeluje več kot 600 strokovnjakov z več kot 30 naravoslovnih in tehničnih področij. Med njimi je 438 farmacevtov z univerzitetno izobrazbo od tega 36 doktorjev znanosti.

Ustvarjamo okolje, v katerem lahko cilje in potrebe posameznika povezujemo s cilji podjetja. To dosegamo prek zahtevnih in zanimivih delovnih izzivov, zagotavljanja optimalnih delovnih razmer, omogočanja razvoja veščin in kompetenc ter sodelovanja pri kariernem razvoju. Veliko pozornost namenjamo tudi izobraževanju o kakovosti, saj lahko le ustrezno usposobljeni zaposleni uspešno sledijo zahtevam vseh standardov in procesov. Edini v državi pa izvajamo tudi šest programov nacionalne poklicne kvalifikacije na področju farmacevtske industrije. Vanje se poleg Krkinih sodelavcev vključujejo tudi zaposleni v lekarnah in drugih farmacevtskih podjetjih.

Vsekakor se zavedamo, da vsega, kar smo doslej dosegli, ne bi mogli brez tesnega sodelovanja s farmacevtsko stroko. Krkini rezultati so tudi plod odličnega sodelovanja s člani Slovenskega farmacevtskega društva iz vseh sekcij in podružnic od posavske, zasavske, celjske, pomurske, mariborske, gorenjske, ljubljanske, primorske do dolenjske, v kateri so dejavni številni Krkini sodelavci, pa tudi z drugimi farmacevti po Sloveniji in širše. Verjamemo, da bomo, tako kot doslej, tudi v prihodnje reševali različne izzive in se skupaj veselili razvoja slovenske farmacije.

Naša strategija temelji na načelih trajnostnega razvoja

Obenem se zavedamo, da smo zares uspešni šele takrat, ko naš uspeh pozitivno vpliva tudi na naravno in družbeno okolje. Naše vodilo je uravnotežen sonaravni in trajnostni razvoj, s katerim prispevamo k varovanju zdravja, ohranjanju naravnega okolja in razvoju družbene skupnosti. Partnerstvo gradimo v športu, kulturi, zdravstvu, znanosti, izobraževanju, pri humanitarnih dejavnostih in izboljševanju naravnega okolja.

V skladu z družbeno in okoljsko odgovornostjo si prizadevamo, da bi izboljševali svoje rezultate na področju varovanja narave, zdravja in varnosti ter sodelovali pri razvoju družbenega okolja. Stalno sledimo najboljšim razpoložljivim strategijam in najsodobnejšim smernicam, katerih cilj je racionalna raba naravnih virov in energijo ter zmanjševanja emisij v okolje. Jasno definicijo do naravnega okolja smo zapisali v okoljsko politiko. Skrb za zdravo in kakovostno življenje nas vodi tudi pri raziskovalnem delu, izboljševanju proizvodnih procesov, vlaganju v tehnologijo, zaposlene ter varno, zdravo, spodbudno in prijetno delovno okolje.

Verjamemo v delo, znanje in sodelovanje, saj se zavedamo, da so za rast podjetja vitalnega pomena. Tako načrtno delamo z mladimi in jim omogočamo pridobivanje izkušenj, še preden vstopijo na trg dela. Štipendiramo študente naravoslovnih in tehničnih smeri, zlasti farmacevte in kemike. S Krkinimi nagradami pa mlade že 50 let usmerjamo k odličnosti v raziskovalnem delu.

V skrbi za zdravo družbo ter lepšo in kakovostnejšo prihodnost spodbujamo številne dejavnosti v družbenem okolju. K razvoju družbe prispevamo tudi s prostovoljnimi dejanji krkašev. Svojo družbenoodgovorno naravnanost pa uresničujemo tudi z vsakoletno dobrodelno akcijo Krkin teden humanosti in prostovoljstva.

Simona Gorjup

RAZVIJAMO IN PROIZVAJAMO ZDRAVILA ZA BOLNIKE PO VSEM SVETU

Lek, ki je danes del Novartisa, je prva in najstarejša farmacevtska družba v Sloveniji. Vzklila je iz velike zavzetosti in znanja skupine zanesenjakov, ki so leta 1946 uradno ustanovili tovarno farmacevtskih in kemičnih izdelkov. Že od začetka je usmeritev v razvoj del našega poslovanja in razmišljanja. Vodijo ga inovacije in vstopanje na nova področja farmacije. Tudi zato Leku v eni izmed najbolj konkurenčnih panog že več kot 70 let uspeva ohranjati vodilni položaj na slovenskem trgu. To edinstveno razvojno pot, tlakovano z uspehi in presežki, je pred slabimi 20 leti prepoznala tudi globalna farmacevtska družba Novartis, v okviru katere Lek deluje od leta 2002.

Ko smo postali del Novartisa, je naš razvoj dobil dodaten zagon. Odprle so se nam številne priložnosti, ki prek razvejane mednarodne Novartisove mreže poganjajo našo rast in napredek. Velika skupina, v kateri smo se znašli, nas namreč še dodatno spodbuja k snovanju vedno novih idej in inovativnih rešitev. Tako imamo danes v Novartisu pomembno vlogo v razvoju, proizvodnji in storitvenih dejavnostih.

Danes v Sloveniji poteka več kot 220 razvojnih projektov, in sicer v Razvojnem centru Slovenija v Ljubljani, kjer razvijamo sodobna, visokokakovostna generična zdravila, in v Razvoju bioloških zdravil Mengeš, kjer se ukvarjamo z razvojem podobnih bioloških in tudi inovativnih bioloških zdravil. Prav tako smo ena ključnih Novartisovih lokacij za proizvodnjo generičnih zdravil in čedalje bolj tudi inovativnih zdravil za bolnike po vsem svetu.

Mejniki razvoja v zadnjih 20 letih

Pred vstopom v novo tisočletje je družba Lek ustanovila razvojni in polindustrijski laboratorij za klasično biotehnologijo in rekombinantne izdelke ter s tem kot prva farmacevtska družba v Sloveniji stopila na pot biofarmacevtike. Tik pred pridružitvijo skupini Novartis v letu 2002 je sledilo še odprtje Razvojnega centra v Ljubljani, danes največjega in najbolj produktivnega razvojnega centra v Sandozu za tehnološko zahtevna generična zdravila.

Pomemben poslovni korak je bilo leta 2003 pridobljeno dovoljenje za vstop na trg ZDA z našim širokospektralnim antibiotikom, ki ga proizvajamo na Prevaljah. Leto kasneje smo z novim obratom za proizvodnjo biofarmacevtikov okrepili lastne raziskave, leta 2007 pa smo odprli še novi razvojni center biofarmacevtike v Mengšu. Razvoj lokacije Mengeš se je v tem obdobju intenzivno nadaljeval z odprtji novih laboratorijev in obratov, zato danes biofarmacevtika v Mengšu velja za eno ključnih Novartisovih lokacij za razvoj bioloških in podobnih bioloških zdravil ter je edini proizvodni center za sodobno biotehnologijo v Sloveniji.

Prvo desetletje novega tisočletja je zaznamoval tudi leta 2009 odprt pakirni center za trdne izdelke v Lendavi, ki je danes največji strateški Novartisov pakirni center za trdne izdelke. Evropske in svetovne trge oskrbuje z inovativnimi in generičnimi zdravili iz Novartisovih tovarn po vsem svetu. Obseg proizvodnje od odprtja naprej stalno raste.

V letu 2016 smo odprli objekt za proizvodnjo učinkovin za inovativna zdravila in s tem v Slovenijo kot prvi pripeljali originatorsko farmacevtsko industrijo, kar je pomemben mejnik za Lek in Slovenijo.

S številnimi naložbami ter nadgradnjami proizvodnih in razvojnih zmogljivosti je Lek kot del Novartisa nenehno utrjeval svoj položaj v globalni oskrbi z zdravili. Od leta 2003 je Novartis v Sloveniji vložil za več kot 2,5 milijarde evrov. Od tega je bila več kot polovica namenjena razvoju, drugo pa posodabljanju in razširitvi proizvodnih kapacitet.

Zavzeti sodelavci z vrhunskim znanjem so srce uspešnega poslovanja

Kot peti največji zaposlovalec v Sloveniji zaposlujemo več kot 4400 sodelavcev, od tega jih ima 530 magisterij ali znanstveni doktorat. Število zaposlenih se v zadnjih letih stalno povečuje – v zadnjih osmih letih smo na novo zaposlili več kot 2700 sodelavcev.

Politika razvoja kadrov temelji na spodbujanju visoke inovativnosti, osebne rasti in izboljševanja produktivnosti z gradnjo kulture opolnomočenosti, fleksibilnimi oblikami dela

in številnimi možnostmi za izobraževanja. Leku je skozi vso zgodovino uspelo ohranjati razvoj na prvem mestu prav zaradi ljudi, zaradi njihovih vrhunskih znanj in močne kulture sodelovanja. Skrb za sodelavce postavljamo na prvo mesto in prepričani smo, da je prav ta odnos doprinesel k nazivu najuglednejši delodajalec 2019.

Kot farmacevtska družba, kjer sta gonilo uspeha znanje in inovativnost, potrebujemo vrhunske kadre na širokem področju našega delovanja, zato ves čas razmišljamo, kako mlade talente nagovoriti in jih pritegniti. Razvijamo in izvajamo različne inovativne kadrovske prakse, kot sta Regijski BioCamp in Novartisov karierni zajtrk, lani pa smo prvič organizirali Novartisov poslovni zaposlitveni dogodek, ki je bil namenjen tistim, ki si želijo spremeniti svojo poklicno pot in delo nadaljevati pri enem najboljših zaposlovalcev tako v Sloveniji kot v svetu.

Uspešnost dela v razvoju potrjujejo številna priznanja za izjemne dosežke, tako znotraj Sandoza in Novartisa kakor v širšem družbenem okolju. Naši strokovnjaki so v zadnjem desetletju prejeli več kot deset zlatih nacionalnih priznanj za inovacije Gospodarske zbornice Slovenije. Poleg tega so prejemniki številnih drugih priznanj, kot sta nagrada za izboljšave v farmacevtski industriji in priznanje TARAS za najuspešnejše sodelovanje gospodarstva in raziskovalno-razvojnega okolja. Zadnjih nekaj let sodobne pristope k razvoju zdravil prepoznava tudi kongres PHARM Connect, kjer smo letos že tretje leto zapored prejeli nagrado za odličnost v farmacevtski proizvodnji.

Smo vodilni ponudnik zdravil v Sloveniji

Novartis je drugo največje farmacevtsko podjetje na svetu glede na globalno prodajo, v Sloveniji pa velja za enega ključnih gospodarskih subjektov. V letu 2019 je Novartis ustvaril 3,3 odstotka slovenskega BDP-ja. Skupaj z vsemi divizijami Novartisa smo v Sloveniji z več kot 13-odstotnim tržnim deležem (podatek za prvo četrtletje 2020) na celotnem farmacevtskem trgu največji ponudnik zdravil, in sicer najnovejših inovativnih zdravil, bioloških in podobnih bioloških zdravil ter sodobnih in cenovno dostopnih generičnih zdravil. Slovenskim bolnikom omogočamo zdravljenje s kar sedmimi podobnimi biološkimi zdravili. Tako kot vodilni ponudnik teh zdravil pomagamo k večji dostopnosti do sodobnih bioloških terapij.

V Sloveniji letno razvijemo v povprečju 20 novih zdravil z novo učinkovino, novo farmacevtsko obliko ali za novi trg, 9,5 odstotka od prodaje pa namenimo za raziskave in razvoj, kar nas uvršča med vodilna slovenska podjetja glede na vlaganje v raziskave in razvoj. Novartisovi izdelki, razviti in proizvedeni v Sloveniji, so prisotni na skoraj vseh 155 trgih, kjer je prisoten Novartis, med drugim tudi na najzahtevnejših trgih, kot so ZDA, Japonska, Evropska unija, Kanada in Avstralija.

Prihodnost Leka in Novartisa v Sloveniji

V Novartisu in s tem tudi v Leku h ključnim izzivom v zdravstvu pristopamo z nenehnim razvijanjem znanja in spodbujanjem inovativnih rešitev. Pogled v prihodnost je ključno vodilo na naši poti preoblikovanja v vodilno globalno farmacevtsko družbo na svetu. Uvajanje naprednih platform zdravljenja in uporaba podatkovnih znanosti omogočata hitro odzivanje na spreminjajoče se razmere na svetovnem farmacevtskem trgu. V skladu s tem nenehno prilagajamo svoje zmogljivosti, sposobnosti in proizvodno mrežo ter optimiziramo način delovanja z vlaganjem v nove tehnologije in digitalizacijo procesov. Že danes se med drugim osredotočamo tudi na proizvodnjo specializiranih in personaliziranih zdravil, obenem pa s širokim naborom generičnih in inovativnih zdravil še naprej oskrbujemo bolnike po vsem svetu.

V skladu z Novartisovo globalno strategijo Lek v Sloveniji vzpostavlja tudi Novartisov globalni operativni center, katerega namen je zagotoviti standardizirane visokokakovostne storitve za Novartisovo proizvodno mrežo po vsem svetu. Glavne storitve, ki jih bo opravljal center, bodo vključevale logistično in oskrbovalno verigo, inženiring, proizvodno tehnologijo in zagotavljanje kakovosti. S tem bomo v Leku kot delu Novartisa tudi v prihodnje ohranjali rast, še naprej vlagali v raziskave in razvoj, ustvarjali dodano vrednost in kakovostna delovna mesta ter tako uresničevali svoje poslanstvo, ki je odkrivati nove poti za izboljševanje in podaljševanje življenja ljudi.

Čestitamo Slovenskemu farmacevtskemu društvu za 70 let delovanja in povezovanja farmacevtske stroke

Lek že od nekdaj in tudi zdaj, pod okriljem Novartisa, tesno sodeluje s slovenskimi raziskovalnimi ustanovami ter centri odličnosti in uspešno povezuje gospodarstvo in znanost. Vsega specialističnega znanja namreč ne moremo posedovati znotraj podjetja, moramo se povezovati z zunanjimi strokovnjaki ter skupaj razvijati napredne študijske in raziskovalne programe. Zelo tesno smo povezani s Fakulteto za farmacijo, od koder prihaja veliko naših sodelavcev, in skozi desetletja dejavno sodelujemo tudi s Slovenskim farmacevtskim društvom, ki z zanimivimi programi in aktivnostmi povezuje farmacevte po vsej Sloveniji. Tako skupaj nenehno ustvarjamo nova znanja in skrbimo za razvoj in napredek farmacevtske stroke.

Mateja Breznik

MEDIS 2020

Medis

Mejniki razvoja družbe Medis

Poslanstvo družbe Medis je od samega začetka predvsem uvajanje novih zdravil in informiranje strokovnjakov s farmacevtskega in medicinskega področja z namenom, da se ta zdravila uporabijo pri vseh bolnikih, ki jih potrebujejo. Tako zdravstvenim delavcem vsakodnevno prinaša strokovno poglobljeno medicinsko znanje.

Po ustanovitvi leta 1989 se je družba Medis začela hitro razvijati. V prvih desetih letih je zgradila vso potrebno infrastrukturo in izpilila poslovni model, to je trženje zdravil in medicinskih proizvodov nadnacionalnih proizvajalcev v manjših evropskih državah. Že zelo zgodaj si je zagotovila vse pogoje za distribucijo in proizvodnjo zdravil, pridobila ustrezne certifikate, poskrbela za potrebne strokovne službe in začela manjši nabor zdravil tudi proizvajati. Predvsem je družba Medis že od samega začetka zelo dobro skrbela za zaposlene in jih tudi intenzivno izobraževala doma in na najuglednejših inštitucijah v tujini. Prepričana je, da so sodelavci njeno največje bogastvo in zagotovilo za stabilno prihodnost.

Do konca tisočletja je družba z večinoma inovativnimi zdravili in medicinskimi proizvodi dobro pokrila Slovenijo in gradila poslovni ugled. Organizacijsko se je na prelomu tisočletja razdelila v dve družbi, Medis Intago, ki se ukvarja s splošnimi zadevami in ga še danes vodi ustanovitelj podjetja Tone Strnad, mag. farm., in Medis, ki se kot osrednje podjetje ukvarja s trženjem in ga od leta 2018 vodi dr. Martina Perharič, mag. farm. Obe družbi sta obravnavani kot skupina.

Ena od najpomembnejših strateških odločitev Medisa na začetku 21. stoletja je bila dosledna usmeritev v trženje inovativnih zdravil in medicinskih proizvodov. Bolnikom v regiji tako omogoča hiter dostop do zares novih, inovativnih zdravil, ki jih sicer velika podjetja na manjše trge uvedejo z zamikom. Med njimi so zdravila in proizvodi, ki rešujejo življenja, in terapije, ki so namenjene bolnikom z redkimi boleznimi.

Na prelomu tisočletja je družba Medis začela intenzivneje delati na trgih bivše Jugoslavije –sprva na Hrvaškem, v Bosni in Srbiji – in se pripravila na hiter nadaljnji razvoj. Svoja podjetja s številnimi sodelavci je postavila še v Makedonijo in se po letu 2010 razširila v Avstrijo, na Madžarsko in v Bolgarijo.

Še pred letom 2020 je veliko širitev zaključila z lastnimi družbami in aktivnostmi na Češkem in Slovaškem ter v pribaltskih državah Litvi, Latviji in Estoniji, s sedežem v Litvi. S tem je skoraj dosegla cilj, da z novimi zdravili oskrbuje vse manjše evropske države. To je bilo možno le ob visoko etičnem delu in z visoko mero občutka za lokalne potrebe, kjer zaposleni način dela prilagajajo posameznim trgom z velikimi kulturnimi in ekonomskimi razlikami.

Družba Medis je v zadnjem obdobju razvila dve lastni tradicionalni zdravili rastlinskega izvora, Rosacto in Ladivo, s

katerima vstopa tudi na druge, nove trge, deloma sama, deloma pa s pomočjo partnerjev v teh državah. V prihajajočem desetletju bosta ti dve zdravili prispevali pomemben delež v celokupni prodaji.

Poslovanje

Prihodki družbe so od leta 2000 rasli povprečno 14,4 odstotke letno. Gre za visoko nadpovprečno rast, ki se pospešuje v zadnjih letih tega desetletja. Tako namerava v letu 2020 ustvariti preko 133 miljonov evrov prihodkov, s čimer bo več kot podvojila prihodke v zadnjih petih letih. Blizu 70 % prihodka ustvarja na izvoznih trgih, kar družbo Medis tudi finančno uvršča med večje slovenske izvoznike. Seveda je tudi družbo Medis presenetila »korona kriza«, ki bo v marsičem spremenila pogoje dela na trgu, a menim, da bo začrtane rezultate dosegla.

V tem času je bilo nujno razširiti skladiščne kapacitete, ki so se širile v letu 2008 in bistveno v letu 2019, modernizirati računalniško opremo in ves čas intenzivno izobraževati sodelavce. Hkrati je družba Medis urejala kakovost poslovanja in ob pogostih revizijah nadnacionalnih proizvajalcev in domačih kontrol, modernizirala delovne procese in poslovanje v celoti na nivo, ki ji ga tuji proizvajalci zavidajo. S tem je postala prva izbira za trženje farmacevtike v regiji.

Zaposleni

Število zaposlenih je do leta 2020 zraslo na okrog 350 strokovnjakov v petnajstih državah, s čimer je družba Medis postala največji slovenski veletrgovec z zdravili po pokrivanju teritorija, številu in kadrovski strukturi zaposlenih. V skupini Medis ima 65 % zaposlenih v letu 2019 univerzitetno ali še višjo izobrazbo. V zadnjih letih predvsem narašča delež zaposlenih magistrov farmacije, giblje se okrog 25 %, med njimi jih je mnogo zaključilo študij na ljubljanski fakulteti za farmacijo, katerim podporo Medis izkazuje že s štipendiranjem v času študija. Zdravstvenim delavcem vsakodnevno prinašajo znanje, informacije in strokovno, poglobljeno medicinsko svetovanje.

Kot družbeno odgovorno podjetje družba Medis predvsem v Sloveniji podpira kulturne, športne, zdravstvene in izobraževalne inštitucije in nekatere posameznike. Medis je podprl pripravo Farmacevtskega terminološkega slovarja in tudi na ta način podpira razvoj farmacevtske stroke v Sloveniji. Kot največji organizacijski in finančni zalogaj pa moramo omeniti International Medis Awards, nagrado, ki jo Medis sponzorira od leta 2014. Nagrade podeljuje neodvisna skupina strokovnjakov vsako leto v drugi državi, in sicer zdravnikom in farmacevtom iz devetih držav, v katerih Medis deluje. Leta 2019 je bila prireditev ob podelitvi nagrad International Medis Awards v Ljubljani.

Prihodnost

Medis bo ostala družba, ki je eno s svojimi sodelavci. Bo še naprej tehnološko in organizacijsko napredno, družbeno odgovorno farmacevtsko podjetje, ki širi nabor novih proizvodov na obstoječih trgih in jih uvaja tudi v nove manjše države.

Tone Strnad, Martina Perharič

1

vodilno neodvisno podjetje za trženje inovativnih zdravil

15

držav srednje in vzhodne Evrope

> 30

let skrbimo za zdravje ljudi

100+

inovativnih zdravil

350

odličnih sodelavcev

zdrave vrednote

70

lepih želja in čestitke ob 70-letnici delovanja Slovenskega farmacevtskega društva

MEDIS

www.medis.health | info@medis.si | Medis, d.o.o., Brnčičeva 1, 1231 Ljubljana-Črnuče

201203

VELETRGOVINA – VSA ZDRAVILA NA ENEM MESTU NA POTI OD PROIZVAJALCA DO LEKARNE

Salus - poslovno-skladiščno-distribucijski center – komisionirna linija

Učinkovite preskrbe zdravstva z zdravili, medicinskimi pripomočki in drugimi izdelki, potrebnimi za zdravljenje in varovanje zdravja, ne bi bilo brez veletrgovin z zdravili.

Te so se razvile v zadnjem stoletju in utrdile kot vez med farmacevtsko industrijo na eni in lekarnami, bolnišnicami ter drugimi zdravstvenimi in veterinarskimi ustanovami na drugi strani. So izredno pomemben člen v verigi preskrbe zdravstva. Opravljajo promet na debelo z zdravili in medicinskimi pripomočki ter z zanesljivo, učinkovito in kakovostno distribucijo omogočajo, da so prava zdravila na voljo pacientom takrat in tam, ko jih potrebujejo.

Veletrgovine z zdravili zagotavljajo širok nabor izdelkov, ki jih doma in v svetu proizvajajo za potrebe zdravstva. Poznati morajo tržišče, tako po strokovni kot po komercialni plati, da kar najhitreje in najugodneje dobavijo kakovostne in varne izdelke.

Visoka strokovna raven zaposlenih, velike prostorske zmogljivosti ter sodobna tehnološka in informacijska opremljenost so pomembni temelji za poslovanje veletrgovin z zdravili v skladu z vsemi načeli in zahtevami dobre distribucijske in proizvodne prakse, ki so se skozi razvoj te dejavnosti uveljavile v slovenskem in evropskem prostoru. Dobro poznavanje delovanja in potreb vseh deležnikov v preskrbi zdravstva, pa tudi širšega okolja, omogoča, da vloga veletrgovin z zdravili sega čez okvire njihovega temeljnega poslanstva, to je preskrba z zdravili.

Vse pomembnejše postajajo tudi pri zagotavljanju informacijske podpore ter povezanosti vseh členov pri distribuciji zdravil, tako za strokovne kot poslovne potrebe. Primer je baza podatkov NENSI, s katero so veletrgovine v letu 2008 vzpostavile enotno šifro in enolično identifikacijo vsakega izdelka v prometu v lekarniški in širši zdravstveni dejavnosti.

Veletrgovine z zdravili preko strokovnih združenj v slovenskem in evropskem prostoru iščejo rešitve na širšem področju zdravstva in tako še krepijo svojo vlogo vitalnega člena.

Mejniki razvoja zadnjih 20 let

Veletrgovina z zdravili je ena najmlajših dejavnosti pri preskrbi zdravstva v slovenskem prostoru, a je v svoji zgodovini ne le upravičila svoj obstoj, ampak je postala pomemben in nujno potreben člen v verigi preskrbe. Posebno odgovornost in družbeno vlogo nosijo zlasti veletrgovine, ki so prevzele obveznost zagotavljanja celovite preskrbe z zdravili

v javnem interesu – to so veletrgovine s polnim obsegom delovanja.

Svoje skupne interese in prizadevanja za kakovostno ter nemoteno preskrbo zdravstva uresničujejo vodilne veletrgovine z zdravili v Sloveniji v Sekciji veletrgovcev z zdravili, ki deluje v okviru Trgovinske zbornice Slovenije, in je tudi članica evropskega združenja veletrgovcev z zdravili (angl. *European Healthcare Distribution Association* oz. fr. *Groupement International de la Répartition Pharmaceutique,* GIRP).

V nadaljevanju predstavljamo najpomembnejše mejnike razvoja vodilnih veletrgovin z zdravili, ki aktivno sodelujejo z vsemi poslovnimi členi v verigi za preskrbo zdravstva, z regulatornimi organi in s farmacevtsko stroko v prizadevanjih za kakovostno in nemoteno preskrbo tako v slovenskem kot širšem evropskem prostoru.

Kemofarmacija

2000 Modernizacija skladiščnega poslovanja z uvedbo računalniško vodenega transportnega sistema in prvega visoko produktivnega avtomatskega izdajnega stroja za pripravo naročil (tehnologija Knapp). Uvedba vračljivih in okolju prijaznih zabojnikov za pripravo in dostavo naročil kupcem.

2002 Začetek uporabe prvih radiofrekvenčnih (RF) terminalov pri logističnem poslovanju, s katerimi je zagotovila popolno sledljivost in natančnost vseh premikov v skladišču; prejela certifikat ISO 9001:2000 za kakovosten sistema vodenja poslovanja.

Kemofarmacija – avtomatska izdaja izdelkov

2004 Kemofarmacija postane član skupine Celesio (danes McKesson Europe), največje veletrgovine v Evropi.

2006 Izgradnja novih skladiščnih prostorov s 5.000 m^2 uporabne površine – namenjeno skladiščenju za tretje osebe.

2008 Razvoj novih storitev s ciljem kupcem, predvsem lekarnam in dobaviteljem, ponuditi najboljše rešitve, povezane z distribucijo, informiranjem, svetovanjem in poslovanjem, npr. FarmaInfo, Receptum, eNovice, kasneje še FarmaMedia.

2009 Kemofarmacija, d.d., postane večinski lastnik podjetja Vitapharm, d.o.o.

2010 Postavitev sodobnega spletnega portala za kupce, lekarne in bolnišnice, Elona. Kemofarmacija postane nacionalni nosilec projekta Zbiranje odpadnih zdravil.

2012 Sledi še spletni portal za dobavitelje, eNabava, ki celovito nadgradnjo doživi v 2019.

2013 Lansiranje portala za spletna izobraževanja za farmacevte in zdravnike, FarmaPro, ki šteje kot del rednega strokovnega izobraževanja strokovnih farmacevtskih delavcev v lekarnah.

2014 Ameriška družba McKesson postane večinski lastnik skupine Celesio.

2019 Kemofarmacija zaključi obsežno prenovo celotnega skladiščnega poslovanja in tako bistveno poveča pretočnost in kapaciteto celotnega poslovanja ter se tako pripravi na izzive jutri.

Salus

1998-2002 Avtomatizacija in integracija – od uvedbe nove skladiščne tehnologije do sistema elektronskega naročanja. Ob prelomu tisočletja je Salus intenzivno uresničeval strategijo razvoja s posodabljanjem tehnologije in informatizacijo poslovanja.

K hitremu in učinkovitemu prilagajanju storitev pričakovanjem in potrebam kupcev ter nadaljnjemu povečanju svoje konkurenčne moči pomembno prispeva uvedba elektronskega naročanja (b2b).

2003 V juniju pridobi certifikat kakovosti za sistem vodenja kakovosti ISO 9001:2000, ki postane temelj organizacije in delovanja družbe v prihodnje.

2006 Širitev poslovanja zahteva dodatne prostore za skladiščenje, ki jih Salus uspešno pridobi in tako razpolaga s 7.500 m^2 skladiščnih prostorov.

2009-2011 Leta 2009 Salus priče graditi nov poslovno-skladiščno-distribucijski center na Litostrojski cesti v Lju-

bljani in se vanj preseli leta 2011. Salus z novim centrom z velikimi prostorskimi zmogljivostmi in najsodobnejšo tehnološko opremljenostjo postavlja temelje za nadgraditev svoje poslovne odličnosti.

2011 S prevzemom družbe Carso, d.o.o. Salus razširja poslovanje na področje marketinga in aktivne prodaje.

2016 Uvedba novega poslovno informacijskega sistema in sodobnega portala eSALUS+ za kupce ter izid prve številke glasila SALUS+.

2019 Prevzem družbe Sanolabor, d.d., skladno z razvojno strategijo Skupine Salus, ki predvideva širitev dejavnosti tako v Sloveniji kot regionalno v JV Evropi.

Farmadent

2000 Od leta 1972 do leta 2000 Farmadent deluje kot organizacijska enota v okviru Javnega zdravstvenega zavoda Mariborske lekarne. Zaradi sprememb v zakonodaji Mariborske lekarne v letu 1999 ustanovijo gospodarsko družbo Farmadent, d.o.o., ki z delovanjem prične 1. 1. 2000.

2008 Podjetje začne aktivno širitev z nakupom poslovnih deležev v družbah Hygia v Novem mestu in novogoriškem Gopharmu. S prevzemoma se Farmadent prelevi iz regionalnega distributerja v družbo, prisotno na veletrgovskem trgu celotne države.

2008 Izgradnja nove upravne stavbe podjetja na lokaciji Minařikova ulica 6 v Mariboru. Začetek urejanja spominske sobe, ki prikazuje lekarno iz sredine XIX. stoletja in eksponate, stare tudi štiri stoletja.

2009 Začetek obnove in modernizacije (avtomatizacije) skladiščnih prostorov po predpisanih dobrih praksah, ki se zaključi leta 2010.

2013 Nadgradnja in dopolnitev sistema ISO 9001/2000.

2014 Pripojitev hčerinske družbe Hygia k matični družbi, odtlej posluje v okviru podjetja Farmadent kot PE Novo mesto.

2016 V celoti vzpostavljen nov informacijski sistem z upoštevanjem prenove sistema za naročanje, tako na prodajni kot nabavni strani.

2017 Poslovni delež ustanovitelja v podjetju prenesen na občine ustanoviteljice Javnega zavoda, na večinsko ustanoviteljico Mestno občino Maribor in na nekaj primestnih občin.

Poslovanje

V zadnjih letih se struktura prodaje veletrgovin z zdravili po skupinah izdelkov ni bistveno spreminjala. Večino so in še predstavljajo zdravila. Zaradi vedno dražjih zdravil se delež zdravil v prodaji počasi veča, leta 2019 je znašal 84,2 % od celokupne prodaje (graf 1).

Graf 1: Struktura prodaje po skupinah izdelkov

Glavni kupci veletrgovin so lekarne, javni zavodi in zasebne lekarne, bolnišnice, specializirane prodajalne in veterinarske ustanove. V preglednici 1 so zbrani podatki o prihodkih od prodaje v treh veletrgovinah, Kemofarmaciji, Salusu in Farmadentu v letih 2000 in 2019.

Preglednica 1: Primerjava prihodkov od prodaje v letu 2000 in 2019

Prihodki od prodaje (mio EUR)	2000	2019
Kemofarmacija	167,1	342,4
Salus	115,3	277,1
Farmadent	47,3	91,0

Veletrgovina smo ljudje

Ker so veletrgovine pomemben člen v verigi oskrbe z zdravili, je zaposlenih tudi veliko farmacevtskih strokovnjakov, skupaj v Kemofarmaciji, Salusu in Farmadentu 45 magistrov farmacije in 49 farmacevtskih tehnikov (preglednica 2).

Preglednica 2. Struktura zaposlenih v treh veletrgovinah v Sloveniji

stanje konec leta 2019	Kemofarmacija	Salus	Farmadent
število vseh zaposlenih	166	151	68
višja in visoka izobrazba	77	56	33
od tega mag. farmacije	19	22	4
s srednjo izobrazbo	54	65	30
od tega farmacevtski tehnik	8	29	12
ostali zaposleni	35	30	5

Zaključek

Veletrgovine z zdravili pri svojem delu sledijo smernicam dobre distribucijske prakse (angl. *Good Distribution* Practice, GDP), ki predpisujejo temeljno varnost zdravil, zagotavljanje izvora, nadzorovano in pravilno shranjevanje, pogoje distribucije, sledljivosti, preprečevanje vdora ponaredkov, farmakovigilanco, vigilanco in druga pomembna načela ter upoštevanje kodeksa ravnanja. Cilj je zanesljiva in učinkovita preskrba trga z zdravili. Aktivno sodelujejo pri iskanju inovativnih rešitev za potrebe poslovnih partnerjev, zdravstva in se vključujejo v dolgoročne programe za pokrivanje družbeno odgovornih dejavnosti, med drugim v programe izobraževanja in usposabljanja ter v okoljske programe.

Vizija veletrgovin z zdravili v globalnem zdravstvu je pospeševanje stalnega in pravočasnega dostopa do zdravil in drugih izdelkov, ki rešujejo in izboljšujejo življenje milijonov ljudi, v sodelovanju z vladami in njihovimi organizacijami obenem iščejo možnosti za lažji dostop do njih.

Vloga veletrgovin z zdravili se vse bolj krepi in širi v smeri vse večje odgovornosti, kar se je izkazalo tudi v zadnji pandemiji covida-19, saj so veletrgovine v kriznih razmerah ob izredno povečanih potrebah trga zagotovile kakovostno in varno preskrbo z zdravili in ostalimi nujnimi izdelki. To jim dodatno dviguje pomen v oskrbni verigi z zdravili. Nedvomno lahko sklenemo, da za kakovostno, varno in zanesljivo preskrbo zdravstva veletrgovine z zdravili tudi v prihodnje ostajajo nujno potrebni in vitalni člen.

Alenka Rutar Pariš (Kemofarmacija),
Miha Lavrič (Salus)

Viri:

1. *Zgodovina zdravstva in medicine na Slovenskem, Zupanič Slavec Zvonka, 2017*
2. *Sekcija veletrgovcev z zdravili, Trgovinska zbornica Slovenije – data-on-file*
3. *Kemofarmacija, Salus, Farmadent – data-on-file*

OSREDOTOČENI NA IZPOLNJEVANJE ZAVEZ IN ISKANJE NOVIH REŠITEV ZA SLOVENSKO ZDRAVSTVO

Vir: EFPIA

Mednarodni forum znanstvenoraziskovalnih farmacevtskih družb, GIZ (v nadaljevanju Forum), je pred 18 leti ustanovilo sedem inovativnih farmacevtskih družb v Sloveniji. Predstavlja profesionalno, nevladno, neprofitno, nepolitično in neodvisno združenje, v katerem danes sodeluje 22 članic z več kot 50-odstotnim tržnim deležem v farmacevtski panogi in več kot 750 visoko usposobljenimi sodelavci v Sloveniji. Glavno poslanstvo Foruma je zagotavljanje okolja, ki bolnikom omogoča čim boljši dostop do najučinkovitejših in najsodobnejših zdravil, terapij in cepiv, pomembnih za kakovostno zdravljenje in življenje. Inovativne farmacevtske družbe tako že desetletja slovenskemu zdravstvenemu sistemu zagotavljajo oskrbo z najnovejšimi inovativnimi, učinkovitimi in varnimi zdravili ter storitvami.

Zanesljivost in zaupanje sta temelj sodelovanja

V Forumu se zavedamo, da je za pravočasen dostop do inovativnih terapevtskih rešitev ključnega pomena vzdržen in razvojno naravnan zdravstveni sistem. V partnerstvu z vsemi deležniki v zdravstvu se trudimo soustvarjati pogoje za modernizacijo zdravstvenega sistema, ki bo zmožen nasloviti izzive zdravja in razvoja 21. stoletja ter prebivalcem v Sloveniji zagotoviti sodobno, dostopno in zanesljivo zdravstveno varstvo.

Pri svojem delu sledimo vrednotam inovativnosti, osredotočenosti na bolnika, preglednosti delovanja in trajnosti. Prizadevamo si za etično in družbeno odgovorno poslovanje ter dolgoročno sodelovanje z vsemi deležniki v sistemu zdravstvenega varstva. Medsebojno zaupanje je temelj obstoja in razvoja farmacevtske panoge.

Inovacije, ki sooblikujejo zdravstvo prihodnosti

Inovativna zdravila, terapije in cepiva rešujejo življenja, lajšajo zdravljenje in izboljšujejo kakovost življenja ne samo bolnikov, temveč celotnega prebivalstva. Z ažurnim uvajanjem novih zdravil omogočamo kakovostno življenje bolnikov in povečujemo možnosti njihovega preživetja. To je odgovornost, ki se je še kako zavedamo, kot tudi pomena inovacij v naši panogi. Farmacevtske družbe v Evropi so samo v letu 2018 v raziskave in razvoj investirale več kot 36 milijard evrov. Farmacija in biotehnologija pa je tudi panoga, ki po podatkih Evropske komisije v povprečju največ sredstev od prihodkov iz prodaje nameni prav raziskavam in razvoju, v primerjavi z drugimi industrijami.

Vir: EFPIA

A vrednosti inovacij ni mogoče ocenjevati le skozi prizmo vstopnih investicij, temveč je potrebno pri tem upoštevati tudi dolgoročne posredne in neposredne učinke, ki povečujejo produktivnost prebivalstva in pozitivno vplivajo na gospodarsko rast.

Pogled naprej

Forum se kot član evropskega farmacevtskega združenja EFPIA vključuje v različne iniciative za promocijo zdravja in razvoja. Projekta »Brez predaha« in »Druga priložnost« sta le dve v okviru katerih Forum sodeluje s predstavitvijo terapevtskih področij, kjer si inovativna farmacevtska industrija na podlagi številnih raziskav, ki so v teku, obeta največji preboj.

Nenehno vlaganje v razvoj potrjuje dejstvo, da imajo družbe članice Foruma trenutno v fazi razvoja več kot 7.000 novih molekul, povečujejo pa se tudi vlaganja v nekatera pereča terapevtska področja, kot je na primer onkologija, saj se je število raziskav na tem področju s 1.500 v letu 2017 povečalo na 2.250 v letu 2018.

Strokovnost in povezovanje ostajata na prvem mestu

Forum je s strokovnim informiranjem in ozaveščanjem bolnikov in drugih javnosti prepoznan kot strokoven, ugleden in zaupanja vreden sogovornik v razpravah o

Okrogla miza: 8. strateška konferenca Vrednost inovacij – Izzivi zdravja in razvoja v 21. stoletju

zdravilih, zdravju in zdravstvenemu sistemu v Sloveniji. Z novinarskimi konferencami, strokovnimi posveti ter okroglimi mizami različne javnosti informiramo o najboljših možnih in z dokazi podprtih zdravstvenih rešitvah. Želimo prispevati svoj delež pri sprejemanju učinkovitih rešitev in nadgradenj zdravstvenega sistema v Sloveniji ter odločevalcem, pri sprejemanju ključnih odločitev za slovensko zdravstvo, pomagati s strokovnim znanjem in izkušnjami.

Pri tem pogosto sodelujemo tudi s Slovenskim farmacevtskim društvom (SFD), ki s celovitim pristopom v svojih aktivnostih in komunikaciji povezuje akterje iz vseh segmentov farmacije. Doprinos SFD k napredku farmacije ter prepoznavnosti in ugledu farmacevtske stroke je neprecenljiv, njegova povezovalna vloga pa za nadaljnje delovanje farmacevtske industrije in zdravstvenega sistema države še naprej ostaja izjemnega pomena.

V skladu z vizijo, poslanstvom in vrednotami Foruma, bodo članice tudi v prihodnje prispevale svoj delež k vzdržnosti in razvoju zdravstvenega sistema, ki bo omogočal čim širši dostop do inovativnih zdravil, cepiv in terapij ter kakovostno zdravstveno oskrbo slovenskega prebivalstva.

Barbara Stegel

Več o Forumu na spletni povezavi: www.farmaforum.si

RAZPIS ZA PODELITEV DRUŠTVENIH PRIZNANJ V LETU 2021

Odbor za podeljevanje društvenih priznanj objavlja

RAZPIS ZA PODELITEV DRUŠTVENIH PRIZNANJ V LETU 2021.

Predloge za prejem društvenih priznanj vložijo podružnice in sekcije SFD v skladu z določili Pravilnika o podeljevanju društvenih priznanj najkasneje do vključno

31. januarja 2021.

Predlogi morajo biti pripravljeni na obrazcih, ki so del pravilnika in so objavljeni na spletni strani **www.sfd.si**, zavihek »O društvu/Društvena priznanja«. Sestavni del vloge je utemeljitev ter sklep društvenega organa, ki je predlog potrdil. Pri predlogu za Minařikovo odličje je priložena tudi bibliografija. V utemeljitvi predlagatelj navede zasluge kandidata pri delovanju društva, pri razvoju farmacije v dobrobit družbe in okolja, skladno s kriteriji, kot so določeni v pravilniku. Predlagatelj pridobi tudi soglasje kandidata, da se strinja z oddajo vloge. Popolno vlogo predlagatelj pošlje v elektronski obliki na naslov **info@sfd.si**, en podpisan in žigosan izvod pa po navadni pošti na naslov: Slovensko farmacevtsko društvo, Dunajska cesta 184A, 1000 Ljubljana.

IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANKI – ORIGINALN SCIENTIFIC ARTICLES

Odnos do zdravil in sodelovanje bolnikov s hipertenzijo pri zdravljenju z zdravili v Sloveniji /
Medication beliefs and medication adherence in patients with hypertension in Slovenia (Kodrič A, Kos M) 275

STROKOVNI ČLANKI – PROFESSIONAL ARTICLES

Infrastrukturna podpora raziskavam in povezovanje ekspertiz kateder Fakultete za farmacijo (Dreu R, Mlinarič Raščan I) 95
Kako z obštudijskimi dejavnostmi do boljših kariernih priložnosti? (Japelj N, Zidar A) 99
Varnost uporabe gloga pri boleznih srčno-žilnega sistema /
Safety of hawthorn use in cardiovascular diseases (Lobe Prebil M) 321
70 let SFD (Dolinar J) 339
Pomen Farmacevtskega vestnika za slovensko farmacevtsko znanost in stroko (Štrukelj B) 345
Poklon internacionalizaciji Slovenskega farmacevtskega društva (Kristl J) 348
Simpoziji SFD ob letni skupščini (Dolinar J, Tivadar A) 355
Naši člani so naše največje bogastvo (Tivadar A, Gerbič N, Dolinar J) 358

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANKI – REWIEW SCIENTIFIC ARTICLES

Predstavitev Fakultete za farmacijo: Ljudje oblikujemo ustanovo
(Mlinarič-Raščan I, Lunder M, Anderluh M, Dreu R) 6
Vzpostavljanje evropskega modela izobraževanja na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani /
Setting up of the European model of education at the Faculty of Pharmacy of the University of Ljubljana
(Božič B, Doljak B, Kristl J) 21
Ali lahko z modeli napovemo usodo zdravila v telesu in optimiramo zdravljenje? /
Can models predict the drug performance in vivo and optimise pharmacotherapy?
(Bogataj M, Felicijan T, Grabnar I, Kerec Kos M, Vovk T, Trontelj J, Žakelj S, Kristl A) 35
Sodobna farmacevtska biologija: od tradicije do inovativnih terapij /
Modern pharmaceutical biology: traditional to innovative therapies
(Lunder M, Pišlar A, Štrukelj B, Pečar Fonović U, Bratkovič T) 45
Ali lahko z novimi protimikrobnimi učinkovinami zmagamo v boju z bakterijami? /
Can we win the fight with bacteria using new antimicrobial compounds? (Obreza A, Kikelj D, Gobec S) 55
Z razvojem sodobnih tehnologij in naprednih dostavnih sistemov do učinkovitejšega zdravljenja /
Development of innovative technologies and advanced drug delivery systems for more efficient therapy
(Kristl J, Zupančič Š, Dreu R, Planinšek O, Zvonar Pobirk A, German Ilić I, Ahlin Grabnar P,
Gosenca Matjaž M, Kocbek P, Srčič S, Gašperlin M) 63
Personalizirani pristopi v klinični biokemiji in laboratorijski medicini: včeraj, danes, jutri /
Personalised approaches in clinical biochemistry in laboratory medicine: Past, present and future
(Marc J, Mlinarič Raščan I, Božič B, Jeras M, Zupan J, Ostanek B, Šmid A, Urbančič D, Lovšin NM,
Čamernik K, Omersel J, Karas Kuželički N) 73
Izzivi na poti zdravila od prihoda na trg do varnega in učinkovitega zdravljenja pacienta /
Challenges on the medication pathway from market launch to the safe and effective patient treatment
(Čebron Lipovec N, Knez L, Žerovnik Š, Kodrič A, Jazbar J, Nabergoj Makovec U, Horvat N, Locatelli I, Kos M) 85

Koronavirus SARS-CoV-2 in bolezen covid-19 /
Coronavirus SARS-CoV-2 and covid-19 disease (Tomašič T) 107

Laboratorijska diagnostika covid-19: od dokazovanja okužbe do merjenja imunskega odziva /
Laboratory diagnosis of covid-19: from virus detection to immune response measurement
(Omersel J, Šmid A, Zore T, Slavec L, Avsec D, Prodan Žitnik I, Osredkar J, Božič B, Marc J) 112

Z dokazi podprto zdravljenje covid-19 z zdravili /
Evidence based medicine for covid-19 treatment (Knez L, Tomšič T, Morgan T, Locatelli I 121

Protivirusne učinkovine proti SARS-CoV-2 za zdravljenje bolezni covid-19 /
Antiviral drugs against SARS-CoV-2 for the treatment of covid-19 (Tomašič T, Jakopin Ž, Anderluh M) 133

Podporno zdravljenje covid-19 in preprečevanje okužbe s SARS-CoV-2 /
Supportive therapy for covid-19 and preventing SARS-CoV-2 infection
(Lunder M, Bratkovič T, Štrukelj B) 141

Škrlatni ameriški slamnik (Echinacea purpurea) za zdravljenje in preprečevanje covid-19 /
Echinacea purpurea in the treatment and prevention of covid-19 (Kreft S) 148

Blaženje sindroma sproščanja citokinov pri covid-19 /
Alleviating cytokine release syndrome in covid-19 (Jakopin Ž, Anderluh M, Lunder M, Bratkovič T) 152

Razvoj cepiv proti virusu SARS-CoV-2 /
SARS-CoV-2 vaccine pipeline (Bratkovič T, Lunder M, Lovšin N) 163

Molekule, ki definirajo hrano /
Molecules that define food (Polak T, Cigić B) 179

Odmerki mineralov in vitaminov /
Doses of minerals and vitamins (Peterlin Mašič L) 186

Absorpcija makrohranil, mikrohranil in zdravilnih učinkovin /
Absorption of macronutrients, micronutrients and active pharmaceutical ingredients (Žakelj S) 198

Ali lahko z dostavnimi sistemi izboljšamo učinkovitost vitaminov in mineralov? /
Can the delivery systems improve the efficiency of vitamins and minerals? (Zupančič Š, Gašperlin M) 205

Malabsorpcijski sindrom /
Malabsorption syndrom (Novak G) 215

Malabsorpcija kot posledica jemanja zdravil /
Malabsorption due to use of medications (Dobravc Verbič M) 223

S protitumornimi zdravili povzročena diareja /
Systemic cancer treatment-related diarrhoea (Rožman S) 230

Obravnava pacienta z drisko v lekarni /
Treatment of a patient with diarrhea in a pharmacy (Tomašič M) 237

Kdaj naj se oseba z bolečinami v prebavilih odloči za obisk pri osebnem zdravniku? /
When should a person with gastrointestinal pain visit a family doctor? (Petek D) 242

Samozdravljenje bolečine v prebavnem traktu /
Self-medication of pain in the digestive system (Turk N) 250

Vloga enteralne prehrane v sodobni klinični obravnavi posebnih skupin bolnikov /
The role of enteral nutrition in the treatment of specific patient groups (Šetina A) 259

Pozno nastali hipogonadizem /
Late-onset hypogonadism (Groti Antonić K, Jensterle Sever M) 286

Neželeni učinki zdravil na spolno funkcijo in plodnost pri moških /
Adverse drug effects on male sexual function and ferility (Cvek M, Koder B) 294

Zdravila brez recepta in prehranska dopolnila za lajšanje zdravstvenih težav pri moških /
Over-the-counter medications and dietary supplements to relieve health problems in men
(Rak Namestnik M) 303

Fitosteroli – naravna pomoč pri povišanem holesterolu /
Phytosterols – a natural remedy for elevated cholesterol (Prešern A, Kreft S) 312

ZANIMIVOSTI IZ STROKE in DRUŠTVENE VESTI

Predgovor dekanje Fakultete za farmacijo	3
Drugi o Fakulteti za farmacijo	28
Fakulteta za farmacijo, predstavitev kateder	34, 44, 54, 62, 72, 84
Tajništvo Fakultete za farmacijo	93
Inštitut Fakultete za farmacijo	94
Napovednik kongresa ŠSSFD	174
Peta izdaja Formulariuma Slovenicuma (FS 5.0)	270
Strokovna ekskurzija Sekcije za zgodovino farmacije v Švico	326
Novice iz sveta farmacije	329
Predstavitev knjige Management v zdravstvenih organizacijah	333
Podružnice SFD	369
Sekcije SFD	383
Naši člani – izobraževanje in delo	409
Razpis za podelitev društvenih priznanj v letu 2021	442
Letno kazalo	443
Indeks avtorjev znanstvenih in strokovnih člankov v letu 2020	446

INDEKS AVTORJEV ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH ČLANKOV / INDEX OF AUTHORS

Ahlin Grabnar P 63
Anderluh M 6, 133, 152
Avsec D 112
Bogataj M 35
Božič B 21, 73, 112
Bratkovič T 45, 141, 153, 163
Cigić B 179
Cvek M 294
Čamernik K 73
Čebron Lipovec N 85
Dobravc Verbič M 223
Dolinar J 339, 355, 358
Doljak B 21
Dreu R 6, 63, 95
Felicijan T 35
Gašperlin M 63, 205
Gerbič N 358
German Ilić I 63
Gobec S 55
Gosenca Matjaž M 63
Grabnar I 35
Groti Antonić K 286
Horvat N 85
Jakopin Ž 133, 152
Japelj N 99
Jazbar J 85
Jensterle Sever M 286
Jeras M 73
Karas Kuželički N 73
Kerec Kos M 35
Kikelj D 55
Knez L 85, 121
Kocbek P 63
Koder B 294
Kodrič A 85, 275
Kos M 85, 275
Kreft S 148, 312
Kristl A 35
Kristl J 21, 63, 348
Lobe Prebil M 321
Locatelli I 85, 121
Lovšin N 163
Lovšin NM 73
Lunder M 6, 45, 141, 152, 163
Marc J 73, 112
Mlinarič Raščan I 6, 73, 95
Morgan T 121
Nabergoj Makovec U 85
Novak G 215
Obreza A 55
Omersel J 73, 112
Osredkar J 112
Ostanek B 73
Pečar Fonović U 45
Petek D 242
Peterlin Mašič L 186
Pišlar A 45
Planinšek O 63
Polak T 179
Prešern A 312
Prodan Žitnik I 112
Rak Namestnik M 303
Rožman S 230
Slavec L 112
Srčič S 63
Šetina A 259
Šmid A 73, 112
Štrukelj B 45, 141, 345
Tivadar A 355, 358
Tomašič M 107, 133, 121, 237
Trontelj J 35
Turk N 250
Urbančič D 73
Vovk T 35
Zidar A 99
Zore T 112
Zupan J 73
Zupančič Š 63, 205
Zvonar Pobirk A 63
Žakelj S 35, 198
Žerovnik Š 85

Skrb za vse generacije

GEDEON RICHTER

Gedeon Richter d.o.o., Verovškova ulica 55, 1000 Ljubljana
info@richter.si, www.richter.si

že od leta 1901

ACCU-CHEK® Guide

Roche

ŠE VEČ RAZLOGOV ZA

ENOSTAVNO MERJENJE

Brezžični prenos rezultatov v aplikacijo mySugr
Če je merilnik povezan z aplikacijo, ne potrebujete več papirnatega dnevnika samokontrole.

Merjenje v temi
Z osvetljenim zaslonom

Vidno podnevi in ponoči
Osvetljena odprtina za testni listič

Do testnega lističa brez nerodnosti
Testni listič se iz vsebnika izvleče enostavno in le po en naenkrat.

Široko testno polje za hitro merjenje
Dovolj je, da se s kapljico krvi dotaknete katerega koli dela rumenega testnega polja.

Dx-0746-2020

S sistemom Accu-Chek Guide je vse enostavno, tudi testni lističi s širokim poljem za nanos vzorca in vsebnik SmartPack z zaščito pred raztresanjem testnih lističev. Tako preprosto odčitate rezultate in se nato posvetite pomembnejšim trenutkom v življenju.

accu-chek.si | Accu-Chek Slovenija | YouTube Accu-Chek Slovenia

Center za pomoč uporabnikom in servis Accu-Chek:
080 12 32
(od ponedeljka do petka med 8. in 16. uro)

Poveži se z mySugr

ACCU-CHEK, ACCU-CHEK GUIDE in MYSUGR so blagovne znamke družbe Roche. Imena in blagovne znamke drugih izdelkov so last svojih lastnikov. © 2020 Roche Diabetes Care.

Infiniti MRM

Pot do zdravja

Naš cilj so zdravi in srečni ljudje. Smo veledrogerija za prodajo zdravil z najširšo ponudbo izdelkov za humano in veterinarsko medicino v Sloveniji. Odlikujejo nas hitrost, varnost in zanesljivost. Svoje delo opravljamo srčno in predano. Prav zaradi tega nam zaupajo številne lekarne in bolnišnice ter druge zdravstvene in veterinarske ustanove.

Zavedamo se, da nam prihodnost ponuja nešteto izzivov. Premagamo jih lahko z nenehnim izpopolnjevanjem. S kakovostnimi storitvami in s široko izbiro zdravil ter drugih izdelkov bomo zaupanje svojih kupcev opravičevali tudi v prihodnje!

01 470 98 00 | www.kemofarmacija.si

KEMOFARMACIJA

NAŠE ZNANJE ZA **VAŠE ZDRAVJE**.

Izdelki vrhunske kakovosti so naša zaveza, zdravje ljudi pa naša motivacija.

- med vodilnimi generičnimi farmacevtskimi podjetij v svetu
- z našimi zdravili se vsak dan zdravi 45 milijonov ljudi na več kot 70 trgih
- več kot 11 000 zaposlenih

KRKA

Živeti zdravo življenje.

www.krka.si